

T & Y

Olemmeko köyhiä?

Suomalaisilla kotitalouksilla on tilastojen mukaan vähemmän varallisuutta kuin monilla muilla. Varallisuusvertailut maiden välillä voivat kuitenkin johtaa harhaan, ja hyvinvoinnista ne kertovat vain rajallisesti.

TALOUDEN
TUTKIMUS
LABORE
EST 1971
YÖN JA

Julkaisija

Työn ja talouden tutkimus LABORE
Arkadiankatu 7 (Economicum)
00100 Helsinki
P. 040 940 1940
www.labore.fi

Toimitus

Päätoimittaja Mika Maliranta
Järjestelmäpäällikkö Aila Mustonen
Viestintäpäällikkö Essi Lindberg
Tuottaja Tuomo Tamminen

toimitus@labore.fi
etunimi.sukunimi@labore.fi

Toimitusneuvosto

Jaakko Haikonen, Teemu Hirvonen,
Pirjo Pajunen, Samuli Sinisalo

Kansi

Joonas Rinta-Kanto

Taitto

Tuomo Tamminen

Graafit ja verkkolehden taitto

Aila Mustonen

Tilaushinnat

Vuosikerta 40,00 euroa
Irtonumero 15,00 euroa

Tilaukset

Aila Mustonen
P. 040 940 1941
aila.mustonen@labore.fi

Painopaikka

Kirjapaino Markprint Oy

ISSN-L 1236-7206
ISSN 1236-7206 (painettu)
ISSN 1795-181X (pdf)

PALSTAT

04 PÄÄKIRJOITUS
Mika Maliranta

06 TUTKIMUKSEN
RUUMIINAVAUUS
Jarkko Harju

08 TIIVISTELMÄ
Salla Kalin

18 JÄLKIPUHEET
Juha A. Pantzar

20 NÄKÖKULMA
Maria Ohisalo

62 KOLUMNI
Heikki Pursiainen

68 VÄITTELIJÄ
Tellervo Ala-Lahti

70 KIRJAT
Sotienvälinen Suomi
Löysäläisen laulu

76 LABOREN
UUTISIA

”Korkeakaan kokonaisveroaste ei ole talouskasvun este, jos verot kerätään oikeista kohteista, ja jos niitä käytetään kasvun kannalta hyödyllisiin tarkoituksiin.”

MIKA MALIRANTA, s. 4

”Tarvitseeko suomalainen todella 38 uutta vaatetta vuodessa vai riittäisikö vähempikin? Voisimme elää kestävämmän, vaikka kaikista ei tulisikaan vegaaneja.”

MARIA OHISALO, s. 20

”Yleisöä ja päättäjiä on yhä vaikeampi vakuuttaa riippumattomuudesta. Osa rahoittajista taas haluaisi tutkimuslaitosten tukevan suoraan omia edunvalvonnallisia tavoitteitaan.”

HEIKKI PURSIAINEN, s. 62

TUTKIJA-ARTIKKELIT

22

**FINANSSIPOLITIIKAN
SÄÄNNÖT OVAT VASTA-
VOIMA VELKAANTUMISELLE**

Essi Eerola

38

**KESTÄÄKÖ RAHALIIITTO
VELKAANTUMISEN?**

Ilkka Kiema

Kuvat: Hans Eiskonen

46

BRUTTO- VAI NETTOVELKA?

Patrizio Lainà

Lauri Holappa

54

**YLIVELKAANTUMINEN,
ULOSOTTO JA
ANTEEKSIANTO**

Ohto Kanninen

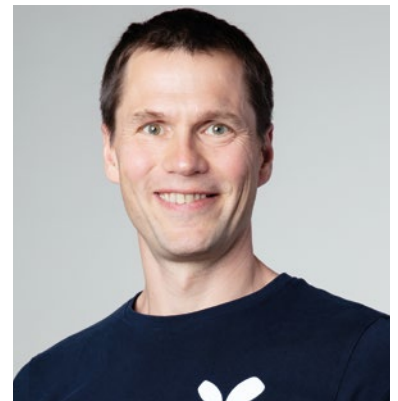

62

**PARANTUUKO TERVEYS
TULOSIIRTOJA
KOROTTAMALLA?**

Kari Hämäläinen

Jouko Verho

64

PÄÄTTÄJÄ

**”Koskaan minua ei
ole elämässäni vielä
ylennetty.”**

MIKKO KÄRKKÄINEN

Velkajarrua ja kasvukaasua

Laura Oja

Kirjallisuutta:

Aghion, P. ja Howitt, P. (1992), "A Model of Growth Through Creative Destruction", *Econometrica*, 60(2): 323–351.

Akcigit, U., Baslandze, S. ja Stantcheva, S. (2016), "Taxation and the international mobility of inventors", *American Economic Review*, 106(10): 2930–2981.

Akcigit, U. ym. (2022), "Taxation and innovation in the twentieth century", *The Quarterly Journal of Economics*, 137(1): 329–385.

Akcigit, U., Hanley, D. ja Serrano-Velarde, N. (2021), "Back to basics: Basic research spillovers, innovation policy, and growth", *The Review of Economic Studies*, 88(1): 1–43.

Suomen porvarit ja ainakin pääosa sosialisteista ovat yhtä mieltä siitä, että Suomen julkisen talouden velkaantumistahti on huolestuttava, ja että näin ei voi jatkua. Velkaantumista olisi jarrutettava päättäväisesti. Menoja pitäisi leikata tai verotuloja lisätä, tai tehdä molempia.

Talousskasvulla on tietenkin merkitystä. Siitä syntyy verotuloja. Vahva kasvu alentaa myös työttömyyttä, mikä merkitsee julkisten menojen säästöjä. Talous kasvaa, kun työtunnit lisääntyvät ja työtuntia kohden syntyy aikaisempaa enemmän reaalista arvonlisäystä, eli työn tuottavuus kasvaa.

Työn tuottavuus on pitkällä aikavälillä ratkaiseva tekijä. Usein arvioinnit kuitenkin lähtevät ajatuksesta, että työn tuottavuuden kasvu tulee jostain ulkoapäin, kuin mannana taivaalta – siis huomio työtunteihin. Näin tarkasteltuna tulonsiirtojen leikkaukset näyttävät ensisijaiselta keinolta korjata julkista taloutta. Nimittäin samalla kun säästyy julkisia menoja, myös työn tarjonta kasvaa – ja se merkitsee lisää tuloja ainakin pitkällä aikavälillä.

Modernin kasvututkimuksen näkökulma on monisylisempi. Innovaatioperusteisen endogeenisen kasvuteorian mukaan pitkän aikavälin tuottavuuden kasvu ei tule

automaattisesti ulkoa, vaan syntyy kansantalouden sisältä yritysten innovoinnin tuloksena. Teorian kehittäjät **Philippe Aghion** ja **Peter Howitt** palkittiin työstään viime vuonna taloustieteen Nobelilla.

Teorian talouspolitiikka-suosituksena on, että valtiovallan on syytä pitää huolta sekä yritysten innovaatiotoiminnan kannusteista että edellytyksistä. Kannusteita voi lisätä alentamalla innovatiivisen yrityäjyyden verotusta ja edellytyksiä julkisin investoinnein. Yksi johtopäätös teoriasta on se, että korkeakaan kokonaisveroaste ei ole talousskasvun este, jos verot kerätään oikeista kohteista, ja jos niitä käytetään kasvun kannalta hyödyllisiin tarkoituksiin. Tästä on myös empiiristä näyttöä.

Taloustieteen professorit **Luca Fornaro** ja **Martin Wolf** tähdentävät tuoreessa analyysissään, että tuottavuuskasvuun on tosiaan syytä kiinnittää huomiota julkisen talouden hallinnassa. Heidän mallissaan on kaksi vakaata tasapainoa: hyvä ja huono.

Hyvässä tasapainossa tuottavuuskasvu on vahvaa, julkinen talous ei vaadi voimakkaita sopeutustoimia eivätkä verotus tai julkisten investointien leikkaukset jarruta tuottavuuden kehitystä. Tilanne muistuttaa Suomea 2000-luvun alkuvuosina sekä Ruotsia ja Tanskaa

viime vuosina. Julkista velkaa on vähän, talouskasvu on ollut pitkään vahvaa ja liikkumatilaa on jopa veronkevennyksille.

Nykyaikaisessa talouden kasvututkimuksessa on kiinnitetty huomiota siihen, että talouteen voi joskus iskeä negatiivinen tuottavuushokki – suomeksi sanottuna joskus paskaa lentää kansantalouden tuulettimeen. Silloin tuottavuuskasvu kyntää liejussa. Näin näyttää käyneen Italialle 1990-luvun puolivälissä ja Suomelle 2010-luvun vaihteessa.

Tuollaisessa tilanteessa kansantalous saattaa ajautua noidankehään. Julkisen velan kohoamisen vuoksi joudutaan sopeutustoimiin, eli veronkorotuksiin tai julkisten menojen leikkauksiin. Tästä voi seurata kasvun hyytymistä, josta puolestaan seuraa uusia sopeutustoimia ja niin edelleen. Kansantalous saattaa ajautua uuteen, huonoon tasapainoon – fiskaaliseen stagnaatioon. Kasvu on hidasta, julkinen talous velkaantunut, verotus kireää eikä talouskasvua tukeviin julkisiin panostuksiin ole varaa.

Tutkimuskirjallisuuden mukaan fiskaalisen stagnaation riski on merkittävä, jos veronkorotukset kohdistuvat innovaattoreihin ja menoleikkaukset yritysten innovointiedellytyksiä vahvistaviin julkisiin investointeihin. Korkeakouluihin ja perustutkimukseen kohdistuvat leikkaukset ovat tutkitusti riskipäästöksiä. Näitä riskejä Suomessa on

otettu useaan otteeseen.

Tilanteen tekee petolliseksi se, että kasvupoliittisten virheiden maksumieheksi ei joudu nykyinen eikä välttämättä vielä seuraavakaan hallitus, vaan ehkä vasta sitä seuraava. Tutkimusten mukaan viiveet voivat nimittäin olla yli 10 vuotta pitkiä. Vaihtoehtona olisi kohdistaa sopeutustoimia keski- ja suurituloisten saamiin tulonsiirtoihin. Mediaaniäänestäjältä nipistäminen on kuitenkin poliittinen riski. Tiedämme, mihin vaaka poliittisessa riskianalyysissä helposti kallistuu.

Uudistuminen on vaikeaa mutta ei mahdotonta. Tanska on kyennyt laajoihin, koviin ja ennen kaikkea pitkäjänteisiin talousreformeihin, ja vieläpä kahteen otteeseen! Onnistuminen on todennettu huippututkimuksissa. Menestys ei selity pelkästään Novo Nordisk -yrityksellä.

Tanskalla näyttää olleen sekä fiksummat demarit että porvarit kuin Suomella. Ensimmäisen uudistuspaketin aikana vallassa olivat nimittäin demarit 1990-luvun alkupuolella ja toisen paketin aikana porvarit 2000-luvun alkuvuosina.

Olisiko Suomen "sosialisteilla" ja "porvareilla" kykyä ja kanttia ottaa oppia Tanskanmaalta? Siinä taloudessa ei nimittäin ole paljon vialla – ovat hyvässä tasapainossa, fiskaalisessa ekspansiossa. «

Akcigit, U., Pearce, J. ja Prato, M. (2025), "Tapping into talent: Coupling education and innovation policies for economic growth", *Review of Economic Studies*, 92(2): 696–736.

Antolin-Diaz, J. ja Surico, P. (2025), "The long-run effects of government spending", *American Economic Review*, 115(7): 2376–2413.

Fornaro, L. ja Wolf, M. (2025), "Fiscal stagnation", BSE Working Paper 1488.

Lichter, A. ym. (2025), "Profit taxation, R&D spending, and innovation", *American Economic Journal: Economic Policy*, 17(1): 432–463.

Solow, R. M. (1956), "A contribution to the theory of economic growth", *The Quarterly Journal of Economics*, 70(1): 65–94.

Stantcheva, S. (2021), "The effects of taxes on innovation: theory and empirical evidence", NBER, (No. w29359).

Keksintöjä yli sukupolvien

Tutkimus osoitti, että vanhempien koulutus nostaa lapsen todennäköisyyttä tehdä keksintöjä. Vaikutus on suurempi miesten kohdalla.

Tutkimus: 2022 Klein Lecture Parental Education and Invention: The Finnish Enigma (2023)

Tutkijat: Philippe Aghion, Ufuk Akcigit, Ari Hyytinen ja Otto Toivanen.

Julkaisu: International Economic Review, 64(2): 453–490.

Taloustieteen professori Otto Toivanen Aalto-yliopiston kauppakorkeakoulusta kertoo:

"Tutkimme vuonna 2023 julkaistussa artikkelissamme sitä, miten vanhempien koulutus vaikuttaa suomalaisten todennäköisyyteen tehdä keksintöjä. Minulle tämä oli paluu tutun aiheen pariin.

Olen sellainen taloustieteilijä, että olen pitkällä urallani tutkinut monia eri aiheita, enkä ole kiinnittynyt johonkin tiettyyn. Minua kiinnostavat kilpailu, innovaatiot ja sääntely. Silti viimeisen kahdenkymmenen vuoden aikana olen palannut yhä uudestaan keksijöiden ja keksimisen pariin.

Kun aloimme tutkia keksijyyttä **Lotta Väänäsen** kanssa vuosituhannen alussa, juuri kukaan ei tutkinut ainetta. Nyt tutki-

musta on tullut, ja tuntui tarpeelliselta jatkaa aiheen parissa. Lotta on sittemmin siirtynyt pois akateemisesta maailmasta, mutta aloimme kollega **Ari Hyytisen** kanssa uudistaa aineistoja. Sittemmin kaksi etabloitunutta kansainvälistä tutkijaa otti yhteyttä ja ehdotti yhteistyötä: **Ufuk Akcigit** Chicagon yliopistosta ja vuonna 2025 taloustieteen Nobelin voittanut **Philippe Aghion** LSE-yliopistosta.

Yhteiskunnallisesti keksijyys on merkittävää, koska uuden keksiminen tuottaa talouskasvua ja laajemmin hyvinvointia. Ajattelen, että tässä ajassa on tärkeä ymmärtää, että keksintöjä tekee ihminen eikä kone. Kysymys koulutuksesta on tärkeä myös ideologisesti, koska voimme joko ajatella, että keksijäksi synnyttään, tai että koulutuksella voi lisätä uuden keksimistä. Siksi tätä pitää tutkia.

Kapean määritelmän mukaan keksijä on sellainen henkilö, jolla on nimissään patentti. Se on tutkijalle selkeätä: patenttitiedot ovat julkisia ja patentin saamiselle on tarkat kriteerit. Toisaalta jos joku vaikka terveydenhuollossa keksii toimintatavan, joka nopeuttaa potilaiden hoitoa tai lisää henkilöstön työhyvinvointia, on myös hän keksijä. Näitä keksintöjä ei kirjata rekistereihin, eikä niitä oikein voi empiirisesti tutkia.

VANHEMPIEN TULOT ENNUSTAVAT PATENTTEJA

Olimme jo Lotan kanssa osoittaneet tutkimuksessamme, että korkeakoulutus suurentaa keksimisen todennäköisyyttä. Nyt halusimme tutkia ylisukupolvisia vaikutuksia, eli sitä, minkälainen vaikutus vanhempien koulutuksella on todennäköisyyteen saada patentti.

Mistä tutkimuksesta haluaisit lukea tältä palstalta?
Kerro meille: toimitus@labore.fi.

Tutkimme vuosina 1953–1981 syntyneitä suomalaisia ja heidän vanhempiaan. Vertailemme EU:n patenttirekisteritietoja Tilastokeskuksen tietoihin tuloista, asuinpaikasta ja koulutuksesta.

Jos patentin saamisen todennäköisyyttä verrataan suoraan vanhempien tulotasoon, korrelaatio on valtava. Kahdeksankymmeneen eniten tienavaan prosenttiin kuuluvien vanhempien lapset tekevät valtaosan patenteista, ja erittäin hyvin tienavien lapsilla todennäköisyys kasvaa vielä merkittävästi.

Koulutus vaikuttaa tietenkin myös tulotasoon, erityisesti siinä sukupolvesta, joita tutkimamme vanhemmat edustavat. Päivitimme Lotan kanssa tekemämme tutkimuksen metodeita tähän päivään, ja otimme esimerkiksi syntymäpaikkakunnan ominaisuudet huomioon laajemmin kuin vain etäisyytenä yliopistokaupunkeihin.

Osoitimme, että vanhempien korkeakoulutus nostaa keksimisen todennäköisyyttä 3–5 prosenttiyksikköä. Luvut tuntuvat pieniltä, mutta kun patenteja saa nimiinsä vain 0,67 prosenttia väestöstä, todennäköisyys kasvaakin moninkertaiseksi.

Havaitsimme myös sukupuolieroja. Esimerkiksi yhden vanhemman korkeakoulututkinto nosti keksimisen todennäköisyyttä miehille noin kaksinkertaisesti naisiin nähden. Tosin naiset tekevät keksinnöistä Suomessa vain kymmeneksen, joten suhteellinen vaikutus on silti naisilla jopa suurempi.

Testasimme päätelmiemme robustisuutta, eli vahvuutta, poikien kohdalla ottamalla huomioon Puolustusvoimien psykologisten testien tulokset. Älykkyys, jota mittasimme visuospatiaalisella älykkyydellä, periytyy ja vaikuttaa niin koulutukseen kuin todennäköisyyteen keksiä. Huoimme oli, että älykkyyden huomiotta jättäminen voisi vinouttaa koeasetelmaamme. Kaikkein älykkäimmät tekevät paljon todennäköisemmin patenteja.

Havaitsimme, että kun aiemmista vanhempien koulutustason vaikutusta mittaavista analyyseista kontrolloidaan pois älykkyydosamäärä, vaikutus pienenee selvästi hieman. Silti koulutuksen vaikutus on useita prosenttiyksikköjä, eli todella merkittävä.

KOULUTUKSEEN PANOSTAMINEN KANNATTAA

Artikkelin aiempi versio julkaistiin aikoinaan työpaperina, josta ei tullut vertaisarvioitua julkaisua. Siinä oli turhan monta tutkimuskysymystä. Sen pohjalta syntyi kolme artikkelia, joista *The Finnish Enigma* oli viimeisin.

Tämän nimenomaisen artikkelin julkaisu menikin helposti. Philippe kutsuttiin pitämään arvostettu Klein-luento Pennsylvanian yliopistoon, ja luennon pohjana käytetty artikkeli perinteisesti julkaistaan. Artikkelin kävi toki läpi normaalin referee-prosessin, mutta

julkaisupäätöstä ei pitänyt sen kummemmin odotella.

Tuloksemme on yksi hyvä peruste sille, että pitkäkestoiset satsaukset koulutukseen ovat kannattavia. Yli

sata vuotta sitten keksintöjä teki lähinnä vauras ja koulutettu vähemmistö. 1960- ja 1970-lukujen koulutusreformi on takuulla vaikuttanut siihen, että yhä useampi mahdollinen keksijä saa mahdollisuuden toteuttaa kykyjään.

Artikkelissa esiin noussut sukupuoliero on kyllä mielenkiintoinen kysymys. En sano, että Suomi olisi tasa-arvoinen maa, mutta tasa-arvoisempi kuin monet muut kuitenkin. Silti meillä naisten osuus luonnontieteellisillä ja teknisillä aloilla on alhaisempi kuin monissa eri mittarein vähemmän tasa-arvoisissa maissa. Taustalla on varmasti kulttuurisia kysymyksiä, jotka kaipaavat kyllä tutkimista.” «

**Yli sata vuotta sitten
keksintöjä teki lähinnä
vauras ja koulutettu
vähemmistö.**

Rehtori soittaa äidille

MITÄ TUTKIMUS KÄSITTELEE

Naisten ja miesten väliset palkkaerot ovat yhä arkipäivää työmarkkinoilla. Eroja selittää osin se, että lasten saaminen vaikuttaa naisten työhöihin enemmän kuin miesten. **Kristy Buzardin, Laura K Geen ja Olga Stoddardin** tutkimuksessa tarkastellaan yhtä tähän liittyvää mekanismia: ulkopuolelta tulevia vaatimuksia vanhempien osallistumisesta.

Esimerkkejä tästä ovat tilanteet, joissa koulusta, päiväkodista tai terveydenhuollosta soitetaan useammin lapsen äidille kuin isälle, vaikka molempien vanhempien yhteystiedot olisivat tiedossa. Näin voi käydä jopa silloin, kun on erikseen pyydetty olemaan yhteydessä lapsen isään. Seurauksena äidin työpäivä keskeytyy useammin kuin isän, mikä voi heijastua palkkakehitykseen ja etenemiseen työuralla.

Ilmiön taustalla voi olla luulo siitä, että äidit ovat helpommin tavoitettavissa kuin isät, tai yleinen uskomus siitä, että äidit ovat vastuussa lapsiin liittyvistä asioista. Tilastojen mukaan äidit käyttävätkin enemmän aikaa lapsiin liittyviin asioihin. Tämä voi joissakin perheissä olla toimiva ja toivottu työnjako, mutta osa perheistä voi ajautua siihen myös ulkopuolelta tulevien vaatimusten vuoksi.

Yhdysvaltalais tutkimuksessa selvitettiin, kummalle vanhemmalle koulujen rehtoreilla on taipumus soittaa lapsen koulunkäyntiin liittyvissä asioissa. Tulokset antavat yhden selityksen naisten ja miesten välisille palkkaeroille.

Tutkimus: *Who You Gonna Call? Gender Inequality in External Demands for Parental Involvement* (2025).

Tutkijat: Kristy Buzard, Laura K Gee ja Olga Stoddard.

Julkaisu: *The Quarterly Journal of Economics*, 140(4), 2805–2849.

Julkaisufoorumi-luokka: 3 (korkein taso).

MIKSI AIHE ON TÄRKEÄ

Tutkimuksessa käsitelty ilmiö on monelle perheelliselle tuttu, mutta aiheesta on kuvailevien tilastojen lisäksi tehty vain vähän tutkimusta. Tämä tutkimus tarjoaa ensimmäisen kausaalisen näytön siitä, miten yhteydenotot kohdistuvat äiteihin ja isiin, ja arvioi, voidaanko tähän epätasa-arvoon vaikuttaa.

Vaikka tutkimus on tehty Yhdysvalloissa, teema on olennainen myös Suomessa, jossa äidit kantavat usein suuremman vastuun arjen hoitamisesta. Lisäksi lapsen syntymän jälkeiset erot ansiotuloissa ovat suuria myös Suomessa. Siksi on tärkeää tunnistaa perheen ulkopuoliset käytännöt, jotka voivat ylläpitää eroja – ja joihin voidaan mahdollisesti vaikuttaa.

MITEN TUTKITTIIN

Tutkiakseen aiheita tutkijaryhmä suoritti kenttäkokeen yhdysvaltalaisissa peruskouluissa ja lukioissa. He lähettivät yli 80 000 rehtorille sähköpostin kuvitteelliselta perheeltä, joka kertoi etsivänsä koulua lapselleen ja pyysi rehtoria soittamaan jommallekummalle vanhemmalle yleisestä kouluun liittyvästä asiasta.

Asetelman vahvuus on se, että tutkijat satunnaistivat sekä sähköpostin lähettäjän (äiti tai

Jos et osaa selittää asiaa yksinkertaisesti,
et ymmärrä sitä tarpeeksi hyvin.

isä) että viestin sisällön. Viestissä annettiin tieto vanhempien tavoitettavuudesta, ja joissakin viesteissä oli myös toive siitä, keneen tulisi olla yhteydessä. Tämän vuoksi erot siinä, kummalle vanhemmalle rehtorit soittavat, voidaan tulkita kausaaliseksi vaikutukseksi eikä perheiden taustatekijöiden tai valikoitumisen seurauksiksi. Ja koska viesteistä noin puolet tuli äidiltä ja puolet isältä, pelkkä taipumus olla yhteydessä viestin lähettäjään ei voi selittää havaittuja sukupuolieroja.

Kenttäkokeen tueksi tutkijat kehittivät teoreettisen mallin ja keräsivät kyselyaineistoa lasten ja vanhempien kanssa työskenteleviltä ihmisiltä, jotta he pystyivät arvioimaan, selittykö ilmiö uskomuksilla vanhempien tavoitettavuudesta vai myös muilla tekijöillä.

MITÄ TUTKIMUKSESTA OPITTIIN Kenttäkokeessa havaittiin, että kun sähköpostissa ei erikseen kerrottu, keneen tulisi olla yhteydessä, rehtorit soittivat ensisijaisesti lapsen äidille. Keskimäärin äideille soitettiin 40 prosenttia useammin kuin isille. Tämä tarjoaa ensimmäisen empiirisen näytön siitä, että vanhempien osallistumiseen kohdistuvat ulkopuoliset vaatimukset jakautuvat epätasaisesti sukupuolen mukaan.

Isän tavoitettavuudesta viestiminen pienentää tätä eroa: viestiversiossa, jossa isä kuvattiin paremmin tavoitettavaksi, äideille soitettiin alle puolet puheluista. Versiossa, jossa isä sekä lähetti sähköpostin että ilmoitti olevansa paremmin tavoitettavissa, isät saivat yli 90 prosenttia puheluista. Toisessa viestiversiossa, jossa pyydettiin yleisesti

Kun sähköpostissa ei erikseen kerrottu, keneen tulisi olla yhteydessä, rehtorit soittivat ensisijaisesti lapsen äidille.

olemaan yhteydessä isään, äideille soitettiin silti 26 prosenttia puheluista. Kun taas ilmoitettiin, että pitäisi soittaa ensisijaisesti äidille, äideille soitettiin 90 prosenttia puheluista.

Tämä osoittaa, että erityisesti silloin, kun isä itse korostaa omaa tavoitettavuuttaan, sukupuoli-ero pienenee eniten. Vaikutus on kuitenkin epäsymmetrinen: isälle ohjatuissa viesteissä osa puheluista menee silti äidille, kun taas äidille ohjatuissa viesteissä puhe-

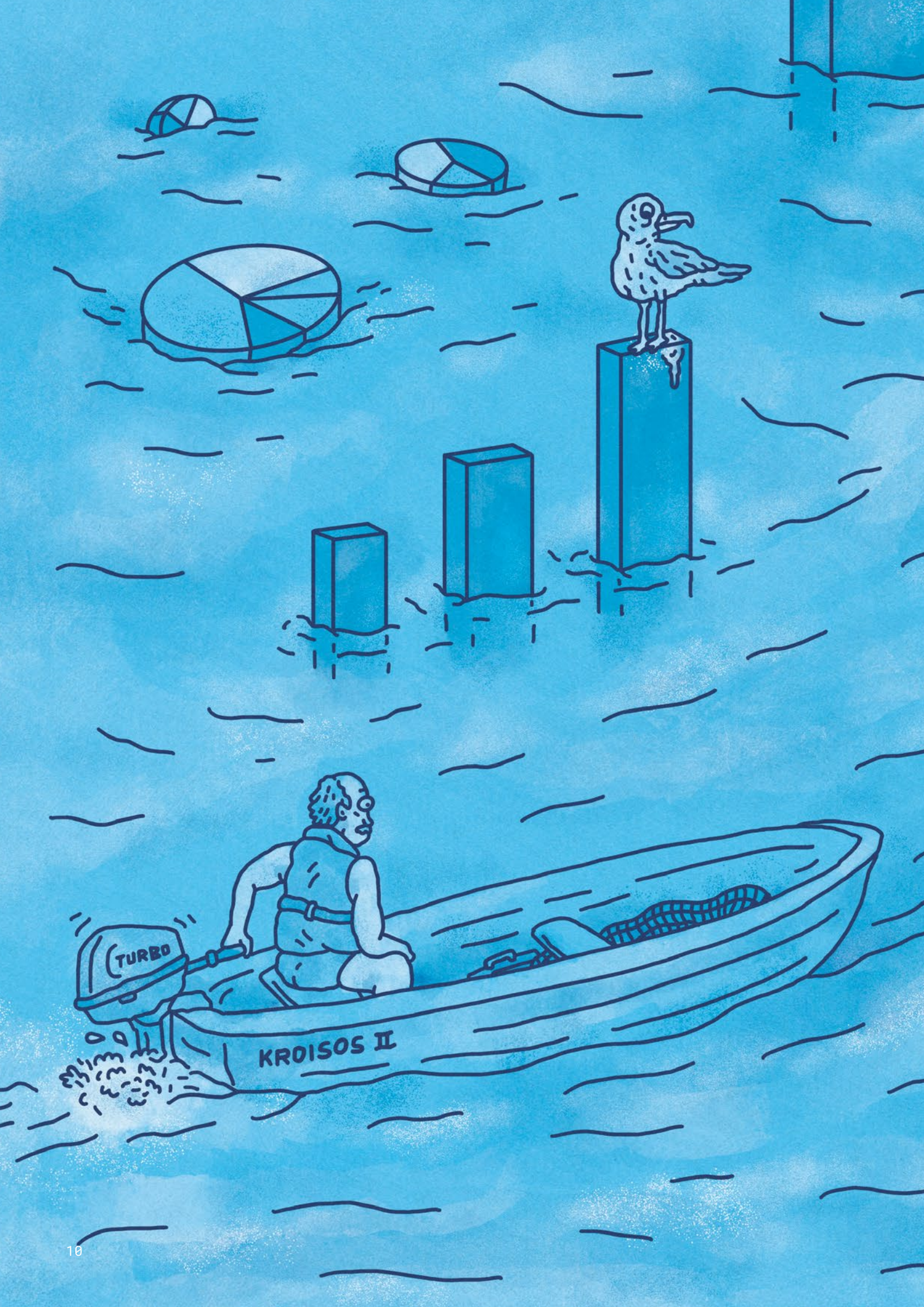
lut kohdistuvat lähes aina äidille.

Teoriamallin mukaan sukupuolten välisiä eroja selittävät sekä uskomukset äitien helpomasta tavoitettavuudesta (vastaavat todennäköisemmin tai nopeammin) että muut tekijät, joita malli ei nimeä erikseen. Tutkijat arvioivat, että näiden kahden ryhmän merkitys on suunnilleen samaa suuruusluokkaa. Lisäksi he löytävät viitteitä siitä, että sukupuoli-normit ovat osin yhteydessä suurempiin sukupuolten välisiin eroihin yhteydenotoissa.

Kyselyaineisto tukee päätelmää: lasten ja vanhempien kanssa työskentelevät ammattilaiset, kuten opettajat, varhaiskasvatuksen työntekijät ja terveydenhuollon ammattilaiset, kertovat suosivansa äitiä, koska odottavat äidin vastaavan nopeammin ja olevan useammin lapsen asioiden ensisijainen hoitaja.

Tutkimuksen tulokset osoittavat, että äiteihin ollaan useammin yhteydessä lapsiin liittyvissä asioissa, mutta pieniä muutoksia yhteydenottokäytännöissä tekemällä sukupuolieroja voidaan vähentää. Erojen poistaminen kokonaan vaatii kuitenkin myös laajempia muutoksia normeissa ja käytännöissä. «

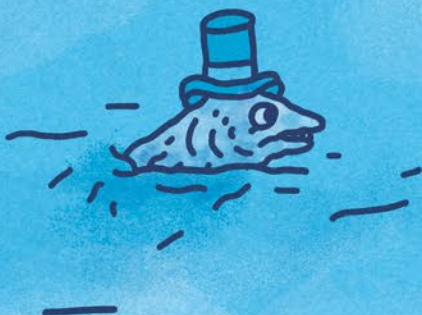
KANSI

Teksti TERHI HAUTAMÄKI

Kuva JOONAS RINTA-KANTO

Kell' onni on

Onko onnekas se kansa, jolla on varallisuutta,
vai se, joka ei tarvitse varallisuutta?
Varallisuutta mitataan monilla tavoilla,
ja kaikissa on omat ongelmansa.

itäisikö olla huolissaan?

Suomalaiset ovat maailman mittakaavassa hyväosaisia, mutta varallisuusvertailuissa sijoitumme usein yllättävän matalalle. Kotitalouksien varallisuus jää jälkeen monista EU-maista ja euroalueen keskiarvosta.

Mistä johtuu, että suomalaisille on kertynyt mediaanina 134 000 euroa, kun euroalueella mediaani on 151 000 euroa ja Espanjassa peräti 197 000 euroa? Näin kertoo Euroopan keskuspankin EKP:n *Distributional Wealth Accounts* -tilasto kesäkuun 2023 lopulta.

OECD:n nettovarallisuuden vertailussa Suomi on keskivaiheilla, kun omistusasunnot lasketaan mukaan, mutta rahoitusvarallisuudessa kuulumme peränpitäjien joukkoon.

Tilastokeskus puolestaan tiedotti viime vuonna, että kotitalouksien nettovarallisuuden mediaani on laskenut peräti 20 prosenttia vuodesta 2019 vuoteen 2023 ja oli uudemmassa tilastossa noin 96 000 euroa.

Miten muut Pohjoismaat ovat kiittäneet meistä edelle? UBS-pankin viimevuotisessa Global Wealth Reportissa, jossa luvut ovat Yhdysvaltain dollareina, suomalaisille aikuisille on kertynyt mediaanina vajaa 95 000 dollaria, kun norjalaisilla on 142 500 ja tanskalaisilla 216 000 dollaria. Ruotsalaisilla varallisuuden mediaani on vain 89 000 dollaria, sen sijaan keskiarvo on lähes tuplasti sen mitä suomalaisilla.

Keskimääräisen varallisuuden vertailussa Suomi sijoittuu maailman mittakaavassa hyvin, 25:nneksi. Samalla paljastuu silti kuiluja moniin länsimaihin. Amerikkalaisilla on varallisuutta yli kolminkertaisesti ja australialaisilla lähes kolminkertaisesti, hollantilaisilla ja kanadalaisilla tuplasti, ranskalaisilla yli 1,5-kertaisesti ja irlantilaisillakin melkein 1,5-kertaisesti verrattuna suomalaisiin. Olemmeko näin paljon köyhempiä kuin länsimaissa verrokkimaissa?

Vertailuja tuijottamalla voi saada harhaanjohtavan kuvan. Ensin pistää jo silmään, että luvut vaihtelevat vertailusta toiseen, jolloin herää kysymys, miten on mitattu. Vertailuihin vaikuttavat myös niissä käytetyt valuutat ja valuuttakurssien vaihtelut.

Vertailu on kuitenkin vaikeaa jo siksi, että varallisuuden arvo on sidoksissa siihen yhteiskuntaan, jossa sitä kerätään ja käytetään. Yliopistotutkija **Ilja Kavonius** Helsingin yliopiston Kuluttajatutkimuskeskuksesta toteaa, että varallisuuden määrää olennaisempi kysymys on se, mikä on varallisuuden merkitys ja funktio kotitaloudelle.

Yleinen ajatus on se, että ihmisellä menee hyvin, jos hän kartuttaa varallisuutta. Mutta voi myös ajatella toisin: ihmisellä menee hyvin, jos hänen ei tarvitse kartuttaa varallisuutta. Näin on yhteiskunnissa, joissa voi tukeutua verovarilla kustannettuihin palveluihin.

”Säästämisen motiiviin vaikuttaa se, miten hyvä on julkisten palveluiden taso ja eläkejärjestelmä ja onko koulutukseen ja terveydenhuoltoon tarvetta käyttää omaa rahoitusta”, Kavonius sanoo.

Kavonius kommentoi aihetta tutkijan roolissa. Hän toimii myös johtavana ekonomistina Euroopan keskuspankissa ja on ollut kehittämässä kotitalouksien varallisuutta mittaavia *Distributional Wealth Accounteja*, eli hajotettuja varallisuustilejä, joiden tieto on toistaiseksi testiluontoista.

Luvut vaihtelevat vertailusta toiseen, jolloin herää kysymys, miten on mitattu.

Yksi iso kysymys on se, lasketaanko eläkkeet yksityisiin vai julkisiin varoihin. Monissa maissa työeläkejärjestelmä on heikko tai se ei ole kestäväällä pohjalla, jolloin ihmiset eivät luota tuleviin eläkkeisiin. Varallisuusvertailuissa eroja selittääkin usein se, minkä verran kotitalouksilla on eläkesäästöjä – siis tarvetta rahoittaa eläkkeitä itse. EKP:n hajotetut varallisuustilit eivät tällä hetkellä sisällä ollenkaan eläkevaroja, koska vertailtavuus on niin huono.

Suomessa työeläkerahastojen varat eivät ole kotitalouksien varallisuutta, vaan julkista varallisuutta. Yksityiset lisäeläkkeet eivät merkittävästi näy suomalaisten varallisuudessa.

”Esimerkiksi Ruotsissa, Tanskassa ja Hollannissa työeläkkeet lasketaan kotitalouksien varallisuuteen. Kotitalouksille on allokoitu tili, niillä on mahdollisuus jossain määrin sijoittaa varoja ja ne kantavat sijoitusriskiä. Meillä on varallisuuden kannalta rikas julkinen sektori, koska työeläkerahastot ovat julkista sektoria”, Kavonius sanoo.

Kavonius esitti *Mitä kuuluu, Suomi?* -teoksessa (Gaudeamus 2025) vaihtoehtoisen vertailun, jossa kotitalouksien todellisten varojen päälle laskettiin eläkejärjestelmän ehdolliset varat. Näin suomalaiset nousivat jopa lähelle varakkaita tanskalaisia.

Ehdollisia varoja laskiessa pitää pohtia, voiko eläkkeiden varaan aidosti laskea. Tässä on suuria eroja. Kavoniuksen mukaan Suomen eläkejärjestelmä on verrattain kestäväällä pohjalla, mutta esimerkiksi Saksassa ei ole kertyneitä eläkevaroja. Se luo epävarmuutta, etenkin kun Saksan suuret ikäluokat, 60-luvulla syntyneet, ovat tulossa eläkeikään. Saksan järjestelmää on jouduttu jo edellisinä vuosina paikkaamaan verovaroista, kun kerätyt eläkemaksut eivät ole riittäneet kattamaan kuluja.

Tavallisen suomalaisen tärkein ja usein ainoa merkittävä omaisuus on oma koti. Kotitalouksien varallisuudesta 60 prosenttia on kiinni omissa asunnoissa, kesämökeissä ja sijoitusasunnoissa. Asuntovarallisuus on myös tasaisemmin jakautunutta kuin rahoitusvarallisuus, sanoo Suomen Pankin johtokunnan neuvonantaja **Essi Eerola**.

”Jos jakaisi ihmiset nettovarallisuuden suhteen desiileihin, omistusasumista olisi kohtuullisen ta-

Suomessa työeläkerahastojen varat eivät ole kotitalouksien varallisuutta, vaan julkista varallisuutta. Yksityiset lisäeläkkeet eivät merkittävästi näy suomalaisten varallisuudessa.

saisesti kaikissa kymmenyksistä mutta rahoitusvarallisuus keskittyisi kaikkein varakkaimmille”, Eerola sanoo.

OECD:n vertailussa suomalaisilla on vähän rahoitusvarallisuutta suhteessa tuloihin, mutta kun mukaan otetaan asuntovarallisuus, Suomi sijoittuu jakauman keskivaiheille. Esimerkiksi saksalaisista ja itävaltalaisista alle puolet asuu omistusasunnossa, jolloin heille kertyy vähemmän asuntovarallisuutta. Espanjassa omistusasunnoissa asuvien osuus on 76 prosenttia, Italiassa 74, Suomessa 70 ja Saksassa 47 prosenttia kotitalouksista.

Eerolan mukaan kansainvälisiin vertailuihin tulee suhtautua varauksella. Asunnot ovat omaisuus-erä, jonka arvoa on vaikea määrittää ja jota saatetaan eri maissa määrittää eri tavoin. Tilastoissa näkyvä tavallisten ihmisten varallisuus kuitenkin syntyy suureksi osaksi tästä epävarmasti määriteltävästä omaisuususerästä.

Tilastokeskuksen varallisuustutkimus on osa euroalueen *Household Finance and Consumption Surveyta*, jossa maat tuottavat määritellyt tietosisällöt parhaaksi katsomallaan tavalla. Suomi erottuu pitkälle viedyllä rekisteriaineistojen käytöllä, kun muualla saatetaan pohjata enemmän kyselyihin. Nämä tuottavat luonnollisesti erilaista tietoa.

Suomessakaan tietoa ei ole aina kerätty samalla tavoin. Tilastokeskus kysyi vuoteen 2009 asti asuntojen ja kiinteistöjen arvoa kyselytutkimuksella. Sen jälkeen on siirrytty estimointiin, jossa käytetään Verohallinnon osakehuoneistorekisteriä, kiinteistöjen kauppahintatilastoa ja väestötietojärjestelmän rakennuksia ja asuntoja kuvaavia tietoja.

”Harmillista kyllä Tilastokeskus ei tehnyt molempia samaan aikaan, jolloin olisi nähty, miten

Jos asuntojen hinnat laskevat, asunnon jo omistavilla varallisuuden arvo pienenee. Toisaalta kun asuntojen hinnat laskevat, se tekee useammalle mahdolliseksi ostaa ensiasunnon.

paljon eri menetelmillä tehdyt arviot poikkeavat toisistaan. Voisi esimerkiksi ajatella, että hiljattain muuttaneilla on hyvä käsitys asuntonsa arvosta, mutta kymmenen vuotta sitten muuttaneella se voi olla huono”, Eerola sanoo.

Mitä hintaheilahtelut tekevät varallisuudelle? Nyt kun asuntojen hinnat ovat laskeneet, ovatko suomalaiset joukolla köyhtyneet? Entä jos asuntomarkkinoilla on kupla: vaurastuvatko kaikki samaan aikaan? Hyvinä poliittisena tavoitteena pidetään yleensä kohtuuhintaista asumista, mutta kohtuuhinnat tarkoittavat sitä, että yksittäisen omistusasujan varallisuus on pienempi.

Eerolan mukaan hintakehityksen ja varallisuuden kehityksen suhde ei ole yksioikoinen.

”Jos asuntojen hinnat laskevat, asunnon jo omistavilla varallisuuden arvo pienenee. Toisaalta kun asuntojen hinnat laskevat, se tekee useammalle mahdolliseksi ostaa ensiasunnon, millä voi olla positiivista vaikutusta suomalaisten varallisuuteen.”

Oman kodin nimellisellä hintaheilahtelulla ei ole välitöntä merkitystä. Ongelma tulee silloin, jos asuntoa ei saa myydyksi. Muuttotappioalueilla tämä vaikeuttaa liikkumista työn perässä sekä ansioiden ja sen myötä varallisuuden kertymistä.

Eerolan mukaan Suomessa hintojen alueellinen eriytyminen oli melko voimakasta 2010-luvulla. Isojen kaupunkien ja muun maan eriytymistä on tapahtunut myös vaikkapa muissa Pohjoismaissa. Suomessa hinnat ovat laskeneet isoilla maantieteellisillä alueilla, kun muissa Pohjoismaissa eriytyminen on pikemminkin tarkoittanut sitä, että hinnat ovat nousseet nopeammin kasvukeskuksissa kuin muualla.

Kodinomistajat kaihtavat nimellisellä tappiolla myymistä. Jos asunnolla on yhä käyttöarvoa, ihmiset jäävät helposti epätydyttäväänkin tilanteeseen, mikä voi jumiuttaa sekä asunto- että työmarkkinoita.

Pankkitileille on kertynyt ennätysmäärä rahaa. Suomen Pankin mukaan kotitalouksien talletuskanta oli vuoden lopulla 115,7 miljardia euroa, mikä on kaikkien aikojen suurin nimellinen määrä.

Tilien paisumista harvoin juhlietaan julkisessa keskustelussa. Enemmänkin paheksutaan sitä, että suomalaiset jemmaavat rahojaan eivätkä sijoita niistä tuottavasti, vaikka osakkeisiin. Tätä on esitetty jopa syyksi siihen, että suomalaiset eivät vaurastu.

Aktian pääekonomisti **Lasse Corin** tyrmäsi ajatuksen [blogissaan](#) heinäkuussa 2024. Kun kotitalouksien tilivarat suhteuttaa käytettävissä oleviin tuloihin, ei talletusten suosio ole pohjoismaisittain poikkeuksellinen. Itse asiassa suomalaisilla oli talletuksia Pohjoismaissa vähiten suhteessa tuloihin, 89 prosenttia. (Sivuhuomiona: talletukset eivät ”makaa” missään vaan ovat yksi pankkien rahoitusmuoto.)

Eurostat-tilasto ei sekään tue ajatusta, että suomalaiset makuuttavat rahojaan. Tilastossa (*Households – statistics on financial assets and liabilities*) jaetaan kotitalouksien rahoitusvarallisuus 1) osakkeisiin ja rahasto-osuuksiin, 2) rahaan ja talletuksiin ja 3) vakuutuksiin ja eläkkeisiin. Osakkeiden ja rahasto-osuuksien osuus on suurin Virossa (70,7 prosenttia) ja Suomessa (51,4 prosenttia). Suomalaisilla osuutta kasvattaa se, että eläkkeiden osuus on vastaavasti pieni. Talletusten osuus ei ole suomalaisilla suuri: se on suurempi kahdessakymmenessä EU-maassa.

Kun verrataan kotitalouksien rahoitusvaroja ja -velkoja prosentteina bruttokansantuotteesta, Suomi on EU:n keskikastia. Velkaa on melko paljon suhteessa rahoitusvarallisuuteen: Slovakiassa ja Suomessa kotitalouksien rahoitusvarat olivat 2,0 ja 2,1 kertaa suuremmat kuin velat. Kaikissa muissa maissa rahoitusvarat olivat vähintään kolme kertaa suuremmat kuin velat, Latviassa 5,1 kertaa, Italiassa

TARVITAAN PAREMPAA VARALLISUUSTIETOA

Tieto varallisuuden jakautumisesta yhteiskunnassa on puutteellista. Tieto olisi kuitenkin tärkeää, jotta voidaan ymmärtää paremmin veropolitiikan tai muiden poliittisten toimien vaikutuksia ja edistää oikeudenmukaista varallisuudenjakoa.

Taloustieteen apulaisprofessori **Terhi Ravaska** Tampereen yliopistosta johtaa hanketta, jossa kehitetään parempaa tietoa suomalaisten varallisuuden jakautumisesta. Hankkeessa rakennetaan tietokantaa, joka mittaa yksilöiden ja kotitalouksien nettovarallisuutta, analysoidaan varallisuuserojen kehitystä ja tutkitaan politiikka-muutosten vaikutuksia.

Tietokanta perustuu rekisteriaineistoihin, ja siinä hyödynnetään kansantalouden tilinpitoa, eli tilastojär-

jestelmää, joka kuvaa kansantaloutta kokonaisvaltaisesti ja järjestelmällisesti. Pohjana on kansainvälinen DINA-kehikko (*Distributional National Accounts*), joka on tunnettujen taloustieteilijöiden **Thomas Pikettyn**, **Emmanuel Saezin** ja **Gabriel Zucmanin** aloittama tutkimussuunta.

Nykyisin Tilastokeskus tutkii varallisuutta otospohjaisena kyselytutkimuksena ja lisäksi rekistereitä hyödyntäen. Ravaskan mukaan se kertoo varallisuudesta kokonaisuutena, mutta 10 000 kotitalouden otos ei riitä edustamaan hyvin osajoukkoja. Otos ei mahdollista datan jakamista alueittain tai ikäryhmittäin, jolloin voisi vaikka tarkastella asuntovarallisuutta ajan kuluessa maantieteellisesti.

Asunnoista, arvopapereista ja

metsistä on melko kattavaa tietoa, sen sijaan talletuksista tai irtaimesta omaisuudesta rekisteritietoa ei ole. Ulkomailla oleva varallisuus jää suureksi osaksi piiloon. Omaisuudelle ei usein tiedetä käypää arvoa tässä hetkessä. Ravaskan vetämässä hankkeessa kehitetään koneoppimismenetelmiä, joilla voidaan esimerkiksi ennustaa asunnon arvoa tietyllä hetkellä.

Tutkijat haluavat ymmärtää paitsi politiikkatoimien vaikutuksia varallisuuteen, myös muita vaikutuksia, joissa pitää ottaa varallisuus yhtenä tekijänä huomioon.

”Tulot voivat olla epävakaita, ja on varakkaita ihmisiä, joilla on pienet tulot. Haluamme ottaa tällaiset tilanteet huomioon. Varallisuus on tosi tärkeä taloudellisen hyvinvoinnin palikka.” «

ja Unkarissa 6,7 kertaa suuremmat.

Suomalaiset kotitaloudet ovat vähemmän velkaantuneita kuin ruotsalaiset. Siinä missä suomalaisilla on huomattavasti enemmän julkista velkaa, ruotsalaisilla on huomasti enemmän yksityistä velkaa, kertoo Aktian **katsaus** vuodelta 2023.

Ilja Kavonius muistuttaa, että velkakin on varallisuutta, negatiivista sellaista. Velka pienentää nettovarallisuutta mutta mahdollistaa vaurastumisen. Kun omaisuus kasvaa, velka toimii vipuna, mutta omaisuuden arvon laskiessa velkaantuminen voi johtaa ongelmiin.

Talouuskasvun ja hyvinvoinnin kannalta on hyvä mahdollistaa velansaanti mahdollisimman monille ja turvata lainanmaksu takausjärjestelmillä. Toisaalta lainan saanti ei saa olla niin helppoa, että sellaiset ihmiset velkaantuvat, jotka eivät pysty velanmaksusta huolehtimaan.

Suomi on tasa-arvoinen maa, vai kuinka? Varallisuustilastojen perusteella ei niinkään. Suuret omaisuudet keskittyvät harvoille. Vuonna 2023 vaurain kymmenys kotitalouksista omisti yli puolet kaikesta nettovarallisuudesta, kun vähävaraisempi puolisko kotitalouksista omisti vain neljä prosenttia.

Keskimääräinen varallisuus ei kerro paljon tavisperheen tilanteesta. Siksi rinnalla tarkastellaan mediaania, tilaston keskimmäistä kotitaloutta, joka antaa hyvin erilaisen kuvan. EKP:n mukaan vuonna 2023 Suomessa varallisuuden mediaani oli 134 000 euroa ja keskiarvo 322 000 euroa, kun euroalueella mediaani oli 151 000 euroa ja keskiarvo 385 000 euroa. Espanjassa mediaani oli suurin, 197 000 euroa, Saksassa pienin, 106 000 euroa. Saksalaisten muita vähäisempää varallisuutta selittää yleinen vuokralla asuminen, jolloin asuntovarallisuutta kertyy vähemmän.

Tilastokeskuksen nettovarallisuusluvuissa suomalaisten kotitalouksien mediaani oli 96 000 euroa ja keskiarvo 229 000 euroa.

Varallisuus on Suomessa ja Saksassa keskittynyt voimakkaammin varakkaimmille kuin muualla eu-roalueella. Ruotsissa varallisuuserot ovat vielä suuremmat: mediaanin perusteella tavalliset ruotsalaiset ovat yllättäen suomalaisia vähävaraisempia.

”Pohjoismaissa on pienet tuloerot, mutta varallisuuserojen perusteella Pohjoismaat eivät ehkä olekaan niin selkeästi taloudellisen tasa-arvon maita”, sanoo Helsingin yliopiston makrotaloustieteen professori **Niku Määttänen**.

Määttäsén mukaan on ymmärrettävää olla huolissaan varallisuuserojen kasvusta. Yhdysvalloissa rikkauksien keskittyminen haastaa jo demokratiaa, kun taloudellinen valta kytkeytyy poliittiseen valtaan. Yleisemmin varallisuuserojen tulkitseminen on monimutkaista. Ei ole itsestäänselvää, missä määrin ne heijastavat epätasa-arvoa.

Määttäsén mukaan sosiaaliturva ja eläkejärjestelmä selittävät varallisuuseroja Pohjoismaissa. Jos keskiluokalla ei ole ”tasaista tarvetta” säästää kuten monissa maissa, varallisuuden kartuttaminen keskittyy niille, joilla jää säästöjä pinnisteleättäkin.

Suomessa kannustin omiin eläkesäästöihin on lähinnä ihmisillä, jotka elävät suureksi osaksi pääomatuloilla. Myös markkinoiden muutokset heiluttavat varallisuusjakaumaa.

”Korkojen lasku nostaa osakkeiden arvoa. Kun osakevarallisuus on keskittynyt varakkaimmille, korkojen lasku näkyy varallisuuserojen kasvuna. Toisaalta korkeammat osakkeiden hinnat tarkoittavat, että osinkotuotto pienenee suhteessa varallisuuden arvoon.”

Varallisuuseroja voi kasvattaa myös lainansaannin helppous, vaikka hyvinvoinnin näkökulmasta

se voi olla myönteinen asia.

Määttänen toteaa, että hyvin tasa-arvoisessakin yhteiskunnassa voi olla suuria varallisuuseroja jo siksi, miten ihmisten elämänkaari kulkee ja mikä on väestön ikärakenne.

”Opiskelijat ottavat lainaa, keski-ikäiset ovat jo maksaneet lainat pois ja säästävät eläkeikaan. Vaikka elinkaaret olisivat samannäköisiä ja kaikilla taloudellisessa mielessä hyvin samanlainen elämä, eri-ikäisillä on hyvin erilainen varallisuuspositio.”

Ihmisten taloudellinen elämänkaari toteutuu eri yhteiskunnissa eri tavoin. Espanjalaiset ja italialaiset kotitaloudet näyttävät suomalaisia varakkaammilta, mutta espanjalaiset ja italialaiset nuoret muuttavat vanhempien kodista keskimäärin kolmekymppisenä, suomalaiset kaksikymppisenä. Usean aikuisen kotitaloudessa varallisuutta on usein enemmän. Samalla on vähemmän köyhiä nuorten talouksia keskiarvoa pudottamassa.

Talouden pyörät eivät pyöri, suomalaiset pitää saada kuluttamaan ja investoimaan: esimerkiksi syömään ulkona ja tilaamaan remontteja. Kysynnän herääminen olisi työllisyyden ja talouskasvun kannalta tärkeää.

Tätä viestiä olemme kuulleet viime aikoina usein. Yksilöt säästävät oman etunsa nimissä, mutta kokonaisuutena kansakunnan pitäisi kuluttaa. Mitä tässä nyt tulisi toimia?

”Olemme pienessä pattitilanteessa. Siitä ei pidä syyttää kotitalouksia, jotka kasvattavat resilienssiään ja tekevät henkilökohtaisia päätöksiä epävarmassa tilanteessa. Toisaalta asuntojen hinnat ovat nyt alhaalla, joten voi olla, ettei olisi niin huono aika tehdä asuntokauppaa, jos vain on varmuus omasta tulovirrasta”, Ilja Kavonius sanoo.

Espanjalaiset ja italialaiset kotitaloudet näyttävät suomalaisia varakkaammilta, mutta espanjalaiset ja italialaiset nuoret muuttavat vanhempien kodista keskimäärin kolmekymppisenä, suomalaiset kaksikymppisenä. Usean aikuisen kotitaloudessa varallisuutta on usein enemmän.

Suomalaisilla kriteereillä köyhyyttä kokevat ne kansakunnat, joilla ei ole luontoyhteyttä tai mahdollisuutta päästä uimaan puhtaaseen järveen

Julkisen sektorin tilanne ja kotitalouksien epävarmuus ruokkivat toisiaan. Kavonius sanoo, että tunnetun taloustieteen väittämän, ricardolaisen säästämismotiivin, mukaan julkisen sektorin lainanotto on viivästettyä veronkeruuta. Looginen toimija varautuu siihen, että velka tulee maksettavaksi tavalla tai toisella jossain vaiheessa.

Essi Eerola toteaa, että kun julkisen talouden tilanne on heikko, se saa kotitaloudet arvioimaan, että jatkossa verotusta kiristetään ja palveluja leikataan.

”Se kannustaa varautumaan säästämällä. Kun säästäminen lisääntyy, kulutus ja verokertymä pienenevät, mikä hetkellisesti vaikeuttaa julkisen talouden tilannetta.”

Myöskään Eerola ei sanoisi, miten yksittäisen kotitalouden tulisi kuluttaa, säästää tai kartuttaa varallisuuttaan. Se riippuu iästä, elämäntilanteesta, työllisyystilanteesta ja tulokehityksestä. Vaikka kotitalouksien toivotaan laajana rintamana kuluttavan, ei yhteiskuntakaan hyödy siitä, jos ne elävät holtittomasti ja yli varojensa.

”Yksittäisen kotitalouden kannalta taloudelliset puskurit ovat positiivinen asia, mutta myös kansantaloudelle on hyödyllistä, jos kotitaloudet voivat käyttää puskureita tilapäisen negatiivisen shokin kohdatessa. Näin taloudellinen aktiviteetti pysyy yllä.”

Mökkeily tekee suomalaisista köyhiä, julisti *HS Visio* **heinäkuussa**: Suomalaiset tunkevat joukolla rahojaan kuoppaisten teiden päistä löytyviin lautarakennelmiin, jotka ovat usein 11 kuukautta tyhjillään.

Kuvitteletko, että kesä mökki on hyvä sijoitus? tylytti **Kauppalehti** jo vuosia aiemmin.

Asiantuntijoilla on usein näkemyksiä siitä, miten varallisuutta pitäisi kartuttaa. Laboren johtava

tutkija **Ohto Kanninen** kyseenalaistaa pelkkiin euroihin keskittyvän ajattelun ja pohtisi laajemmin, mitä vauraus oikeastaan tarkoittaa.

Hän toteaa, että ajatus vauraudesta sisältää ainakin taloudellisen turvan: ihminen on vauras, kun talous on taattu. Tämä riippuu myös työpäikan ja kodin pysyvyydestä ja yhteiskunnan toivuudesta ja palveluista. Lisäksi vaurauteen kuuluu kulttuurisia arvostuksia, elämänlaatuun liittyviä kysymyksiä.

On totta, että kesä mökin tuotto-odotukset eivät ole kummoiset. Monelle se on pelkkä rahareikä. Sijoitusneuvojan näkökulmasta ihmiset tekevät väärin, kun eivät sijoita osakkeisiin vaan nikkaroivat terrassia jossain Itä-Suomen perukoilla, missä mökin arvo valuu kohti nollaa. Mutta mitä olisi sellainen vauraus, johon ei sisälly itselle hyvää elämää?

”Suomessa vaurauteen kuuluu jollain tavalla mahdollisuus olla luonnossa, oli se sitten omalla tai sukulaisten tai puolison mökillä. Joillekin riittää telttailu tai karavaanimatkailu. Suomalaisilla kriteereillä köyhyyttä kokevat ne kansakunnat, joilla ei ole luontoyhteyttä tai mahdollisuutta päästä uimaan puhtaaseen järveen”, Kanninen sanoo.

Kanninen huomauttaa, että kansainväliset varallisuusvertailut kertovat lopulta hyvin vähän. Varallisuus on suureksi osaksi paikallista. Mökki ja metsäpläntti Savossa voi maksaa parisataatuhatta euroa, kun New Yorkin osavaltiossa vastaava omaisuus saattaisi olla kymmenen miljoonan arvoinen. Sillä ei kuitenkaan ole merkitystä: ihmiset hankkivat mökkinsä sieltä mistä sen tarvitsevat (tai mistä sen perivät) ja missä voivat sitä käyttää.

Jos suomalainen ja amerikkalainen omistavat saman yhtiön osakkeita, omistusten arvoa voi vertailla vaivatta. Sen sijaan ongelmallisempaa olisi sanoa, että newyorkilainen vapaa-ajan asuja on 50 kertaa rikkaampi kuin se Savossa terassiaan nikkaroiva mökkeilijä. «

Varallisuuden kerääminen on monelle vaikeaa

Suomalaisten kulutukseen ottama velka on kasvanut rajusti, kertoo Takuusäätiön toimitusjohtaja Juha A. Pantzar.

Olemmeko köyhiä, kuten kysyy varallisuutta käsittelevä kansijuttumme?

"Suomessa on rikkaita ja köyhiä, ja suurin osa ei ole köyhiä. Takuusäätiössä kiinnostuksen kohteemme on eniten siinä, kuuluuko riskitilanteessa oleviin isompi vai pienempi määrä ihmisiä kuin ennen. Edelleen suurin osa pärjää hyvin, mutta se joukko, joka ei pärjää, on aiempaa suurempi. Sillä on hirveästi inhimillisiä vaikutuksia, mutta se on merkittävää myös kansantaloudelle. Järjestelmätasolla aiheutuu sitä vähemmän kuluja, mitä isompi on hyvinvoivien joukko."

Jutussa mainitaan velka vaurastumisen mahdollisuutena. Miltä näyttää suomalaisten velanotto?

"Suomalaiset ovat kyenneet laskemaan velkaantuneisuusastettaan, mutta siinä näkyy tulkintani mukaan palkkojen nousu, jolloin velan suhteellinen osuus on laskenut. Varakkaammat kotitaloudet rupesivat makamaan velkoja pois, kun korot nousivat.

Vuoden 2015 jälkeen suomalaiset ovat ottaneet 30 prosenttia enemmän velkaa kuluttamiseen kuin sitä ennen. Kuluttamiseen otettua velkaa pitää käsitellä erilaisena kuin reaalivaluuttadollista velkaa. 2010-luvulla velkarahalla tapahtunut kotimaisen kulutus-

kysynnän kasvu toimi jonkinlaisena talouden veturina, mutta jossain vaiheessa velka pitää maksaa takaisin."

Onko väärin usuttaa ihmisiä kuluttamaan kansantalouden hyväksi?

"On ihan ok, että sitä keskustelua käydään. Pitää kuitenkin ymmärtää se, mihin artikkelissakin oli viittaus: ei ole yksi ja sama, mitkä kotitaloudet kuluttavat ja millä lailla. Jos kotimainen kysyntä lisääntyy velkaa lisäämällä, se on pois tulevilta vuosilta."

Monella tärkeimmän omaisuuden, eli oman kodin, arvo laskee. Miten tämä näkyy Takuusäätiössä?

"Meillä vain viidennessä asiakkaista on omistusasujia ja heitä tulee pienemmiltä paikkakunnilta. Ihmiset ovat aikamoisessa loukussa. Velkajärjestelyssämme asunto kyetään usein säilyttämään. Omistusasumista on markkinoitu turvana: vaikei siitä kertyisi välttämättä realisoitavaa omaisuutta, iäkkäämpänä asumiskulut ovat pienemmät, jos ei tarvitse maksaa kuin vastiketta. Omistusasunnon arvo ei ole vain seinissä vaan käyttöarvossa."

Pitäisikö suomalaisten kartuttaa varallisuutta?

"Ei siitä haittaa olisi. Valitettavasti se on isolle osalle vaikeaa. Pankkien tutkimusten mukaan noin kolmasosa kokee kuukausittain merkittävää huolta taloudellisesta pärjäämisestä. Moni kykenee säästämään aika pieniä summia. Yleisin kohde on määrittelemätön paha päivä ja heti kakkosena ensi kesän lomamatka. Se on aika suoraan kuluttamiseen säästämistä. Parempi toki niin päin kuin että ostat velaksi ja maksat jälkeenpäin." «

JUHA A. PANTZAR

Syntynyt vuonna 1966 Porissa.

Yhteiskuntatieteiden maisteri,
Tampereen yliopisto.

Takuusäätiön toimitusjohtaja
vuodesta 2012. Työskennellyt
aiemmin Sosiaali- ja terveystur-
van keskusliitossa, Mannerheimin
Lastensuojeluliitossa, Mieli ry:ssä
ja Helsingin erityissosiaalitoimis-
tossa.

Takuusäätiö on valtakunnallinen
sosiaalialan järjestö, joka eh-
käisee ja ratkaisee kotitalouksien
talous- ja velkaongelmia.

Yhden planeetan rajoissa

Dystopiassa eläminen vaatii realististen utopioiden tavoittelua. Se tarkoittaa myös vaurauden epätasaiseen jakautumiseen puuttumista esimerkiksi progressiivisella varallisuusverolla.

Ajassa, jota leimaavat kansainvälisen oikeuden romuttuminen ja kiihtyvällä vauhdilla etenevät ekokatastrofit, meidän on murtauduttava irti näköalattomuudesta ja uskallettava unelmoida. Meidän on uskallettava siirtyä huonosti kirjoitetusta tieteisdystopiasta

utopiaan, jossa kaikille olisi tarjolla merkityksellistä ja hyvää elämää, vaikutusmahdollisuuksia ja yhteenkuuluvuutta, yhden planeetan rajoissa.

Utopia ei kuitenkaan ole pakoa todellisuudesta, vaan sen määrätietoista muokkaamista. Se alkaa niistä rakenteista, jotka määrittävät arkeamme.

Digitalisaatio, energiatehokkuus ja uusiutuviin luonnonvaroihin pohjautuva energiaomavaraisuus voivat laskea energian hintaa ja säästää kotitalouksien varoja. Samalla energia-

omavaraisuus ja riippumattomuus fossiilisista polttoaineista ovat huoltovarmuus- ja demokratiatekoja, jotka vapauttavat meidät riippuvuudesta ailahteleviin fossiilidiktatuureihin. On syytä muistaa, että kaikki menneet energiakriisit ovat olleet nimennomaan fossiilienergian kriisejä.

Energia on arkista, mutta vielä lähemmäs meitä tulevat vaikkapa valinnat siitä, mitä pukea päälle ja syödä tänään. Planetaarinen ruokavalio tai vaatekaappi ovat konkreettisia esimerkkejä siitä, kuinka terveellisempää ja taloudellisesti kestävämpää elämää voi elää niin, ettei maapallon kantokyky ylitä. Tarvitseeko suomalainen todella 38 uutta vaatetta vuodessa vai riittäisikö vähempikin? Voisimme elää kestävämmän, vaikka kaikista ei tulisikaan vegaaneja.

Myös vihreä tuotanto kuormittaa ympäristöä. Todellisen kestävyys saavuttaminen edellyttääkin kulutuksen vähentämistä ja siirtymistä aitoon kiertotalouteen, jossa kulutus perustuu omistamisen sijaan palveluiden käyttämiseen ja hyödykkeiden jakamiseen, vuokraamiseen ja materian ja tavaroiden kierrättämiseen.

Tähän mennessä talouden irtikytkentää päästöistä ja luonnonvarojen ylikulutuksesta ei ole koskaan edes kunnolla yritetty. Ilmasto- ja ympäristöpolitiikkaa on tehty liian varovasti ja tuskallisen hitaasti, koska irtikytkennän on pelätty hidastavan talouskasvua. Koko käsityksemme taloudesta on siis jo lähtökohtaisesti

alistettu vain aineellisen talouskasvun premisseille.

Tämä "juupas eipäs" -asetelmaan jumittuminen estää meitä uudistamasta talousjärjestelmäämme niin, että ytimessä olisi hyvä elämä ja planeetan säilyminen myös tuleville sukupolville.

Kysymys kestävydestä kytkeytyy erottamattomasti vaurauden epätaisaaseen jakautumiseen. Avustusjärjestö Oxfamin mukaan miljardöörien yhteenlaskettu varallisuus on nyt suurempi kuin koskaan. Se kasvoi viime vuonna kolme kertaa nopeammin kuin viiden edeltävän vuoden keskiarvo, ja on nyt arviolta 18,3 biljoonaa dollaria. Tämä varal-

EU voisi verottaa esimerkiksi lento- matkustamista, krypto- valuuttoja ja fossiilisten polttoaineiden tuotannosta tai myynnistä syntyviä voittoja.

lisuuden lisäys yksin riittäisi poistamaan äärimmäisen köyhyyden maailmasta 26 kertaa. Samalla yksineljästä maailman ihmisestä kärsii ruokaturvan puutteesta ja lähes puolet elää köyhyydessä. Maailman rikkaimmat käyttivät vain kymmenessä päivässä oman osuutensa ilmasto-
päästöistä vuodelle 2026.

Me Vihreät Euroopan parlamen-

tissa olemme esittäneet EU:n laajuis-
ta progressiivista varallisuusveroa. Ehdotus kohdistuisi EU:n varakaimpaan 0,5 prosenttiin, joka omistaa lähes viidenneksen koko Euroopan varallisuudesta. Samaan aikaan verotuksen aukot on tilkittävä, sillä nykyiset verojärjestelmät mahdollistavat laajamittaisen veronkierron ja varallisuuden piilottamisen veroparatiiseihin, mikä heikentää julkista taloutta ja kaventaa hallitusten kykyä vastata yhteiskunnallisiin kriiseihin.

EU:n varoja tulee vahvistaa esimerkiksi haittaveroilla. Osana EU:n monivuotista rahoituskehystä tarvitsemme enemmän työkaluja, joilla kerätään EU:lle omia varoja ilmastokriisin ja luontokadon pysäyttämiseen. EU voisi verottaa esimerkiksi lentomatkustamista, kryptovaluuttoja ja fossiilisten polttoaineiden tuotannosta tai myynnistä syntyviä voittoja. Lisäksi EU:n tasolla tulisi ottaa käyttöön päästökaupan tapainen järjestelmä luontokadon torjuntaan ekologisen kompensaation mallia hyödyntäen.

Kun puhumme velasta ja varallisuudesta, emme puhu vain numeroista vaan siitä, millaisessa maailmassa haluamme elää ja millaisen yhteiskunnan jätämme tuleville sukupolville. Kestävä hyvinvointi vaatii, että arvotamme sekä luonnon kantokykyä että ihmisten yhdenvertaisia mahdollisuuksia hyvään elämään. Jos tämän tavoittelu tuntuu utopistiselta, pyydän katsomaan ympärille ja miettimään uudestaan. «

22

FINANSSI- POLITIIKAN SÄÄNNÖT

Essi Eerola

28

RAHALIITTO JA VELKA

Ilkka Kiema

36

BRUTTO- VAI NETTOVELKA?

Patrizio Lainà
Lauri Holappa

46

MIKSI ULOSOTTOA TARVITAAN

Ohto Kanninen

52

TERVEYS JA TULONSIIRROT

Kari Hämäläinen
Jouko Verho

Vastavoima velkaantumiselle

Päättäjillä on usein houkutus keskittyä vain meneillään olevaan vaalikauteen, minkä takia päätöksenteko on lyhytjänteistä. Tämän alijäämäharhaksi kutsutun taipumuksen vastapainoksi eri maissa on laadittu erilaisia finanssipolitiikan sääntöjä. Mitä säännöillä pyritään ohjaamaan ja miten?

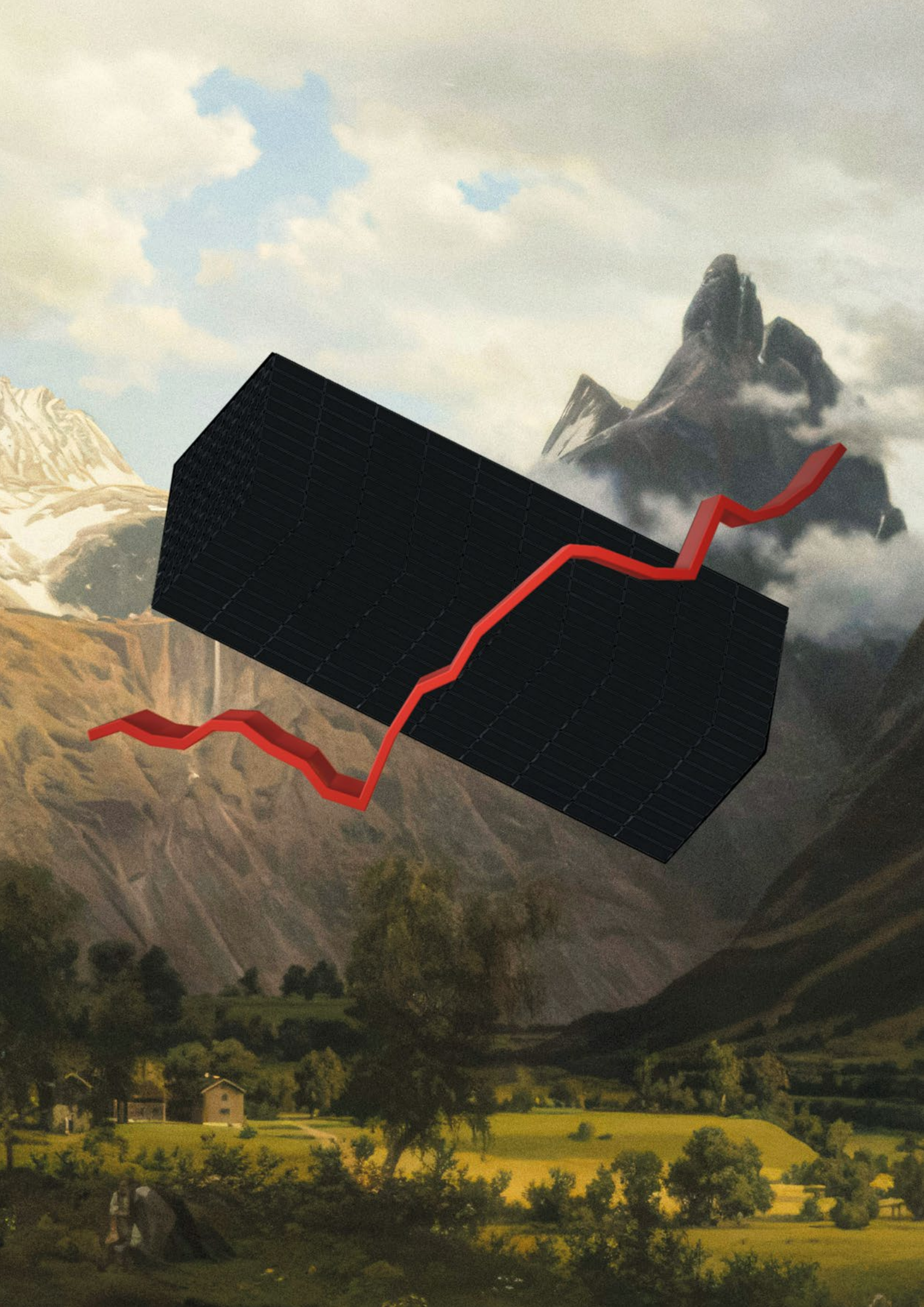
Julkisen velka suhteessa bruttokansantuotteeseen on kasvanut monissa kehittyneissä maissa viime vuosikymmenen aikana.¹ Suomen julkinen velka ei ole kansainvälisessä vertailussa korkeimmasta päästä, mutta se on lisääntynyt nopeasti 2020-luvulla ja sen ennustettu kasvuvauhti on huolestuttava.

Suomessa kehityksen taustalla on ollut useita tekijöitä viimeisen 15 vuoden aikana. Suomen väestö on ikääntynyt hyvin nopeas-

ti, tuottavuuskehitys on ollut heikkoa ja Suomen talous on kohdannut merkittäviä shokkeja, joihin sopeutuminen on ollut hidasta.

Taloustieteilijät ajattelevat, että julkista taloutta pitäisi hoitaa niin, että hyvinä aikoina kerätään puskureita finanssipolitiikan liikkumavaran turvaamiseksi huonoina aikoina. Usein käytännön toteutus ei kuitenkaan saavuta tätä ideaalia. Vaikka Suomessakin viimeisen 15 vuoden aikaan mahtuu myös hyvän talouskehityksen vuosia, niitä ei hyödynnetty julkisen talouden vahvistamiseksi.

Esimerkiksi vuosina 2015–2019 talouskasvu voimistui ja julkisia menoja pyrittiin sopeuttamaan, mutta samalla verotusta kevennettiin. Vuonna 2019 suhdanetilanne näytti hyvältä ja hallitus linjasi sekä pysyvistä

ESSI EEROLA

Valtiotieteiden tohtori Essi Eerola on Suomen Pankin johtokunnan neuvonantaja. Ennen siirtymistään Suomen Pankkiin vuonna 2022 hän on työskennellyt eri tehtävissä Helsingin yliopistossa ja Valtion taloudellisessa tutkimuskeskuksessa. Hänen tutkimusaiheensa liittyvät julkiseen talouteen ja asuntomarkkinoihin.

menolisäyksistä että määräaikaista ns. tulevaisuusinvestoinneista.² Myös tätä kirjoitettaessa hallitus on päättänyt verotuksen keventämisestä, vaikka lähivuosille enustetaan vahvistuvaa talouskasvua.

MIKSI FINANSSIPOLITIIKAN SÄÄNTÖJÄ TARVITAAN?

Poliittista päätöksentekoa rytmittää neljän vuoden vaalikausi, ja hallitusten onnistumista mitataan yksi nelivuotiskausi kerrallaan. Kuitenkin monien talouspolitiikan kysymysten aikajänne on paljon pitempi. Lyhyt suunnitteluhorisontti heikentää kannustinta pitkäjänteiseen päätöksentekoon.

Taloustieteellisessä tutkimuskirjallisuudessa ilmiötä nimitetään alijäämäharhaksi. Mistä alijäämäharha johtuu ja mitä siitä seuraa? Tutkimuskirjallisuudessa on tunnistettu kaksi pääasiallista alijäämäharhan lähdettä.³ Ensimmäinen liittyy ympäristöongelmista tuttuun yhteisresurssin tai yhteismaan ongelmaan. Talouspoliittisessa päätöksenteossa yhteismaan ongelman voi tiivistää seuraavasti: Nykyiset ja tulevat verotulot muodostavat yhteisen resurssin. Yksittäisen menoerän kasvattaminen hyödyttää jotakin tiettyä väestönosaa nyt, mutta sen rahoittamiseksi otetun velan kustannukset jakautuvat kaikille tuleville veronmaksajille. Kyse on tavallaan koordinaatio-ongelmas- ta, joka on sitä hankalampi, mitä useampi puolue päätöksiä on tekemässä.

Toinen alijäämäharhaa ruokkiva tekijä on se, että vallassa olevan koalition voi olla edullista edistää poliittisia päämääriään kasvattamalla alijäämää, jos se ei odota itse olevansa päättävässä asemassa vaalien jälkeen.⁴ Seurauksena on nykyhetkeä painottava päätöksenteko ja päätöksenteon ajallinen epäjohdonmukaisuus: nykyinen hallitus toivoisi tulevien hallitusten toimivan itseään vastuullisemmin.

Nämä tekijät ovat omiaan johtamaan julkisten menojen liialliseen kasvuun ja liialliseen velkaantumiseen. Kehitys rajoittaa tulevien päätöksentekijöiden toimintavapautta muun muassa sitä kautta, että finanssipoliittinen liikkumavara vähenee. Toisin sanoen, julkinen sektori ei enää voikaan velkaantua optimaalisella tavalla tilanteessa, jossa se olisi erityisen hyödyllistä. Äärimmillään se saattaa johtaa tilanteeseen, jossa luottamus valtion kykyyn huo-

lehtia veloistaan vaarantuu. Finanssipolitiikan sääntöjen tavoite on toimia vastavoimana näille tekijöille.

MITEN SÄÄNNÖILLÄ PYRITÄÄN OHJAAMAAN?

Sääntökehikkoja on monenlaisia, mutta niissä on yleensä kaksi toisiinsa liittyvää mekanismia. Ensinnäkin ne sisältävät konkreettisia sääntöjä ja numeerisia tavoitteita sekä korostavat politiikan suunnitelmallisuutta. Toiseksi ne sisältävät elementtejä, joiden tavoitteena on lisätä politiikan läpinäkyvyyttä ja parantaa poliittisia päätöksiä koskevan informaation saatavuutta. Yksi tyypillinen tällainen elementti on itsenäinen, päätösten tekijöistä riippumaton asiantuntijapaneeli, jonka tehtävänä on arvioida harjoitettua talouspolitiikkaa. Suomessa tätä tehtävää hoitaa Talouspolitiikan arviointineuvosto.

Näiden kahden mekanismin tarkoituksena on sekä vähentää mahdollisuuksia lyhytnäköiseen talouspolitiikkaan että lisätä sen harjoittamisen poliittisia kustannuksia. Ruotsin järjestelmä on hyvä esimerkki finanssipolitiikan kehikosta, jossa yhdistyy kattava lainsäädäntö ja poliittiset käytännöt. Kehikkoa on rakennettu systemaattisesti 1990-luvun alusta alkaen kansallisista lähtökohdista. Nykyisin se muodostaa vakiintuneen kokonaisuuden, jonka peruspilarit ovat yli hallituskausien asetettava tasapainotavoite ja velka-ankkuri sekä niiden kanssa johdonmukainen laaja-alainen menokatto.⁵

TOIMIVATKO SÄÄNNÖT?

Luotettava arvio politiikkamuutosten vaikutuksista edellyttää, että tarkasteltavan toimenpiteen vaikutus pystytään uskottavasti eristämään muista samanaikaisista tapahtumista. Finanssipolitiikan sääntöjen kohdalla luotettava arviointi on erityisen vaikeaa.

Säännöt muuttuvat vain harvoin ja kun muuttuvat, samalla tapahtuu yleensä paljon muutakin. Finanssipolitiikan

säännöt saattavat esimerkiksi heijastaa yleisempää asennetta varovaiseen finanssipolitiikkaan tai sääntöjen tiukentaminen saattaa osua ajallisesti yhteen julkisen talouden sopeutumistoimien kanssa. Sääntöjen käyttöönotolla ja alijäämien pienenemisellä voi siis olla ajallinen yhteys, mutta jälkimäinen ei välttämättä seuraa edellisestä.

Näitä ongelmia on pyritty eri tavoin ratkomaan tutkimuskirjallisuudessa. Tutkimustulokset voi tiivistää seuraavasti: Finanssipolitiikan säännöt pienentävät julkisen talouden alijäämiä ja alentavat velkasuhteita. Ainakin osa sääntöjen käyttöönoton vaikutuksista vaikuttaa toteutuvan sitä kautta, että valtionlainojen korkotasoa laskee markkinoiden luottamuksen vahvistuessa.

Vaikutukset kuitenkin riippuvat sääntöjen yksityiskohdista, ympäröivistä instituutioista ja sitoutumisesta. Vahvat poliittiset instituutiot lisäävät finanssipoliittisten sääntöjen tehokkuutta, mutta myös käyttöönoton ajoitus on tärkeä. Säännöt vaikuttavatkin edistävän pitkän aikavälin finanssipoliittista kurinalaisuutta todennäköisemmin silloin, kun sääntöjen käyttöönotto perustuu laajaan poliittiseen konsensukseen ja ne otetaan käyttöön hyvän talouskehityksen aikana.⁶

MIHIN TARVITAAN OMAA FINANSSIPOLITIIKAN KEHIKKOA?

Suomen julkisen talouden hoitoa ohjaa ja rajoittaa vuonna 2024 uudistettu EU:n finanssipolitiikan ohjauskehikko. Uusi

Säännöt vaikuttavat edistävän pitkän aikavälin finanssipoliittista kurinalaisuutta todennäköisemmin silloin, kun sääntöjen käyttöönotto perustuu laajaan poliittiseen konsensukseen ja ne otetaan käyttöön hyvän talouskehityksen aikana.

EU-lainsäädäntö edellytti myös kotimaisten finanssipolitiikan sääntöjen uudistamista 2025 loppuun mennessä. Valtiovarainministeriö julkaisi kesällä 2025 luonnoksen laiksi Suomen julkisen talouden hoitamisesta. Luonnosta päivitettiin annetun lausuntopäätteen perusteella ja muokattiin syksyllä eduskunnassa muodostetussa parlamentaarisessa työryhmässä. Hallituksen esityksen taakse saatiinkin lokakuussa riittävän laaja eduskunta-puolueiden tuki.⁷

EU:n ohjauskehikon uudistuksen tavoitteena oli yksinkertaistaa kehikkoa ja vahvistaa kansallista omistajuutta. Jo nyt on turvallista arvioida, että yksinkertaisempaa ei saatu.⁸ Omistajuuden vahvistumista ja sitä, minkälaisiksi käytänteet muodostuvat, sen sijaan on vielä vaikeaa arvioida. Tämä

johtuu muun muassa siitä, että vain vuosi sääntömuutoksen jälkeen päätettiin EU:n finanssipolitiikan sääntöjen joustoista. Yhteensä 16 EU-maata, myös Suomi, haki puolustusmenojen kasvattamisen mahdollistavan kansallisen poikkeuslausekkeen aktivointia. Kansallisen säännösten

toteuttaminen ei ole EU:n finanssipolitiikan sääntöjä koskevien tulkintojen varassa vaan se nojaa kansalliseen tavoitteenasetteluun ja seurantaan. Tämä on yksi syy ajatella, että oma kansallinen säännöstö on hyödyllinen.

Toinen syy on se, että EU:n finanssipolitiikan sääntöjen keskeinen perustelu on suojata muita jäsenmaita yhden jäsenmaan liialliselta velkaantumiselta: Yhteisen talousalueen ja valuutan oloissa yhden maan maksukyvyttömyys

heijastuu nopeasti rahaliiton muihin maihin. Kansalliset julkisen talouden hoitoa koskevat säännöt sen sijaan saattavat sisältää muitakin elementtejä, kuten yhdessä hyväksytyt näkemykset sukupolvien välisestä taakanjaosta tai finanssipolitiikan tarvittavasta liikkumavarasta. Ylikansallisten ja kansallisten sääntöjen tavoitteet ja niiden

**EU:n ohjauskehikon
uudistuksen tavoitteena oli
yksinkertaistaa kehikkoa ja
vahvistaa kansallista
omistajuutta. Jo nyt on
turvallista arvioida, että
yksinkertaisempaa ei saatu.**

Viitteet

- 1 Ks. esim. Yared (2019).
- 2 Ks. Suomen Pankin julkisen talouden arvio ”Julkisen talouden suunnanmuutos on odotettuakin vaikeampaa”, Euro&talous-artikkeli, 19.12.2023.
- 3 Ks. esim. Debrun ym. (2008).
- 4 Ks. esim. Krogstrup & Wyplosz (2009).
- 5 Osa kehikon uudistamiseen liittyviä pelisääntöjä on parlamentaarinen arviointi kahdeksan vuoden välein. Marraskuussa 2024 julkaistiin laaja parlamentaarinen raportti, jonka johtopäätöksiä hallitus ilmoitti keväällä seuraavansa. Regeringes proposition (2025): ”En del av det finanspolitiska ramverkets mål och principer regleras i lag, medan andra följer av praxis. Enligt denna praxis bör ramverket ses

över i slutet av varannan mandat-period (skr. 2017/18:207). Syftet med detta är att säkerställa att en bred majoritet i riksdagen stödjer de förändringar som görs av ramverket. En bred politisk förankring av det finanspolitiska ramverket anses bidra till att minska osäkerheten om den framtida utformningen av finanspolitiken. Minskad osäkerhet skapar i sin tur bättre förutsättningar för att finanspolitiken ska få avsedd effekt.”

- 6 Ks. esim. Fatás ym. (2026), Heinemann ym. (2018), Grembi ym. (2016).
- 7 Ks. Suomen Pankin julkisen talouden arvio ”Tavoitteista toimiin”, Euro&talous-artikkeli 19.12.2025.
- 8 Ks. esim. Keskinen ym. (2025).

- 9 Ks. esim. Blanchard ym. (2021).

muodostamat rajoitteet voivat siis olla erilaisia ja täydentää toisiaan.⁹

Pohjimmiltaan kansalliset finanssipolitiikan sääntökehikot ovat poliittisten päätöksentekijöiden itse itselleen asettamia rajoitteita. Näin ollen he voivat ne myös halutessaan muuttaa. Sen takia laaja-alainen sitoutuminen tai yhteisesti hyväksytyt käytännöt ovat yhtä tärkeä osa kokonaisuutta kuin numeeriset säännöt.

Sääntöjen ratkaiseva koetinkivi onkin siinä, miten pystytään yhdistämään uskottavuus ja joustavuus. Suomessa viime syksynä käytyä parlamentaarista keskustelua voi tulkita niin, että onnistumiseen on hyvät mahdollisuudet. Ensinnäkin parlamentaarisen keskustelun ansiosta uudistettu kansallinen lainsäädäntö perustuu laaja-alaisesti jaettuun tilannekuvaan ja tavoitteenasetteluun. Toiseksi lokakuun lopussa asetettu parlamentaarinen työryhmä voi omalla toiminnallaan jatkossakin ylläpitää luottamusta pitkäaikaiseen sitoutumiseen.

HÄVIÄÄKÖ POLITIIKKA FINANSSIPOLITIIKASTA?

Uuteen kansallisen finanssipolitiikan säännöstöön liittyy pitkä siirtymäaika. Sen keskeiset elementit tulevat voimaan vasta 2030-luvulla. Seuraavan vaalikauden aikana julkisen talouden sopeutuksen minimivauhdin määrit-

tävät siis EU:n finanssipolitiikan säännöt ja erityisesti tammikuussa käynnistetyn liiallisen alijäämän menettelyn velvoitteet.

Säännöt rajoittavat poliitikkojen toimintatapautta. Poliitiikka ei silti katoa finanssipolitiikasta. Julkisen talouden vahvistamiseen käytettävissä oleva keinovalikoima on laaja: julkisen sektorin tulot, menot ja kestävä talouskasvu tukevat rakenteelliset toimet. Valinta näiden välillä ja priorisointi kaikkien kolmen sisällä on poliittisten päätöksentekijöiden ydintehtävä. «

Kiitän Juha Kilposta, Jarkko Kivistöä, Meri Obstbaumia ja Juuso Vanhalaa hyödyllisistä kommentteista ja keskusteluista.

Kirjallisuus

- Blanchard, O., Leandro, A. ja Zettelmeyer, J. (2021), "Redesigning EU Fiscal Rules: From Rules to Standards. Realtime Economic Issues Watch", Peterson Institute for International Economics, Washington, DC, US.
- Debrun, X., Moulin, L., Turrini, A., Ayuso-i-Casals, J. ja Kumar, M. (2008), "Tied to the Mast? National Fiscal Rules in the European Union", *Economic Policy* 23(54), 297–362.
- Fatás, A., Gootjes, B. ja Mawejje, J. (2026), "Dynamic effects of fiscal rules: Do initial conditions Matter?", *Journal of International Money and Finance* 161, 103499.
- Grembi, V., Nannicini, T. ja Troiano, U. (2016), "Do Fiscal Rules Matter?", *American Economic Journal: Applied Economics* 8(3), 1–30.
- Heinemann, F., Moessinger, M.-D. ja Yeter, M. (2018), "Do fiscal rules constrain fiscal policy? A meta-regression-analysis", *European Journal of Political Economy* 51.
- Keskinen, P., Pesola, S. ja Sainio, M. (2025), "EU:n finanssipoliittiset säännöt uudistuksen jälkeen – ensimmäisiä havaintoja toimeenpanosta", *Kansantaloudellinen Aikauskirja* 121(1), 15–32.
- Krogstrup, S. ja Wyplosz, C. (2009), "Dealing with the Deficit Bias: Principles and Policies", teoksessa Ayuso-i-Casals, J., Deroose, S., Flores, E. ja Moulin, L. (toim.), *Policy Instruments for Sound Fiscal Policies*, Finance and Capital Markets Series. Palgrave Macmillan, London. https://doi.org/10.1057/9780230271791_2
- Regeringes proposition (2025), 2025 års ekonomiska vårproposition – Förslag till riktlinjer
- Yared, P. (2019), "Rising Government Debt: Causes and Solutions for a Decades-Old Trend", *Journal of Economic Perspectives* 33(2), 115–140.

Kestääkö rahaliitto?

Euroalueen maiden velkaantumista rajoitettiin Maastrichtin sopimuksessa yksinkertaisilla säännöillä, mutta sääntöjä ei noudatettu. Eurokriisin jälkeen sopimusta täydennettiin monimutkaisella ohjausjärjestelmällä, joka ei ole pysäyttänyt velkaantumista. Ohjausjärjestelmään tehtiin koronakriisin jälkeen uudistuksia, mutta ne eivät poistaneet useimpia järjestelmän ongelmista.

Euroopan talousyhteisön jäsenmaat ilmoittivat heinäkuussa 1992 solmimassaan Maastrichtin sopimuksessa, että ne perustaisivat Euroopan unionin. Sopimuksen yhtenä päämääränä oli, että perustettavalla unionilla olisi vakaa ja yhteinen valuutta. Siinä esitettiin, että jäsenmaiden tulisi välttää liiallisia alijäämiä ja että komissio valvoisi niiden budjettikuria kahdella kriteerillä: julkisen velan ja bruttokansantuotteen suhteella sekä julkisen talouden alijäämän suhteella. Näille asetettiin viitearvoiksi 60 prosenttia ja 3 prosenttia¹. Velkasuhteen osalta jäsenmailta vaadittiin, että velkasuhde ei ylittäisi viitearvoa tai lähestyisi sitä ”riittävän nopeasti”.

Kuvio 1 esittää EDP-velkasuhteen, eli EU:ssa käytetyn määritelmän mukaisen julkisen velan ja bruttokansantuotteen suhdetta, Euroopan unionin neljässä suurimmassa kansantaloudessa sekä Suomessa ja Kreikassa vuodesta 1999 alkaen. Suurimmat neljä kansantaloutta ovat samalla myös euromääräisesti eniten velkaantuneita maita. Kuviosta ilmenee, että niistä kolmessa – Ranskassa, Italiassa ja Espanjassa – velkasuhde on oleellisesti kasvanut ja Saksassakin pysytellyt suurimman osan ajasta oleellisesti 60 prosentin yläpuolella. Kuviosta näkyy myös, että Suomen velkaantumiskehitys käynnistyi finanssikriisin aikaan ja että se ei ole ollut poikkeuksellisen suurta, jos vertailukohdaksi otetaan euroalueen isot taloudet.

Suomen velkaantuminen on kuitenkin ollut keskimääräistä nopeampaa, jos vertailukohdaksi otetaan kokonaisuutena tarkastellun euroalueen EDP-velkasuhde. Kuviossa 2 esitetään sen lisäksi myös Suomelle luontevien verrokkien, Ruotsin ja Tanskan, velkasuhteen kehitys. Näistä kumpikaan ei ole euroalueen maa, vaikka

Tanskan kruunun arvo on kiinnitetty pysyvästi euron arvoon. Molemmissa EDP-velkasuhde on alentunut eurojärjestelmän synnyttyä.

EUROKRIISI PALJASTI ONGELMAT

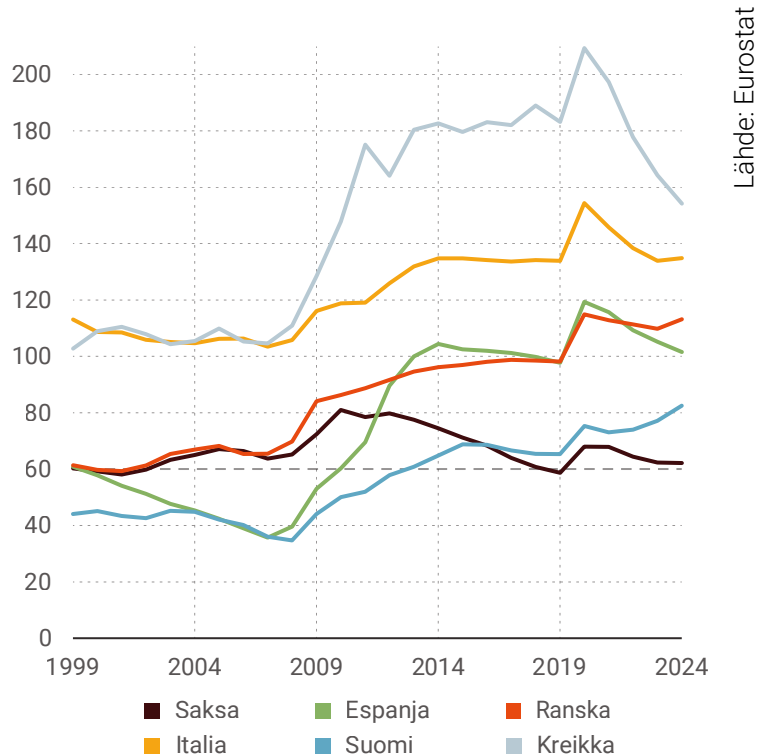
Korkeakaan velkasuhde ei muodosta välitöntä ongelmaa velkaantuneelle maalle, jos velan korot pysyvät alhaisina. Kun Kreikka otti euron valuutakseen vuonna 2001, sen EDP-velkasuhde oli noin 110 prosenttia, mutta sen valtionvelkakirjojen korot pysyivät kohtuullisina vuonna 2008 käynnistyneeseen finanssikriisiin saakka.

Kuvio 3 esittää kymmenenvuotisten valtionvelkakirjojen korkojen kehitystä joissakin euroalueen maissa. Koska Saksan valtionvelkakirjoja voidaan pitää erittäin alhaisen riskin sijoituksena, niiden koron voi ajatella kuvaavan riskittömälle euromääräiselle (tai ennen vuotta 1999 Saksan markkoissa tehdylle) sijoitukselle vaadittavaa tuottoa. Muiden maiden kohdalla ero alimpaan käyrään voidaan euroon liittymisen jälkeisinä vuosina tulkita *riskipreemioksi*, eli rahalliseksi korvaukseksi siitä riskistä, että velat jäävät osin tai kokonaan maksamatta. Euroalueen syntyä edeltäviltä 1990-luvun vuosilta riskipreemioon sisältyy myös korvaus siitä riskistä, että valuutta devalvoituisi Saksan markkaan verrattuna.

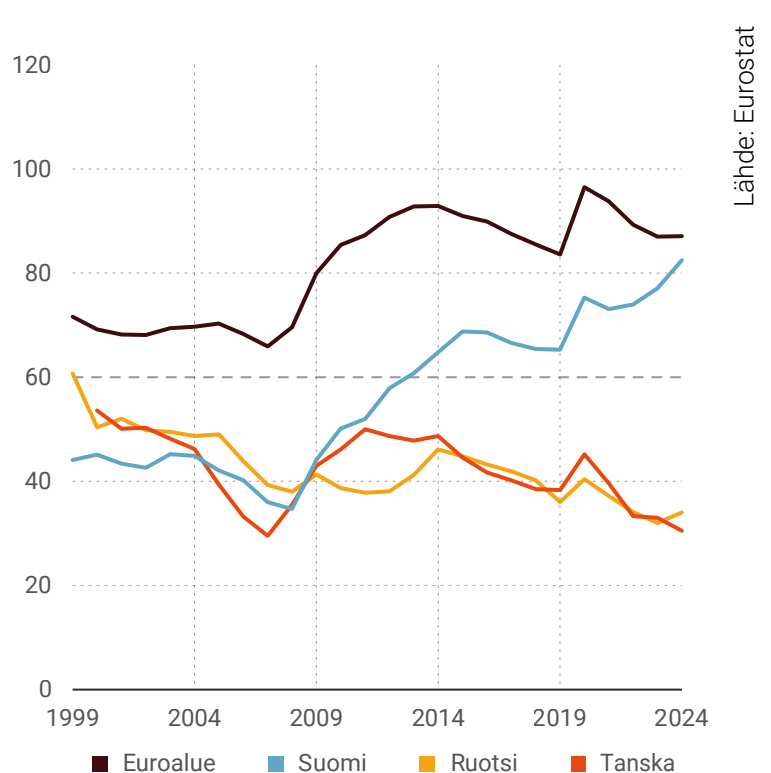
Kuviosta 3 ilmenee, että Suomen valtionluottojen korot ovat pysytelleet varsin lähellä Saksan korkotasoa, joten sijoittajat ovat pitäneet ja pitävät edelleenkin Suomen maksukyvyttömyyttä huomattavan epätodennäköisenä skenaariona. Sama päti muihinkin kuvion 3 maihin euroalueen ensimmäisinä vuosina.

Tilanne muuttui kuitenkin dramaattisesti vuosien 2008–2009 finanssikriisin jälkeen, koska tuolloin Kreikan maksukyvyttömyys ja euroalueesta irtaantuminen alkoi näyttää melko todennäköiseltä mahdollisuudelta. Kreikan velkajärjestely, jossa Kreikan valtionvelka olisi jätetty osin maksamatta, olisi saattanut johtaa myös muiden eniten velkaantuneiden EU-maiden

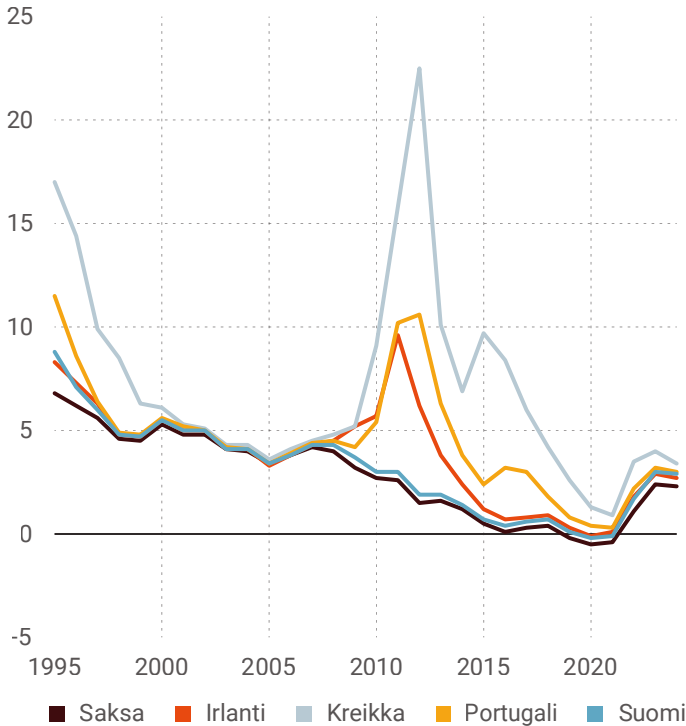
KUVIO 1. EDP-VELKASUHDE EUROALUEEN SUURIMMISSA TALOUKSISSA SEKÄ SUOMESSA JA KREIKASSA.

KUVIO 2. EDP-VELKASUHDE EUROALUEELLA, SUOMESSA, RUOTSISSA JA TANSKASSA.

KUVIO 3. 10-VUOTISTEN VALTIONVELKAKIRJOJEN KORKOTASO ERÄISSÄ EURO-MAISSA 1996–2024.

Lähde: Ameco

korkojen hallitsemattomaan nousuun ja maksukyvyttömyyteen. Kreikan tai jonkin muun yksittäisen maan velkajärjestely olisi levittänyt kriisiä maan rajojen ulkopuolelle myös siksi, että velkajärjestelyssä arvoaan menettävät valtionvelkakirjat olivat suurelta osin yksityisten pankkien hallussa, ja pankitkin olisivat kriisiytyneet velkajärjestelyn myötä.

2010-LUVULLA LUOTU OHJAUSJÄRJESTELMÄ

Jo Maastrichtin sopimuksessa esitettiin, että Euroopan komissio valvoisi jäsenvaltioiden julkisen velan kehitystä ja talousarviotilannetta. Sen mukaan julkisen talouden poikkeaminen alijäämää ja velkasuhdetta koskevista kriteereistä – joissa siis vaadittiin muun muassa, että yli 60 prosentin velkasuhteen maiden velkasuhteen tulisi "alentua riittävästi" – käynnistäisi liiallisen alijäämän menettelyn (*excessive deficit procedure*, EDP). Menettelystä käytetään Suomessa usein tunteisiin vetoavaa nimitystä "tarkkailuluokka".

Maastrichtin sopimus sisälsi myös ns. *no-bail-out*-

säännön, jonka mukaan Euroopan unioni ei vastaa yksittäisten jäsenmaiden veloista. Sopimus ei kuitenkaan kertonut, mitä unioni sitten tekisi, jos jäsenmaan veloista vastaamisen vaihtoehtona olisi euroalueen laajuinen kriisi. Euroalueen maiden EDP-velkasuhteiden oli yksinkertaisesti oletettu pysyvän Maastrichtin sopimuksen mukaisesti niin kohtuullisina, ettei yksittäisten euromaiden velkakriisejä koskaan syntyisi. Käytännössä finanssikriisiä seuranneeseen eurokriisiin vastattiin perustamalla ensin tilapäinen Euroopan rahoitusvakaussväline (ERVV) ja sitten pysyvä Euroopan vakausmekanismi (EVM), jotka tarjosivat luottoa kriisiytyneille maille. Velkaantumista rajoittamaan luotiin myös monimutkainen sääntelykehikko, Euroopan unionin talouden ohjausjärjestelmä, jonka noudattamista valvotaan *eurooppalaisen ohjausjakson* välityksellä.

Kuten kuviot 1 ja 2 havainnollistavat, eurooppalaisen ohjausjakson välityksellä toteutettu sääntely ei ole riittänyt pysäyttämään euromaiden velkaantumista. **Marketa Henriksson** ja **Jonne Lehtimäki** huomauttavatkin aiheellisesti, että "[k]attavasta koordinaatiokehikosta ja useista uudistuksista huolimatta unionin tosiasiallinen kyky tai halu ohjata jäsenvaltioiden talouspolitiikka tavallisissa oloissa on ollut vähäistä"².

Kysymys siitä, onko EDP-menettelyillä tai niiden uhkalla ollut jokin velkasuhteen kasvun pysäyttämistä lievempi vaikutus velan kasvuun, on kuitenkin haastavampi. Esimerkiksi **De Jong** ja **Gilbert** (2020) ovat esittäneet vuosia 1999–2017 kuvaavan tilastoaineiston perusteella, että komission EDP-menettelyyn tai sen uhkaan kytkeytyvillä suosituksilla olisi ollut todellinen vaikutus euromaiden talouspolitiikkaan. On luonnollisesti syytä huomata, että tulos kuvaa poliittisten päättäjien keskimääräistä tapaa reagoida komission suosituksiin, muttei vastaa kontrafaktuaaliseen kysymykseen, mitä olisi tapahtunut, jos poliitikot eivät olisi suosituksista piitanneet.

Heinäkuussa 2016 Espanjaa ja Portugalia uhannut sanktiomenettely nostetaan usein

esimerkiksi komission voimattomuudesta tilanteessa, jossa sen suosituksia kieltäydään noudattamasta. EU:n neuvoston arvion mukaan Espanja ja Portugali eivät tuolloin olleet noudattaneet kolme vuotta aiemmin esitettyjä EDP-menettelyyn kuuluneita neuvoston suosituksia³.

Euroopan komissio suositti heinäkuussa 2016, että Espanjalle ja Portugalille ei kuitenkaan määrättäisi nollaa suurempia sakkoja, ja EU:n neuvosto teki komission suosituksen mukaiset päätökset. Päätösten perusteluissa todettiin kummankin maan osalta, että sakon pitäisi ”periaatteessa” olla suuruudeltaan 0,2 prosenttia maan bruttokansantuotteesta. Sakkojen määräämättä jättämistä perusteltiin viittaamalla muun muassa maiden tekemiin rakenteellisiin uudistuksiin⁴.

Talousasioista vastaava komissaari **Pierre Moscovici** perusteli komission kantaa medioille kuitenkin myös toteamalla, että väestön olisi ollut vaikea ymmärtää sanktioita ja että rankaiseva vaikutus ei vaikuttanut asianmukaiselta aikana, jolloin ihmiset kyseenalaistavat Euroopan⁵. Ohjausjärjestelmään liittyvien sanktioiden harvinaisuus ei ehkä välttämättä kerrokaan vain sanktioiden uhkan ohjaavasta voimasta vaan myös komission poliittisesta pyrkimyksestä vastustaa EU-vastaisten poliittisten voimien nousua⁶.

Kuten myös Euroopan komissio on todennut, vanhan ohjausjärjestelmän ongelmia olivat myös sääntökehikon monimutkaisuus ja se, että budjettikurin noudattamista arvioitiin useiden eri indikaattoreiden avulla. Ongelmallista oli sekin, että säännöt oli osin muotoiltu käyttäen indikaattoreita, joiden arvot eivät ole välittömästi havainnoitavissa⁷.

Tällainen indikaattori oli ennen muuta rakenteellinen alijäämä. Sillä tarkoitetaan valitun politiikan tuottamaa julkisen talouden alijäämää tilanteessa, jossa suhdanne-tilanne on neutraali. Matalasuhdanteessa rakenteellinen alijäämä on havaittua alijäämää pienempi ja korkeasuhdanteessa suurempi.

TOIMIIKO UUDISTETTU JÄRJESTELMÄ PAREMMIN?

Koronakriisin aikana ohjausjärjestelmän velkaantumiselle asettamat rajoitteet olivat tilapäisesti pois käytöstä. Vuonna 2022 Euroopan komissio visioi ohjausjärjestelmän uudistusta tiedonannossa⁸, ja vuonna 2023 komissio esitti uudistetun ohjausjärjestelmän keskeisiä osia kuvaavat asetusehdotukset. Jäsenmaiden vaatimien muutosten jälkeen ne astuivat voimaan vuoden 2024 keväällä.

Komission vuonna 2023 tekemässä asetusehdotuksessa⁹ komissio olisi valvonut jäsenmaiden julkista taloutta vain yhden operatiivisen indikaattorin, *nettomenojen*, avulla. Nettomenoilla tarkoitetaan julkisia menoja ilman korkomenoja, päätösperäisiä tulopuolen toimenpiteitä sekä joitakin menomuutoksia, joihin valtio ei voi vaikuttaa. Näitä ovat työllisyystilanteen muutoksesta aiheutuvat työttömyysmenojen muutokset sekä Euroopan unionin suorassa päätösvallassa olevien menojen muutokset. Nettomenot eivät kasva myöskään esimerkiksi siinä tapauksessa, että julkisia menoja kasvatetaan mutta kasvu rahoitetaan

samansuuruisilla veronkorotuksilla.

Euroopan komissio julkistaa sekä alkuperäisen ehdotuksen että hyväksytyn uudistuksen mukaan nettomenojen viiteuran niille maille, joiden EDP-velkasuhde ylittää 60 prosentin viitearvon. Viiteura julkaistaan aina vähintään neljäksi vuodeksi kerrallaan, ja se määrittää nettomenojen suurimman sallitun kasvun.

Tämän jälkeen jäsenmaa esittää kansallisen *finanssi-poliittis-rakenteellisen suunnitelman*, joka sisältää myös laskelman nettomenojen kasvu-urasta. Lopullinen suurinta sallittua nettomenojen kasvua kuvaava ura päätetään mm. komission suunnitelmasta esittämän arvion perusteella.

Komission alkuperäinen ehdotus monimutkaisti oh-

**Ohjausjärjestelmään
liittyvien sanktioiden
harvinaisuus ei ehkä
välttämättä kerrokaan
vain sanktioiden uhkan
ohjaavasta voimasta vaan
myös komission
poliittisesta
pyrkimyksestä vastustaa
EU-vastaisten poliittisten
voimien nousua.**

jausjärjestelmää sikäli, että komissio määrittää esittämänsä nettomenojen viiteurat matemaattisesti huomattavan monimutkaisen velkakestävyysanalyysiksi (*debt sustainability analysis*, DSA) nimitetyn laskentakehikon avulla¹⁰. Jäsenmaiden näkökulmasta järjestelmä olisi silti yksinkertaistunut, sillä vaikka sallitun nettomenouran kiinnittäminen onkin mutkikasta, nettomenoura on itsessään matemaattisesti yksinkertainen käsite, ja kun siitä on kerran sovittu, on suhteellisen helppoa ymmärtää, millaisia rajoitteita se kansallisen tason politiikkatoimille asettaa.

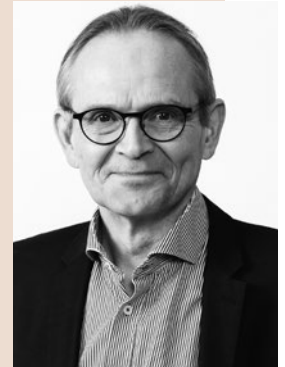
Tällainen ohjausjärjestelmän yksinkertaistamisen tavoite ei kuitenkaan toteutunut, sillä uudistetun ohjausjärjestelmän ennalta ehkäisevään osaan kuuluu nykyisin myös kaksi *turvalauseketta*. Turvalausekkeet on lisätty komission ehdotukseen useiden jäsenmaiden niitä vaadittua, ja myös Suomi on kannattanut niitä¹¹. Lausekkeista ensimmäinen rajoittaa velkasuhdetta ja toinen rakenteellista alijäämää¹². Lausekkeet monimutkaistavat järjestelmää, ja koska niistä jälkimmäinen rajoittaa havaitun alijäämän sijasta rakenteellista alijäämää, myöskään toinen vanhan järjestelmän ongelmakohdista – se, että julkiselle taloudelle asetetut rajoitteet on määritelty käyttäen indikaattoreita, joiden arvot eivät ole välittömästi havaittavissa – ei ole poistunut.

Uudessa järjestelmässä kansallista sitoutumista sääntöjen noudattamiseen on pyritty edistämään myös vaatimalla, että kukin maa esittää omat kansalliset sääntönsä, joilla edistetään tehokkaasti EU:n talouden ohjausjärjestelmään perustuvien velvoitteiden noudattamista¹³. Suomessa tällaisen kansallisen säännön muodostaa paljon keskustelua herättänyt kansallinen *velkajarru*, joka velvoittaa Suomen supistamaan velkasuhdettaan jonkin verran (keskimäärin 0,75 prosenttia vuodessa) ohjausjärjestelmään sisältyvää turvalauseketta nopeammin. Velkajarru sisältyy Suomessa vuoden 2025 lopussa hyväksyttyyn julkisen talouden hoitamista koskevaan lakiin, ja sen mukaan velkajarrun noudattamista vaadittaisiin vasta vuodesta 2031 alkaen.

On vielä ennenaikaista arvioida, minkä verran tällaiset uuden ohjausjärjestelmän vaatimat kansalliset säännöt vaikuttavat Suomen tai muiden euromaiden politiikkaan. Esimerkiksi suomalaisen julkisen talouden hoitamista koskevan lain mukaan piittaamattomuus velkajarrusta tuottaa valtioneuvostolle velvoitteen perustella menettelystä kahden kuukauden kuluessa. Toisin kuin EU:n ohjausjärjestelmän sääntöjen noudattamatta jättämisellä, kansallisesta tavoitteesta poikkeamisella ei lain mukaan

ILKKA KIEMA

Ilkka Kiema (FT, VTT) työskentelee makrotaloustieteen tutkimusohjaajana Työn ja talouden tutkimus Laboressa. Hänen nykyisiä tutkimusaiheitaan ovat mm. tuottavuuskasvu ja Euroopan unionin talouden ohjausjärjestelmä.

ole tämän vakavampia seurauksia. Voikin olla, että kansalliset säännöt jäävät Suomessa ja muualla periaatteellisiksi kannanotoiksi velan supistamisen puolesta.

LIITTOVALTIO VAI MARKKINAKURI

Itsenäisellä maalla, jolla on oma valuutta, on periaatteessa kaksi tapaa reagoida kriisiin, jossa aiemman valtionvelan maksaminen uutta velkaa ottamalla käy mahdottomaksi kohonneiden korkojen vuoksi. Ensimmäinen vaihtoehto on *velkajärjestely*, jossa velat jäävät osin tai kokonaan maksamatta. Jos velkaa on otettu maan omassa valuutassa, toisena vaihtoehtona olisi keskuspankin itsenäisyydestä luopuminen ja velkojen maksaminen rahaa painamalla. Tällöin velkojen ja kansalaisten kärsimä haitta ei ilmenisi konkreettisesti valtion maksukyvyttömyytenä vaan inflaationa ja valuutan ulkoisen arvon laskuna.

Yhteisvaluutta-alueella jälkimmäinen vaihtoehto ei ole yksittäisen maan käytävissä. Kuten vuoden 2008 finanssikriisiä seurannut eurokriisi osoitti, Maastrichtin

Rahaliiton hajoaminen jonkin tulevan kriisin seurauksena ei välttämättä ole kovin epätodennäköinen tulevaisuuden skenaario.

sopimuksen mukainen eurojärjestelmä sen alkuperäisessä muodossa johtaa moraalikadon ongelmaan: sijoittajien voi kannattaa tarjota edullista lainaa euromaille myös niiden velkakehityksen ollessa pitkällä tähtäimellä kestävämpiä, jos euroalueen muut maat takaavat *no-bail-out*-periaatteen vastaisesti ylivelkaantuneiden maiden velkoja.

Euroalueellakin velkaantumisongelman ratkaisuun olisi silti tarjolla kaksi toisilleen vastakkaista mallia. Sääntelyn vaihtoehtona olisi ainakin periaatteessa ollut markkinakurin rahaliitto, jossa ylivelkaantumisen ongelmat olisi ratkaistu velkajärjestelyillä¹⁴. Yksi tavanomainen markkinakuriin perustuvien uudistusehdotusten kritiikki on se, että Ranskan ja Italian kaltaisten suurten talouksien kohdalla velkajärjestelyt olisivat käytännössä mahdottomia.

Arvovaltainen saksalais-ranskalainen ekonomistiryhmä esitti tärkeässä politiikkadokumentissa¹⁵ Euroopan unionin tulevaisuudesta sääntelyä ja markkinakuria yhdistävän vision. Siinä kritiikkiin on pyritty vastaamaan muun muassa jakamalla valtionvelkakirjat juniori- ja seniorivelkakirjoihin ja luomalla pankeille kannusteita hajauttaa valtionvelkakirjoihin kohdistuvat sijoituksensa eri maiden kesken¹⁶.

Myös sääntely voisi periaatteessa olla hyvin toisenlaista kuin se nyt on. Sääntely voisi olla hyvin yksinkertaista, jos Euroopan unioni muutettaisiin liittovaltioksi, jolla oli-

si verotusoikeus. Äskettäin julkaistussa tätä vaihtoehtoa visioineessa **Juha Kilposen** ja **Jarmo Kontulaisen** mielenkiintoisessa selvityksessä¹⁷ ehdotetaan Eurooppaan liittovaltiota, jossa EU-maille asetettaisiin yksinkertainen tasapainoisen budjetin vaatimus ja jossa mahdolliset elvyttävät ja kiristävät politiikkatoimet toteutettaisiin jäsenmaiden sijasta liittovaltion tasolla.

Edellä mainitun ekonomistiryhmän esittämän uudistuspaketin tavoin Kilposen ja Kontulaisen federalistinen visio näyttää puhtaasti ekonomistin näkökulmasta tarkasteltuna toimivalta mutta poliittisesti ilmeisen toteuttamiskelvottomalta järjestelyltä. Kilponen ja Kontulainen eivät varsinaisesti perustele, miten kansalaiset saataisiin hyväksymään monissa EU-maissa erittäin epäsuosittu liittovaltiokehitys, vaan kysyvät, onko rahaliitolla tulevaisuutta ilman sitä. He huomauttavat, ettei ”epäonnistumalla eteenpäin” -polku, jossa integraatio syvenee vain olemassaolon kriisien seurauksena, ole oikea tie ja että se voi johtaa rahaliiton hajoamiseen.

Rahaliiton hajoaminen jonkin tulevan kriisin seurauksena ei välttämättä olekaan kovin epätodennäköinen tulevaisuuden skenaario. Sodan riehussa Euroopassa ja EU-maiden aiempien liittolaissuhteiden hajotessa on kuitenkin syytä toivoa, että seuraavaan kriisiin olisi vielä runsaasti aikaa. «

Viitteet

1 Treaty on European Union 1992.	10 European Commission 2025.
2 Henriksson & Lehtimäki 2022, 545.	11 Federal Ministry of Finance 2023; Valtioneuvosto 2023.
3 Council of the European Union 2016a, 2016b.	12 Euroopan parlamentti ja neuvosto 2024.
4 Council of the European Union 2016c, 2016d.	13 Euroopan unionin neuvosto 2024.
5 Kanter 2016.	14 Suvanto ym. 2015.
6 Vrt. Henriksson ym. 2024, 224.	15 Bénassy-Quéré ym. 2018.
7 Euroopan komissio 2022.	16 Vrt. Kiema 2018.
8 Emt.	17 Kilponen & Kontulainen 2026.
9 Euroopan komissio 2023.	

Kirjallisuus

- Bénassy-Quéré, A. ym. (2018), "Reconciling risk sharing with market discipline: A constructive approach to euro area reform", *CEPR Policy Insight* No. 91.
- Council of the European Union (2016a), "Council decision (EU) 2016/1222 of 12 July 2016 establishing that no effective action has been taken by Spain in response to the Council recommendation of 21 June 2013".
- Council of the European Union (2016b), "Council Decision (EU) 2016/1230 of 12 July 2016 establishing that no effective action has been taken by Portugal in response to the Council recommendation of 21 June 2013".
- Council of the European Union (2016c), "Council implementing decision (EU) 2017/2350 of 9 August 2016 on imposing a fine on Portugal for failure to take effective action to address an excessive deficit."
- Council of the European Union (2016d), "Council implementing Decision (EU) 2017/2351 of 9 August 2016 on imposing a fine on Spain for failure to take effective action to address an excessive deficit."
- De Jong, J. F. M., ja Gilbert, N. (2020), "Fiscal discipline in EMU? Testing the effectiveness of the Excessive Deficit Procedure", *European Journal of Political Economy*, 61C.
- Euroopan komissio (2022), "Tiedonanto linjauksista EU:n talouden ohjausjärjestelmän uudistamiseksi (COM(2022) 583 final)".
- Euroopan komissio (2023), "Ehdotus Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus talouspolitiikan tuloksellisesta koordinoimisesta ja monenvälisestä julkisen talouden valvonnasta sekä neuvoston asetuksen (EY) N:o 1466/97 kumoamisesta (COM (2023) 240 final)".
- Euroopan parlamentti ja neuvosto (2024). "Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) 2024/1263, annettu 29 päivänä huhtikuuta 2024, talouspolitiikan tuloksellisesta yhteensovittamisesta ja monenvälisestä julkisen talouden valvonnasta sekä neuvoston asetuksen (EY) N:o 1466/97 kumoamisesta (2024/1263)".
- Euroopan unionin neuvosto (2024), "Neuvoston direktiivi (EU) 2024/1265, annettu 29 päivänä huhtikuuta 2024, jäsenvaltioiden julkisen talouden kehyksiä koskevista vaatimuksista annetun direktiivin 2011/85/EU muuttamisesta (2024/1265)".
- European Commission (2025), "Debt Sustainability Monitor 2024", Institutional paper 306, March 2025.
- Federal Ministry of Finance. (2023), "Op-ed by German Finance Minister Christian Lindner and other European finance ministers on the reform of Europe's fiscal rules (15 June 2023)".
- Henriksson, M., Kekäläinen, A., ja Lehtimäki, J. (2024), "Liiallisen alijäämän menettelyyn liittyy paljon väärinymmärryksiä", *Kansantaloudellinen aikakauskirja*, 120, 222–226.
- Henriksson, M., ja Lehtimäki, J. (2022), "Ovatko EU:n finanssipoliittiset säännöt vihdoon uudistumassa?", *Kansantaloudellinen aikakauskirja*, 118, 542–556.
- Kanter, J. (2016), "Europe Decides Against Fines for Spain and Portugal", *The New York Times*, July 27, 2016.
- Kiema, I. (2018), "Julkisen sektorin velkaongelmia ei ratkaista euroalueen nykyisin säännöin ja keinoin", *Talous & Yhteiskunta*, 3/2018, 46–52.
- Kilponen, J., ja Kontulainen, J. (2026), "Elämää rahaliitossa. Yhteisestä rahasta kohti valtioiden liittoa?", Suomen Pankki. *Yleiset selvitykset* A: 131.
- Suvanto, A. ym., P. (2015), "Arvio Euroopan talous- ja rahaliiton kehittämistarpeista", *Valtiovarainministeriön julkaisu* 37a/2015.
- Treaty on European Union, signed at Maastricht on 7 February 1992, *Official Journal of the European Communities*, vol. 35, C 191, 1–112.
- Valtioneuvosto (2023), "Valtioneuvoston kirjelmä eduskunnalle. Euroopan komission ehdotukset Euroopan unionin finanssipolitiikan sääntöjen muuttamiseksi (Finanssipolitiikan säännöt) (U 23/2023 vp, 14.7.2023)".

Brutto vai netto?

Suomen velkaantuminen on ollut viime vuosien kesto- huolenaiheita. Erilaisilla mittareilla saadaan kuitenkin erilaisia tuloksia. Bruttovelassa mitattuna Suomi on EU:n keskitasoa. Jos julkisesta velasta vähennetään rahoitusvarallisuus, puhutaan nettovelasta, ja kansainvälinen vertailu näyttääkin selvästi paremmalta. Pitäisikö valtion myydä omaisuuttaan, että bruttovelkataso näyttäisi kauniimmalta?

Julkisen talouden kestävyyttä arvioitaessa huomio kiinnittyy usein velkaan. Lähes poikkeuksetta tällä tarkoitetaan *bruttovelkaa*, eli yksinkertaisesti yhteenlaskettuja julkisen sektorin velkoja. EU:n finanssipolitiikan sääntöjen seurauksena vakiintuneeksi käsitteeksi on muodostunut *julkinen EDP-velka*, eli liiallisen alijäämän menettelyssä (*excessive deficit procedure*, EDP) huomioitava velka. EDP-velalla tarkoitetaan julkisen sektorin sulautettua bruttovelkaa, eli siinä otetaan huomioon kaikki julkisen sektorin velat lukuun ottamatta julkisen sektorin keskinäisiä velkoja, esimerkiksi kuntien velkaa valtiolle.

Julkisessa keskustelussa paljon vähemmälle huomiolle on jäänyt *nettovelka*. Nettovelassa julkisista veloista on vähennetty rahoitusvarallisuus, kuten käteinen, talletukset ja osakeomistukset. Toisin sanoen nettovelka huomioi julkisen velan ja (rahoitus)varallisuuden. Tässä artikkelissa emme käsittele reaali- varallisuutta, joten varallisuudella viitataan aina rahoitusvarallisuuteen. Nettovelan käsitteessä bruttovelasta siis vähenne-

tään ainoastaan rahoitusvarallisuus, ei reaali- varallisuutta, kuten kiinteistöjä, metsiä ja teitä.

Monessa tapauksessa nettovelka kuvaa paljon paremmin julkisen sektorin rahoitus- tilannetta kuin bruttovelka. Rahoitusmarkkinoilla muun muassa luottoluokittajat kiinnittävät huomiota nettovelkaan¹. Myös Valtion- talouden tarkastusvirasto on käsitellyt nettovelan merkitystä².

ERI MITTAREILLA ERILAISET VELKALUKEMAT

EU:n finanssipolitiikan säännöt perustuvat ainoastaan bruttovelkaan (tai tarkemmin julkiseen EDP-velkaan). Samoin julkinen keskustelu velkaantumisesta keskittyy käytännössä yksinomaan bruttovelan käsitteeseen. Vielä 1990-luvulla valtiovarainministeriö julkaisi ennustees- saan myös nettovelan kehityksen, mutta on sittemmin luopunut siitä ja keskittynyt lähes yksinomaan bruttovel- kaan³. On nurinkurista, että julkisen talouden tarkastelus- sa otetaan huomioon velka mutta ei varallisuutta.

Bruttovelan käyttämisestä on perusteltu muun muassa sillä, ettei nettovelan käsite ole yksiselitteinen. Ei ole itses- tään selvää, mitä velka- ja varallisuus- eriä huomioidaan ja mitä toimijoita lasketaan kuuluvaksi julkiseen sektoriin. Toisaalta myös bruttovelan käsite voi olla monitulkintai- nen, eikä kansainvälinen vertailu välttämättä ole aivan suoraviivaista siinäkään.

Suomen julkisen brutto- ja nettovelan tasot poikkeaa- vat selvästi toisistaan (kuvio 1). Karkeasti nettovelkaa on

From

To

20

18

16

14

12

10

20

18

16

14

12

10

8

6

4

2

0

Gross Weight (kg)

EDP

56

LINE

4

3

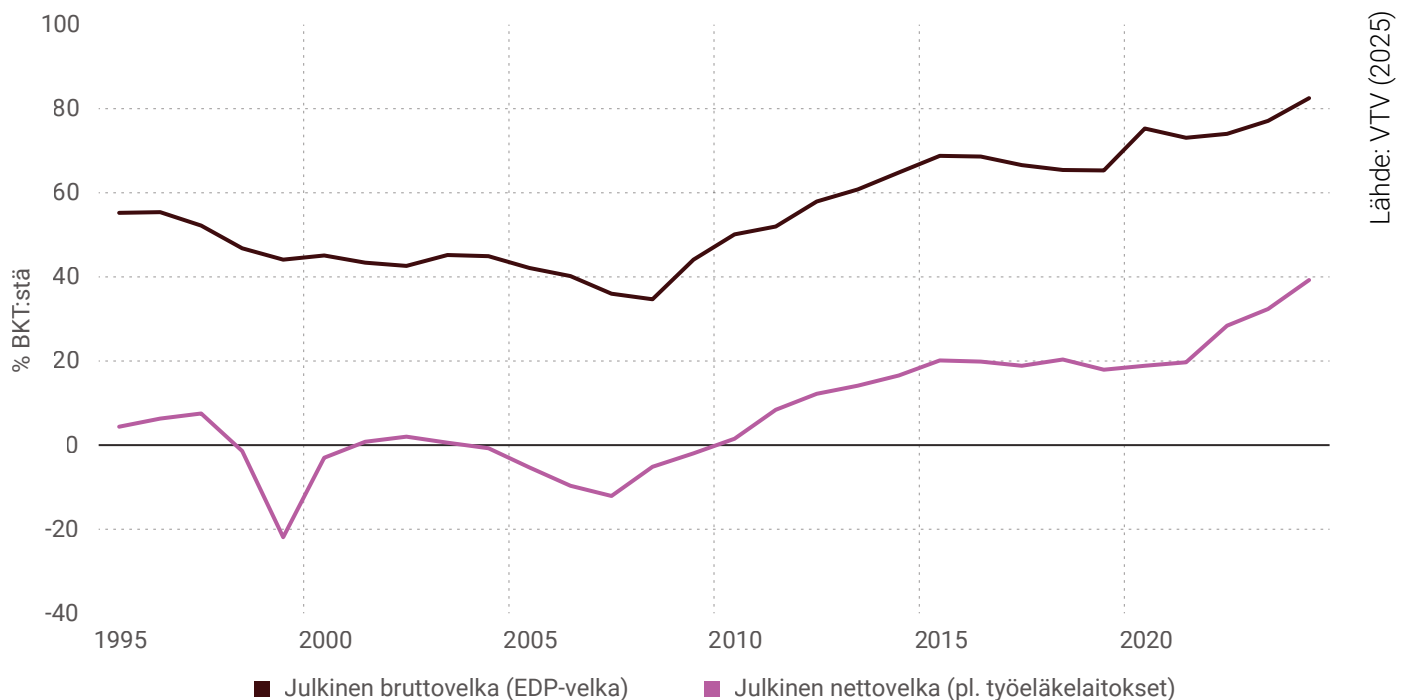
12

PKG ID MASTER
(4S)

9678790

DESC

KUVIO 1. JULKINEN BRUTTO- JA NETTOVELKA 1995–2024.

ollut noin 50 prosenttiyksikköä BKT:stä vähemmän kuin bruttovelkaa. Toisin sanoen julkista rahoitusvarallisuutta on ollut noin 50 prosenttia BKT:stä, vaikka työeläkelaitokset jätetään huomioimatta, kuten VTV (2025) on tehnyt. Tässä artikkelissa seuraamme VTV:n tapaa ja jätämme työeläkelaitosten varallisuuden nettovelan ulkopuolelle, ellei toisin mainita.

Brutto- ja nettovelan kehitys ovat poikenneet toisistaan yksittäisinä vuosina merkittävästikin. Pääsyyinä on se, että rahoitusvarallisuuden, etenkin osakevarallisuuden, arvo vaihtelee vuosittain⁴. Silmiinpistävin tilanne osuu it-kuplan paisumiseen vuonna 1999, jolloin bruttovelka laski hieman, mutta nettovelka laski jopa 20 prosenttia negatiiviseksi, eli julkista varallisuutta oli enemmän kuin velkaa.

Yleisesti ottaen brutto- ja nettovelan kehitys on ollut hyvin samansuuntaista lukuun ottamatta yksittäisiä vuosia. Julkinen bruttovelka (EDP-velka) on kasvanut vajaasta 60 prosentista reiluun 80 prosenttiin BKT:stä vuodesta 1995 vuoteen 2024. Samalla ajanjaksolla nettovelka on kasvanut käytännössä

nollasta 40 prosenttiin BKT:stä. Molempien indikaattoreiden perusteella on selvää, ettei velkaantumiskehitys voi jatkua viime vuosien tahtiin, jos haluamme välttää merkittävät riskipreemiot julkisen velan korkotasossa.

BRUTTOVELKA ON KÄSITTEENÄ MONISELITTEINEN

Bruttovelan käsite on monitulkintainen, sillä siinä täytyy ottaa kantaa siihen, mitkä toimijat lasketaan osaksi julkista sektoria ja mitä velkaeriä huomioidaan. Aiemmin ARA-korkotukilainoja ei laskettu osaksi julkista bruttovelkaa, mutta Tilastokeskus uudisti käytäntöään vuonna 2022 nojaten Euroopan kansantalouden tilinpitojärjestelmän ohjeistukseen. Tämä uudistus nosti julkisen sektorin velka-astetta alun perin peräti 5,9 prosenttiyksikköä (noin 15 miljardia euroa), mutta tällä hetkellä ARA-lainat kasvattavat julkista velkasuhdetta jopa 7,2 prosenttiyksiköllä. Tämä osuus nostaa Suomen julkisen velkasuhteen todennäköisesti yli 90 prosenttiin lähivuosina, mikä johtaa EU:n uusissa finanssipolitiikan säännöissä mahdollisesti jopa sopeutusvaateiden kaksinkertaistumiseen.

ARA-korkotukilainoissa on kyse vuokra-asunnoille ja asumisoikeustaloille myönnetystä korkotukilainoista, joille valtio tarjoaa korkotukea. ARA-lainoista on tullut kustannuksia julkiselle sektorille lähinnä korkotuen muodossa, mutta se on ollut enimmilläänkin hieman yli prosentin lainakannasta, eli joitakin satoja miljoonia euroja.

ARA-korkotukilainoissa kyse on siis enemmän velkojen takaamisesta ja pienissä määrin velan korkokustannuksiin osallistumisesta kuin sellaisesta julkisen sektorin velasta, jonka takaisinmaksusta veronmaksajat olisivat viime kädessä vastuussa. Vuokrataloyhtiöt toimivat omakustannusperiaatteella, ja lisäksi osa korkotukilainojen saajista on yksityisten säätiöiden omistamia.

Voidaan myös kysyä, miksi valtiontakausta nauttivat ARA-korkotukilainat lasketaan mukaan julkiseen bruttovelkaan, mutta ei muita takauksia. Esimerkiksi Finnveran antamat takaukset ovat yli 30 miljardia euroa, mutta niitä ei edelleenkaan lasketa osaksi julkista velkaa.

Lisäksi kaikkia julkisen sektorin keskinäisiä velkoja ei konsolidoida pois julkisesta EDP-velasta. Esimerkiksi keskuspankin hallussa olevia valtionvelkakirjoja ei vähennetä julkisesta EDP-velasta, vaikka keskuspankki on elimellisesti osa julkista sektoria. Keskuspankin hallussa on viime vuosi-
na ollut jopa 40 prosenttia julkisesta velasta, mikä pienentäisi Suomen nykyistä velkasuhdetta reilulla 30 prosenttiyksiköllä noin 50 prosenttiin BKT:stä, jos ne sulautettaisiin pois.

Työeläkelaitosten hallussa olevat valtionvelkakirjat puolestaan vähennetään julkisesta EDP-velasta. Aiemmin nämä ovat merkittävästi alentaneet Suomen velkasuhdetta. Esimerkiksi 1990-luvulla julkinen velkasuhde oli lähes 20 prosenttiyksikköä pienempi työeläkelaitosten valtionvelkakirjojen omistusten seurauksena. Vuonna 2023 työeläkelaitosten hallussa oli enää kaksi miljardia euroa valtionvelkakirjoja, joten tämä pienensi julkista velkasuhdetta alle prosenttiyksiköllä.⁵

On myös hyvä huomata, että vuoden 2025 eläkeuudistuksessa työeläkeyhtiöille mahdollistetaan velkavivun vapaampi käyttö kiinteistösijoituksissa. Tämä tarkoittaa, että työeläkeyhtiöiden velkavipu nostaa jatkossa julkista EDP-velkaa. On kyseenalaista, jos suoran julkisen kontrollin ulkopuolella olevien työeläkeyhtiöiden velkaantuminen varallisuuden hankkimiseksi johtaa valtiontalouden kiristyviin sopeutusvaatimuksiin.

Huomionarvoista on myös se, että julkista bruttovelkaa nostavat velanhallintaan liittyvät johdannaiset. Suomi on tehnyt koronvaihtosopimuksia, joilla käytännössä lyhennetään velan uudelleenhinnoitteluaikaa. Valtion joukko-
velkakirjoissa on lähtökohtaisesti kiinteä korko koko laina-ajan, mutta koronvaihtosopimuksella korko voidaankin päivittää sen hetkisen markkinatilanteen mukaiseksi kesken laina-ajan.

Koronvaihtosopimukset johtivat korkojen noustua nopeampaan julkisten korkomenojen kasvuun, mutta edellyttivät myös merkittäviä käteisvakuuksia. Esimerkiksi

vuonna 2022 julkinen talous oli kokonaisuutena käytännössä tasapainossa, mutta julkinen velka kasvoi silti koronvaihtosopimusten edellyttämien käteisvakuuksien rahoittamisen vuoksi peräti viisi miljardia euroa, eli noin kaksi prosenttia BKT:stä. Vaikka valtion velanhallinnan strategiaa on päivitetty, eikä valtio solmi enää uusia koronvaihtosopimuksia vuodesta 2024 alkaen, voimassa olevat koronvaihtosopimukset ja muut johdannaiset kasvattivat velanoton tarvetta 3,3 miljardilla eurolla vielä vuonna 2025⁶.

Näin ollen bruttovelkakaan ei ole käsitteenä yksiselitteinen, vaan siihen liittyy merkittäviä määrittelykysymyksiä. Esimerkiksi ARA-korkotukilainat, keskuspankin ja työeläkelaitosten hallussa olevat valtionvelkakirjat sekä vakuuksien rahoitusjärjestelyt edellyttävät monia valintoja, joiden seurauksena julkinen velkasuhde näyttäytyy selvästi korkeampana tai matalampana. Ei olekaan itsestään selvää, että bruttovelka olisi indikaattorina merkittävästi nettovelkaa yksiselitteisempi ja ymmärrettävämpi. Bruttovelan käyttämiseen liittyy lisäksi muita ongelmia julkisen velkakestävyysnäkökulmasta.

Jos julkisen talouden tarkastelu kiinnittyy lähinnä bruttovelkaan, houkutuksena on myydä julkista rahoitusvarallisuutta velkaantumisen välttämiseksi. Esimerkiksi **Orpon** hallitus on hallitusohjelmassa sitoutunut myymään julkista varallisuutta neljän miljardin euron arvosta. Samoin teki **Rinteen/Marinin** hallitus, joka myi varallisuutta kolmen miljardin euron verran. Sitä edellinen **Sipilän** hallitus teki julkisen sektorin varallisuuden myymisestä 2,5 miljardilla eurolla erityisen näkyvää, kun sitä perusteltiin "taseen panemisella töihin".⁷

Julkisen varallisuuden myyminen voi olla poliittisesti perusteltua, mikäli esimerkiksi julkisen sektorin yritysomistuksia pidetään yleisesti epätoivottavana. Julkisen varallisuuden myymistä voi kuitenkin harvemmin perustella julkisen talouden kestävyysnäkökulmasta, sillä rahoitusvarallisuus on keskimäärin tuottanut enemmän kuin julkisen velan korko on syönyt. Julkisen varallisuuden

merkitys nousee esiin, kun siirrymme tarkastelemaan brutto- ja nettovelkaa EU-maissa.

Suomella oli bruttovelkaa 87 prosenttia BKT:stä vuonna 2025 (kuvio 2). Suomen bruttovelka on eurooppalaisittain keskimääräisellä tasolla, sillä EU:n ja euroalueen keskiarvo on lähellä Suomen velkasuhdetta. Toisaalta ainoastaan kuusi EU-maata on velkaantuneempia kuin Suomi. (Tilastosta puuttuva Kreikka on velkaantuneempi kuin Suomi, mutta Kansainvälinen valuuttarahasto IMF ei ole sisällyttänyt sitä omaan tilastointiinsa.)

JOS VELASTA VÄHENNETÄÄN VARALLISUUS

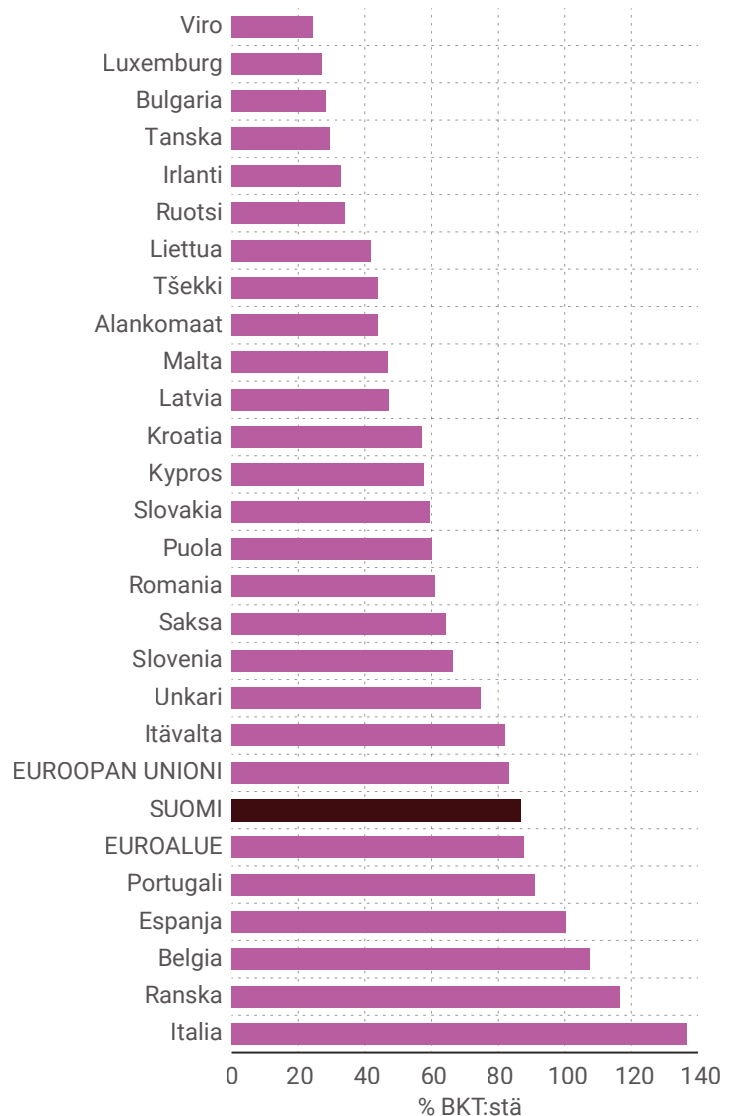
Nettovelkaan käsite ei ole yksiselitteinen. Samoin kuin bruttovelan kohdalla, nettovelassakaan ei ole itsestään selvää, mitä lasketaan kuuluvaksi julkiseen sektoriin. On melko ilmeistä, että valtio, kunnat ja hyvinvointialueet ovat osa julkista sektoria, mutta kuinka kohdellaan julkisomisteisia yrityksiä, keskuspankkia tai yksityisiä työeläkelaitoksia? Toiseksi täytyy vastata kysymykseen siitä, mitä varallisuuseriä pitäisi ottaa huomioon velkaerien lisäksi. Talouspolitiikan arviointineuvoston taustaraportti tarjoaa kattavan katsauksen nettovelan määritelmiin⁸.

Nettovelan osalta velkasuhteet ovat yleisesti ottaen hieman alhaisempia, koska julkisen rahoitusvarallisuuden katsotaan vähentävän nettovelkaantuneisuutta. EU-maiden sijoittuminen velkaantuneisuuden mukaan muuttuu jonkin verran, kun tarkastellaan nettovelkaa. IMF:n (2025) käsite nettovelasta ei kata Suomen työeläkelaitoksia, eli se ei huomioi työeläkerahastojen merkittävää rahoitusvarallisuutta.

Nettovelkaa Suomella oli 43 prosenttia BKT:stä vuonna 2025 (kuvio 3). Nettovelassa mitattuna Suomi on selvästi vähemmän velkaantunut kuin EU ja euroalueen maat keskimäärin. EU:n keskimääräinen nettovelka oli 69 prosenttia ja euroalueen 75 prosenttia BKT:stä vuonna 2025, eli noin 30 prosenttiyksikköä Suomea enemmän.

Nettovelan osalta Suomen velkaantuneisuus ei näytä lähellekään yhtä huolestuttavalta kuin bruttovelan osalta. Suomea

KUVIO 2. JULKINEN BRUTTOVELKA EU-MAISSA VUONNA 2025.

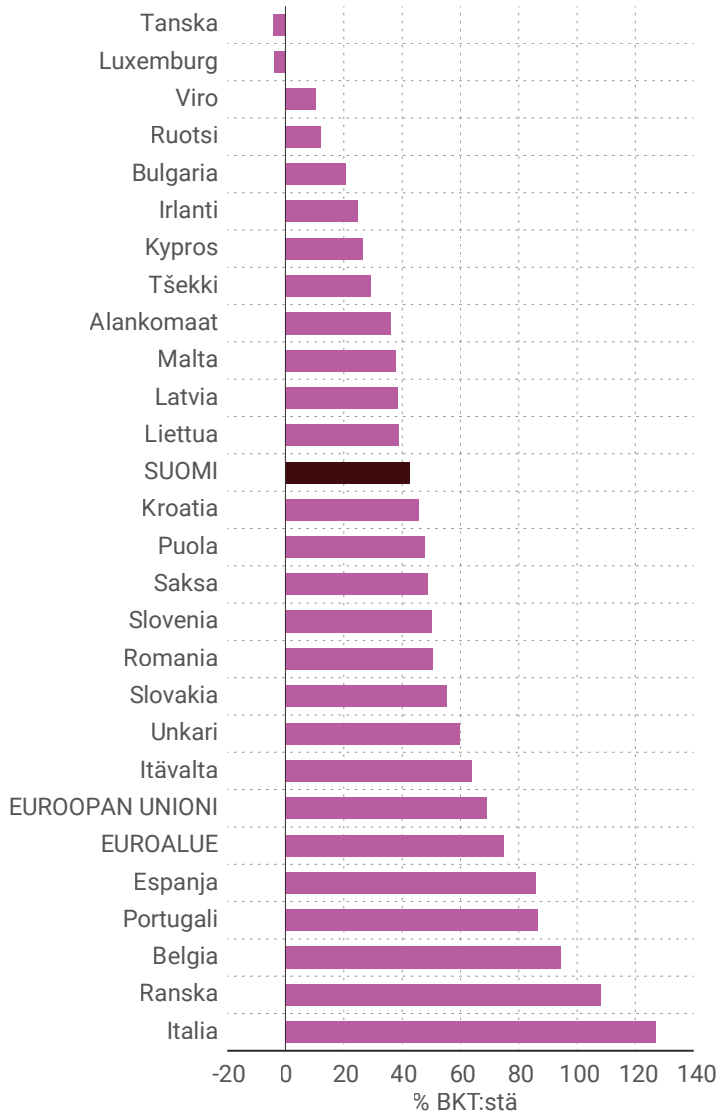
Lähde: IMF, World Economic Outlook (2025 lokakuu)

enemmän nettovelkaa on 14 EU-maalla (mukaan lukien jälleen tilastosta puuttuva Kreikka). Suomen julkisella sektorilla on siis selvästi enemmän varallisuutta kuin monella muulla EU-maalla, vaikka Suomen työeläkevarat jätettäisiin huomioimatta.

Suomen nettovelka kääntyy negatiiviseksi, jos otamme huomioon myös työeläkelaitoksiin kertyneen varallisuuden (kuvio 4). Suomen julkisella sektorilla on 57 prosenttia BKT:stä nettorahoitusvarallisuutta, eli tämän verran rahoitusvarallisuutta enemmän kuin velkaa.

On kuitenkin hyvä huomata, ettei kaikilla muilla EU-mailla ole rahastoivaa työeläkejärjestelmää, joka laskettaisiin osaksi julkista sektoria. Silmiinpistävintä siitä

**KUVIO 3. JULKINEN NETTOVELKA EU-MAISSA
VUONNA 2025.** Pois lukien työeläkelaitokset.

Lähde: IMF, World Economic Outlook (2025 lokakuu)

huolimatta on, että Suomi on kaikista vähiten nettovelkaantunut maa koko EU:ssa. Toisin sanoen Suomea velkaantuneempia ovat kaikki 26 muuta EU-maata.

MITÄ OMAISUUTTA VOISI MYYDÄ?

Kuten todettua, ideaalimaailmassa valtion varallisuuden myymistä tulisi välttää, mikäli siitä saatava tuotto ylittää julkisesta velasta maksettavan koron. Lisäksi suuri osa valtion varallisuudesta on vaikeasti realisoitavaa. Esimerkiksi valtion hallussa olevien lainojen myyminen eteenpäin ei olisi välttämättä helppoa tai poliittisesti mahdollista, sillä ne koostuvat yli puolentoista miljardin euron edestä esimerkiksi vanhoista aravalainoista, joista osa oli myönnetty jopa

yksityishenkilöille. Lisäksi mukana on muun muassa yli miljardin euron edestä Business Finlandin myöntämiä tuotekehityslainoja⁹.

Muista merkittävistä pääluokista esimerkiksi rahasto-omistuksia ja johdannaisia käytetään teknisessä velanhallinnassa, eikä näidenkään myyminen olisi välttämättä ongelmatonta (kuvio 5). Sama pätee valtion käteiskassaan ja talletuksiin. Niinpä tosiasiallisesti se osuus valtion rahoitusvarallisuudesta, jonka myyminen olisi normaalioloissa suhteellisen vaivatonta, koskee lähinnä valtion pörssinoteerattua osakevarallisuutta, jonka arvo oli 22.1.2026 noin 26 miljardia euroa¹⁰.

Valtion pörssiomaisuuden arvosta noin 10 miljardia euroa on Solidiumin osakkeissa ja loput noin 16 miljardia euroa valtion suoraan omistamissa yrityksissä (Finnair, Fortum, Neste, Posti, SSAB). Solidiumin omistamien osakkeiden tuotto sen perustamisesta lähtien on ollut 9,3 prosenttia¹¹. Valtion 10-vuotisten obligaatioiden vuosikorko on ollut välillä 2008–2026 keskimäärin 1,7 prosenttia, eli huomattavasti alhaisempi.

Toisaalta valtion muissa pörssiomistuksissa viime vuosien kehitys on ollut heikompaa. Esimerkiksi sekä Nesteen että Finnairin keskimääräinen vuotuinen tuotto on viimeisen viiden vuoden aikana ollut negatiivinen. Kymmenen vuoden aikavälillä kuitenkin myös Nesteen tuotto on ollut yli 10 prosentissa eikä Fortumkaan olen jäänyt tästä kauas. Näin ollen, kun katsomme muun pörssiomistuksen yhdistettyä kokonaistuottoa kymmenen vuoden aikajänteellä, myös se on erittäin hyvää verrattuna julkisen velan korkorasitukseen.¹²

Pörssiomistusten arvosta on kuitenkin hyvin vähän konkreettista hyötyä, koska finanssipolitiikan säännöissä tätä ei oteta huomioon millään tavalla. Näin ollen omistusten vuotuinen omaisuustulo on ainoa väylä, jota kautta rahoitusvarallisuus hyödyttää Suomen finanssipoliittista asemaa. Vuonna 2024 omaisuustuloja kertyi kaikista osakeomistuksista yhteensä 1,45 miljardia euroa¹³.

1,45 miljardia euroa ei ole yhdentekevä summa, mutta sen julkiselle taloudelle tuot-

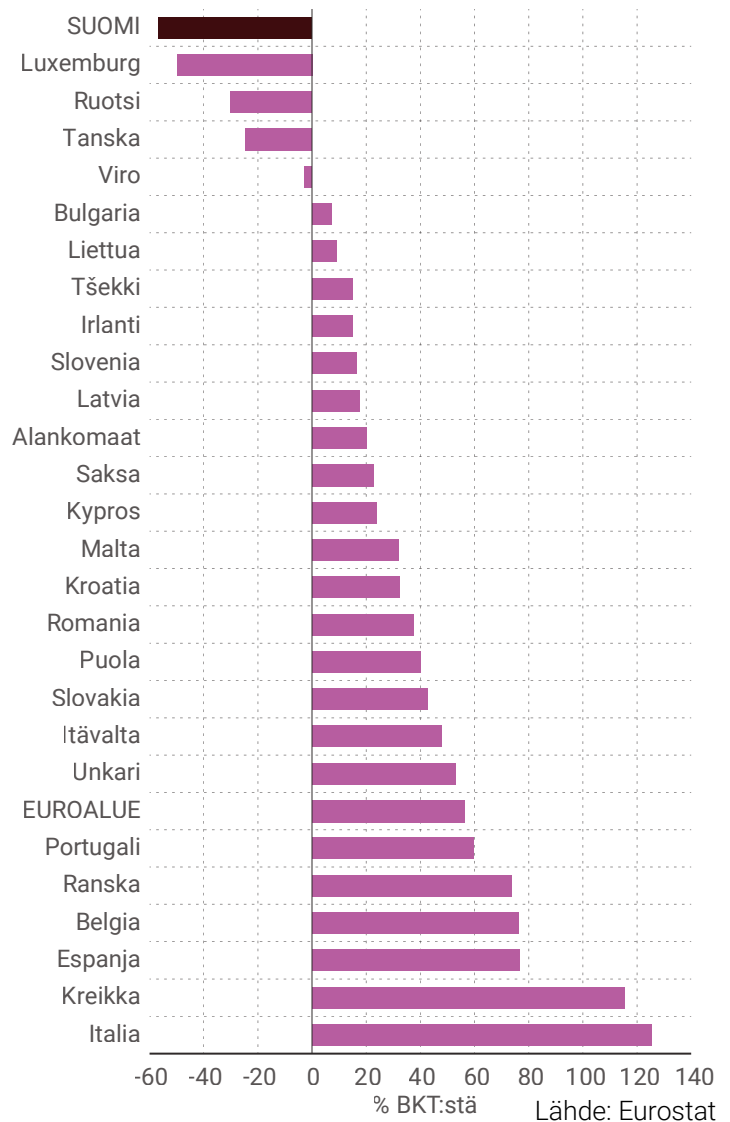
tama hyöty on suhteutettava hyötyyn, joka olisi saavutettavissa huomattavalla pörssiomaisuuden myynnillä. Valtiovarainministeriön (2025) arviot vaalikauden 2027–2031 EU:n finanssipolitiikan sääntöihin perustuvasta nettosopeutustarpeesta ovat noin 10 miljardin euron mittaluokassa, jos Suomi valitsee seitsemän vuoden sopeutusjakson, ei tee merkittäviä lisäsopeutuksia kuluvala vaalikaudella ja joutuu noudattamaan finanssipolitiikan sääntöjen korjaavaa osuutta.

On syytä ottaa huomioon, että kuluvala hallituskaudella nettosopeutus on jäämässä noin neljään miljardiin euroon, ellei uusia päätöksiä hallituskauden lopussa enää tehdä¹⁴. Siitä huolimatta sopeutustoimien vaikutukset Suomen talouskasvuun ovat olleet huomattavat. Vuonna 2025 investoinnit kasvoivat kohtuullisella vauhdilla, mutta tästä huolimatta vuosi kokonaisuudessaan vaikuttaa jäävän nollakasvun paikkeille. Tälle on vaikea löytää syitä muualta kuin merkittävistä finanssipolitiikan kiristyksestä juuri vuonna 2025, sillä myös nettoviennin kehitys on ollut lähellä nollaa. Keväällä 2025 yhdessä **Otto Kyyrösen** kanssa tekemämme simulaatiot viittaavat myös siihen, että bruttokansantuotteen kasvu pysähtyi sopeutustoimien seurauksena¹⁵.

Sopeutuksilla on myös vaikutus talouden tuotantopotentiaaliin niin sanotun hysteresimekanismin kautta. Tämä tarkoittaa esimerkiksi tilannetta, jossa alun perin suhdanneluontoinen työttömyys pääsee pitkittymään ja lopulta työttömiksi jääneiden ihmisten kyky työllistyä edes uuden noususuhdanteen aikana heikkenee. Näin suhdanneongelmat voivat pitkittyessään muuttua rakenteellisiksi ongelmiksi. Orpon hallituksen sopeutustoimien pysyvä kielteinen vaikutus bruttokansantuotteeseen on arvioitu hiukan alle kolmeen prosenttiin¹⁶.

Seuraavalla hallituskaudella vaadittavien sopeutustoimenpiteiden mittakaava on siis yli kaksinkertainen tämän kauden toimiin verrattuna, vaikka Suomen talouden on ollut vaikea selvittää edes tämän kauden finanssipolitiikan kielteisestä impulssivaikutuksesta.

KUVIO 4. JULKINEN NETTOVELKA EU-MAISSA VUONNA 2025. Mukaan lukien työeläkelaitokset. Tilanne 2025 toisella vuosineljänneksellä.

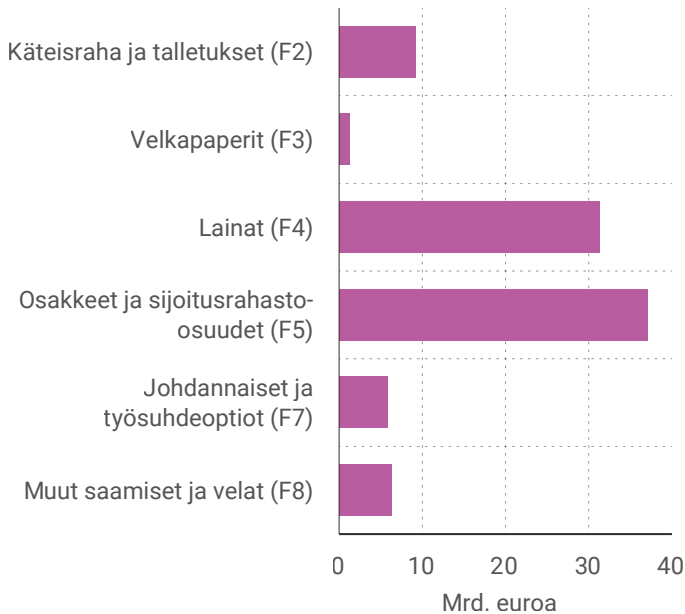
Näin ollen lähellä 10 miljardia euroa liikkuvat nettosopeutusvaateet ovat liiallisia Suomen talouden kantokyvyille.

Valtion pörssiomistusten myynnistä saatavia tuloja ei voida käyttää sopeutustarpeen vähentämiseen, koska nettomenouralla ei oteta huomioon kertaluontoisia tuottoja. Kertaluontoisten elvytystoimien (esimerkiksi julkisten investointien tai yksityisten investointien tukien) rahoitukseen tuloja kuitenkin saattaisi olla mahdollista käyttää.

SOPEUTUSTOIMIA KOMPENSOITAVA INVESTOINNEILLA

Jos finanssipolitiikasta haluttaisiin tehdä seuraavalla hallituskaudella neutraalia, voitaisiin tämä kustantaa myymällä pörssiomaisuutta. Sopeutustoimet tulisi kohdentaa

**KUVIO 5. VALTIONHALLINNON RAHOITUSVARAT
PÄÄLUOKITTAIN VUONNA 2024.**

Lähde: Tilastokeskus

toimiin, joissa on erityisen pieni finanssipolitiikan kerroinvaikutus ja elvytystoimet taas erityisen suuren kerroinvaikutuksen toimiin. Esimerkiksi matalasuhdanteessa verosopeutusta tulisi suosia (kerroin 0,6), kun taas julkiset investoinnit ovat kannattava elvytystoimi (kerroin 2,3)¹⁷. Sopeutuskohteiden finanssipolitiikan kerroin voi siis tutkimuskirjallisuuden perusteella olla neljäkin kertaa pienempi kuin elvytystoimilla. Koska finanssipolitiikan kertoimeen liittyy paljon tilannekohtaista epävarmuutta, varovaisuusperiaatteen vuoksi sovelamme sopeutuskohteille vain kaksi kertaa pienempää kerrointa kuin elvytystoimille¹⁸.

Tällöin 10 miljardin euron sopeutus toteutettuna lineaarisesti hallituskauden aikana saataisiin rajattua finanssipoliittisesti neutraaliksi noin 13 miljardin euron pörssiomistusten myynnistä kertyvillä varoilla. Tähän laskelmaan liittyy paljon epävarmuuksia, joten siihen on suhtauduttava karkeana suuruusluokka-arviona, ei täsmällisenä politiikkasuosituksena.

Omaisuuksien vähentyisivät todennäköisesti vähemmän kuin 50 prosenttia, koska niitä kertyy myös muusta kuin pörssissä olevien yritysten omistuksesta. Näin ollen mittava 13 miljardin euron pörssiomaisuuden myynti heikentäisi julkista taloutta vuosittain arviolta 600 miljoonan euron edestä omaisuustulosten vähentymisen myötä, jos omaisuustulot liikkuisivat suunnilleen vuoden 2024 mitaluokassa.

Hyvin karkeasti arvioiden 10 miljardin euron sopeu-

tus ilman kompensoivia elvytystoimia las-
kisi hystereesivaikutuksen vuoksi talouden kasvu-uraa noin 10 miljardilla eurolla¹⁹. Suomen julkisen talouden rahoitusaseman puolijousto tuotantokuilun suhteen (eli kuinka voimakkaasti julkisen sektorin alijäämä reagoi matalasuhdanteeseen) on Euroopan komission arvion mukaan 0,58²⁰, jolloin julkinen talous heikkenisi 5,8 miljardia euroa vuositasolla (eli vahvistuisi yhteensä vain noin neljällä miljardilla euroa). Tämä ei kuitenkaan jäisi pysyväksi vaikutukseksi tuotantokuilun sulkeuduttua. Jos puolet tästä jäisi hystereesin vuoksi pysyväksi rakenteelliseksi vaikutukseksi, julkinen talous heikkenisi noin kolme miljardia euroa vuositasolla (eli vahvistuisi lopulta yhteensä noin seitsemän miljardia euroa).

Sopeutustoimia kompensoivien elvytystoimien seurauksena negatiivista hystereesivaikutusta ei syntyisi. Siten talouden kasvu-ura jäisi korkeammaksi ja julkinen talous vahvistuisi lopulta enemmän. Kompensoivien elvytystoimien hinta finanssipolitiikan sääntöjen näkökulmasta olisi noin 600 miljoonaa euroa vuodessa menetettyinä omaisuustuloina riippuen siitä, kuinka sopeutus- ja elvytystoimet kohdennettaisiin ja millainen finanssipolitiikan kerroinvaikutus niillä olisi. Tämä on selvästi vähemmän kuin kompensoivien elvytystoimien tuoma 3 miljardin euron vuosittainen hyöty julkiseen talouteen. Vaikka laskelmaan liittyy merkittäviä epävarmuuksia, mittavia sopeutustoimia kannattaa todennäköisesti kompensoida investoinneilla, vaikka ne rahoitettaisiin myymällä tuottavaa julkista omaisuutta.

Haluamme erityisesti korostaa, että omaisuuden myyminen suoraan bruttovelkasuhteen alentamiseksi ei olisi perusteltua. Se alentaisi vain hetkellisesti velkasuhdetta ja voisi pitkällä aikavälillä jopa vaikeuttaa velkaongelmasta selviämistä, kun vuotuiset omaisuustulot vähentyisivät. Omaisuuden myynti onkin perusteltua vain, jos sen turvin mahdollistetaan sopeutustoimien kielteisiä kysyntävaikutuksia kompensoiva kysyntästimulaatio.

10 MILJARDIN SOPEUTUS ON LIIKAA

Suomen julkinen velkaantuminen näyttää merkittävästi vähäisemmältä, jos tarkastelemme yleisimmin käytetyn bruttovelkaindikaattorin sijaan nettovelkaa. Luottomarkkinoiden kannalta nimenomaan nettovelkaa voidaan pitää tärkeimpänä indikaattorina, koska se tuo esiin eri valtioiden rahoitusvarallisuuden merkittävät erot. Ongelma on kuitenkin siinä, että EU:n finanssipolitiikan säännöt tai tuore kotimainen velkajarrulainsäädäntö eivät ota huomioon julkista rahoitusvarallisuutta juuri millään tavalla.

Näin ollen keskeinen Suomen julkisen talouden vahvuus ei näy finanssipoliittisessa liikkumatilassamme. Käytännössä nykyiset finanssipolitiikan säännöt antavatkin Suomen julkisesta taloudesta keinotekoisen negatiivisen kuvan. Emme pyri kiistämään tai vähättelemään Suomen julkisen talouden haasteita, mutta pidämme selvänä, että Suomen edelleen vahva nettovelka-asema ei ole saanut riittävää painoarvoa julkisessa keskustelussa.

Paras vaihtoehto olisi kehittää finanssipolitiikan sääntöjä ottamaan huomioon nettovelka. Tällöin EU:n säännöissä ja kansallisessa velkajarrussa seurattaisiin nettovelan tasoa ja kehitystä. Vasta jos sääntöjä ei olla valmiita kehittämään tarkoituksenmukaisemmiksi, täytyy pohtia julkisen omaisuuden hyödyntämismahdollisuuksia.

Julkisen omaisuuden myymistä olisi syytä välttää myös teollisuuspoliittisista syistä. Viime vuosina aktiivisen teollisuuspolitiikan suuntaus on maailmalla voimistunut, eikä tässä valossa olisi mielekästä luopua strategisesti tärkeistä omistussuosuksista. Esimerkiksi SSAB:n osakkeita hankittiin valtiolle juuri tästä syystä. Niinpä jos julkisen omaisuuden myynteihin ryhdyttäisiin, olisi strategisesti tärkeimpiä omistuksia pyrittävä suojelemaan.

Julkisen rahoitusvarallisuuden hyödyntäminen liiallisen sopeuttamisen välttämiseksi ei kuitenkaan välttämättä edellytä julkisen rahoitusvarallisuuden myymistä. Yksi vaihtoehto on luoda kannustimia tai vel-

PATRIZIO LAINÀ

Patrizio Lainà on koulutukseltaan valtiotieteiden tohtori ja työskentelee SAK:n pääekonomistina. Hän on tutkinut muun muassa finanssipolitiikan hystereesi-vaikutusta, rahajärjestelmää sekä työmarkkinamallia.

LAURI HOLAPPA

Lauri Holappa on koulutukseltaan valtiotieteiden tohtori ja työskentelee Uuden talousajattelun keskuksen toiminnanjohtajana. Holappa on myös vieraileva tutkija Helsingin yliopistossa. Hänen tutkimuksensa on käsitellyt muun muassa finanssipolitiikkaa, inflaatio-teoriaa sekä maailmantalouden epätasapainoja.

Viitteet

- 1 Ks. esim. työeläkelaitoksista Fitch 2025 ja Moody's 2025.
- 2 VTV 2024.
- 3 VTV 2024.
- 4 VTV 2024.
- 5 VTV 2024.
- 6 Valtiokonttori 2025.
- 7 Omaisuutta ei aina välttämättä täysimääräisesti myyty, mutta omaisuustuloja hyödynnettiin muilla keinoilla, mikä on yleensä rinnastettavissa omaisuuden myymiseksi.
- 8 Tauriainen 2026.
- 9 Liu ym. 2025.
- 10 Valtioneuvosto 2026.
- 11 Solidium 2025.
- 12 FinanceCharts 2026. "Total Return CAGR for Fortum, Neste, Finnair and SSAB." Omistuspainot perustuvat Valtioneuvoston kansallian julkaisuun Valtion yhtiöomistukset 2023 (Helsinki, 2024).
- 13 Valtioneuvosto 2025.
- 14 VTV 2025.
- 15 Ks. Kyyrönen ym. 2025.
- 16 Lainà 2025.
- 17 Gechert ja Rannenberg 2018.
- 18 Ks. esim. Ciaffi ym. 2024 sekä Hlaváček ja Ismayilov 2022.
- 19 Soveltaen Lainà 2021; 2025.
- 20 Mourre ym. 2019.

voitteita työeläkelaitoksille sijoittaa Suomen valtionvelkakirjoihin, minkä seurauksena julkinen EDP-velka laskisi. Lisäksi on syytä selvittää mahdollisuutta palata ARA-kotukilainojen tilastoinnin osalta aiempaan, jolloin niitä ei luettu osaksi julkista velkaa. Jos näihin keinoihin ei olla valmiita ryhtymään tai ne osoittautuvat riittämättömiksi, herää kuitenkin kysymys, pitäisikö helposti likvidoitavaa

osuutta rahoitusvarallisuudesta hyödyntää muilla tavoilla.

Toistaiseksi julkisessa keskustelussa ei ole täysin tiedostettu, kuinka massiivista sopeutusta EU-säännöt saattavat seuraavalla hallituskaudella edellyttää. Tällä hetkellä vaikuttaa siltä, että Suomi joutuu toteuttamaan peräti 10 miljardin mittaluokassa olevat nettosopeutustoimet.

Finanssipolitiikan kiristäminen 10 miljardin euron edestä saattaisi jättää Suomen talouden nollakasvuun tai ajaa taantumaan myös seuraavan hallituskauden ajaksi. Mikäli sääntöihin ei luoda uusia joustoelementtejä, on syytä keskustella siitä, olisiko sopeutuksia kompensoitava merkittävässä määrin pörssiomaisuuden myyntituloilla rahoitettavilla investointitoimilla. Tässä artikkelissa olemme ehdottaneet, että 13 miljardin euron mittaluokassa olevilla myynneillä voitaisiin saada aikaiseksi sellainen investointitason lisäys, mikä riittäisi kompensoimaan samanaikaisesti toteutettavien sopeutustoimien vaikutuksen.

Parasta olisi kuitenkin, että finanssipolitiikan sääntöjä voitaisiin joustavoittaa vastaamaan nykyisiä geopoliittisia ja makrotaloudellisia realiteetteja. Valtion omistaman pörssiomaisuuden suuressa mittakaavassa tapahtuva myyminen ei ideaalimaailmassa olisi missään nimessä toivottavaa.

Mielestämme on kuitenkin selvää, että Suomen talous ei kestä vain neljässä vuodessa tapahtuvaa 10 miljardin euron mittaluokassa tapahtuvaa nettosopeutusta. Jos muu ei auta, on valtion tase pantava töihin. «

Haluamme kiittää hyödyllisistä kommentteista ja avusta Mika Sainiota, Peetu Keskistä, Tatu Knuutilaa, Otto Kyyröstä ja Mika Malirantaa.

Kirjallisuus

- Ciaffi, G. & Deleidi, M. ja Mazzucato, M. (2024), "Measuring the macroeconomic response to public investment in innovation: evidence from OECD countries", *Industrial and Corporate Change* 33, 363–382.
- Fitch (2025), "Fitch Downgrades Finland to 'AA'; Outlook Stable", tiedote 25.7.2025.
- Gechert, S. ja Rannenberg, A. (2018), "Which fiscal multipliers are regime-dependent? A meta-regression analysis", *Journal of Economic Surveys* 32 (4), 1160–1182.
- Hlaváček, M. ja Ismayilov, I. (2022), "Meta-analysis: Fiscal multiplier", IES Working Paper, No. 7/2022.
- IMF (2025), "World Economic Outlook Database", lokakuu 2025.
- Kyyrönen, O, Holappa, L. ja Lainà, P. (2025), "Onko lääke vaarallisempi kuin tauti? Selvitys Orpon hallituksen finanssipolitiikan vaikutuksista talouskasvuun julkiseen talouteen", *UTAK raportteja* 1/2025.
- Lainà, P. (2025), "Orpon hallituksen sopeutuksen hystereesi-vaikutus", *Kansantaloudellinen aikakauskirja* 121 (2), 132–144.
- Lainà, P. (2021), "Koronaelvytyksen hystereesi-vaikutus", *Kansantaloudellinen aikakauskirja* 117 (2), 248–260.
- Liu, H., Sami Napari, S., Lehtiö, S., Puumalainen, M. ja Pusa, J. (2025), "Katsaus valtion taloudellisiin vastuisiin ja riskeihin", *Valtiovarainministeriön julkaisuja* 2025: 59. Syksy 2025.
- Moody's (2025), "Credit Opinion: Government of Finland - Aa1 stable", luottoluokitusraportti 16.12.2025.
- Mourre, G., Poissonnier, A. ja Lausegger, M. (2019), "The Semi-Elasticities Underlying the Cyclically-Adjusted Budget Balance: An Update & Further Analysis", *European Commission Discussion Paper* No. 098, May 2019.
- Solidium (2025), Solidium Oy:n puolivuosisiksaus 1.1.–30.6.2025. 22.8.2025.
- Tauriainen, J.-M. (2026), "Suomen julkisyhteisöjen nettovarallisuus: määritelmät ja kehityspotential", *Talouspolitiikan arviointineuvoston muistio* 1/2026.
- Valtiokonttori (2025), "Kysymyksiä ja vastauksia johdannaisvakuuksista", 11.12.2025.
- Valtioneuvosto (2025), "Hallituksen vuosikertomus 2024. Liite 4, valtion yhtiöomistus", *Valtioneuvoston julkaisuja* 2025:46. K 1/2025 vp.
- Valtioneuvosto (2026), "Valtion omistuksen arvo ja avainluvut".
- Valtiovarainministeriö (2025), "Arvio sopeutustarpeesta hallituskaudella 2027–2031." Muistio. 18.12.2025.
- VTV (2024), "Julkisen velan ennusteen menetelmät", Valtiontalouden tarkastusvirasto 13/2024.
- VTV (2025), "Valtiontalouden tarkastusviraston erilliskertomus eduskunnalle: Finanssipolitiikan valvonnan raportti 2025", Valtiontalouden tarkastusvirasto K 23/2025 VP.

Ylivelkaantuminen, ulosotto ja anteeksianto

Joka vuosi noin joka kymmenes suomalainen on ulosotossa. Kokemus on monelle pitkäaikainen ja katkera. Ulosottojärjestelmää kuitenkin tarvitaan takaamaan velkojalle ainakin osittain vakuutus takaisinmaksusta. Ilman sitä lainanotto olisi kalliimpaa kaikille.

Shakespearen *Venetsian kauppias* kertoo kauppiasta, joka ottaa suuren lainan. Lainan vakuudeksi hän lupaa, että velkoja saa ottaa naulan verran (eli noin puoli kiloa) lihaa hänen ruumiistaan, mikäli hän ei kykene maksamaan sitä takaisin. Näin syntyy velkasuhde kauppiaan ja velkojan välille.

Tarinan opetus ei välttämättä ole se, että ei kannata tehdä huonoja sopimuksia. Minulle tarina kertoo, että tarvitaan seuraamuksia tai rangaistuksia, jotta merkittävä osa velkasuhteista voisi syntyä. Shakespearen tarinassa rangaistus oli huomattavan

raju ja epäinhimillinen. Modernissa yhteiskunnassa pyritään inhimillisyyteen, ja siksi ylivelkaantumistilanteessa seuraamuksena on menettää mahdolliset vakuudet ja osa tulevista tuloista. Tämä toteutetaan ulosottojärjestelmän kautta.

Olemme tutkineet ulosottoa tutkimusryhmämme kanssa useita vuosia. Tiivistän tässä kirjoituksessa joitakin oivalluksistamme ja tuloksistamme.

MONEN SUOMALAISEN ARKEA

Aloitan tiiviillä tilastokuvailulla. Kuvio 1 näyttää ulosotossa olevien henkilöiden lukumäärän. Kuviossa on eritelty päättyneet ja avoimet ulosotot. Vuoden 2024 aikana liki 600 000 henkilöä oli ulosotossa. Tämä vastaa noin kymmenystä Suomen väestöstä. Kyseessä on siis laaja julkinen ohjelma. Vuoden lopussa avoimia ulosottotapauk-

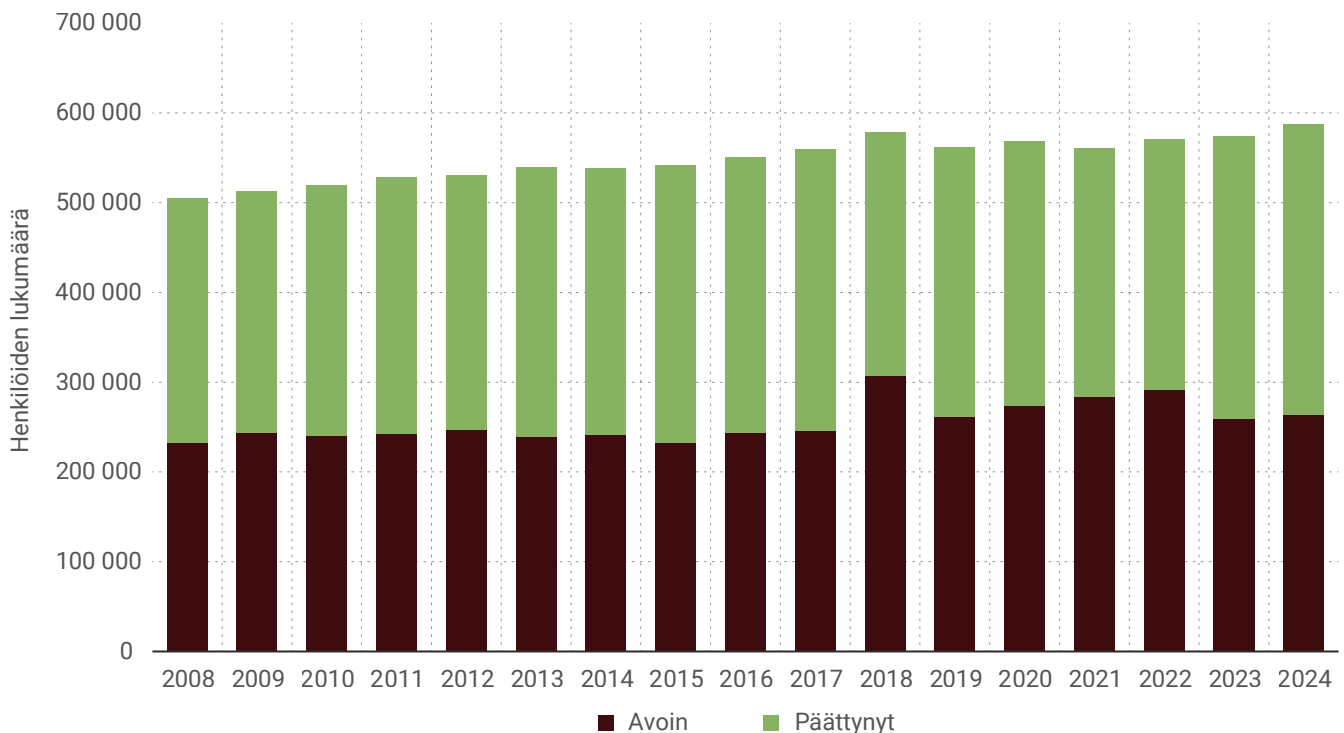
0123 456789

28/954

8910 1112

2111

KUVIO 1. ULOSOTOSSA OLEVIEN HENKILÖIDEN LUKUMÄÄRÄ VUOSINA 2008–2024

Lähde: Tilastokeskus.

sia oli noin 260 000 henkilöllä. Eli kunakin ajanhetkenä vajaat 5 prosenttia väestöstä on ulosotossa. Kokonaismäärä on kasvanut vuoden 2008 ja 2024 välillä 16 prosenttia.

Ulosottovelkojen kokonaismäärä on esitetty kuviossa 2. Ulosottovelat kasvoivat vuosina 2008–2024 vajaasta 4 miljardista eurosta runsaaseen 7 miljardiin euroon eli runsaat 80 prosenttia. Kunkin ulosottovelallisen keskimääräinen velan määrä on siis tällä periodilla kasvanut. Emme ole selvittäneet tarkemmin syitä, jotka voisivat selittää ennen kaikkea jyrkkää velkamäärän nousua. Nousu alkoi ennen koronakriisiä, eikä ainakaan kokonaan selity sillä.

Ulosotto on siis taloudellinen seuraamus

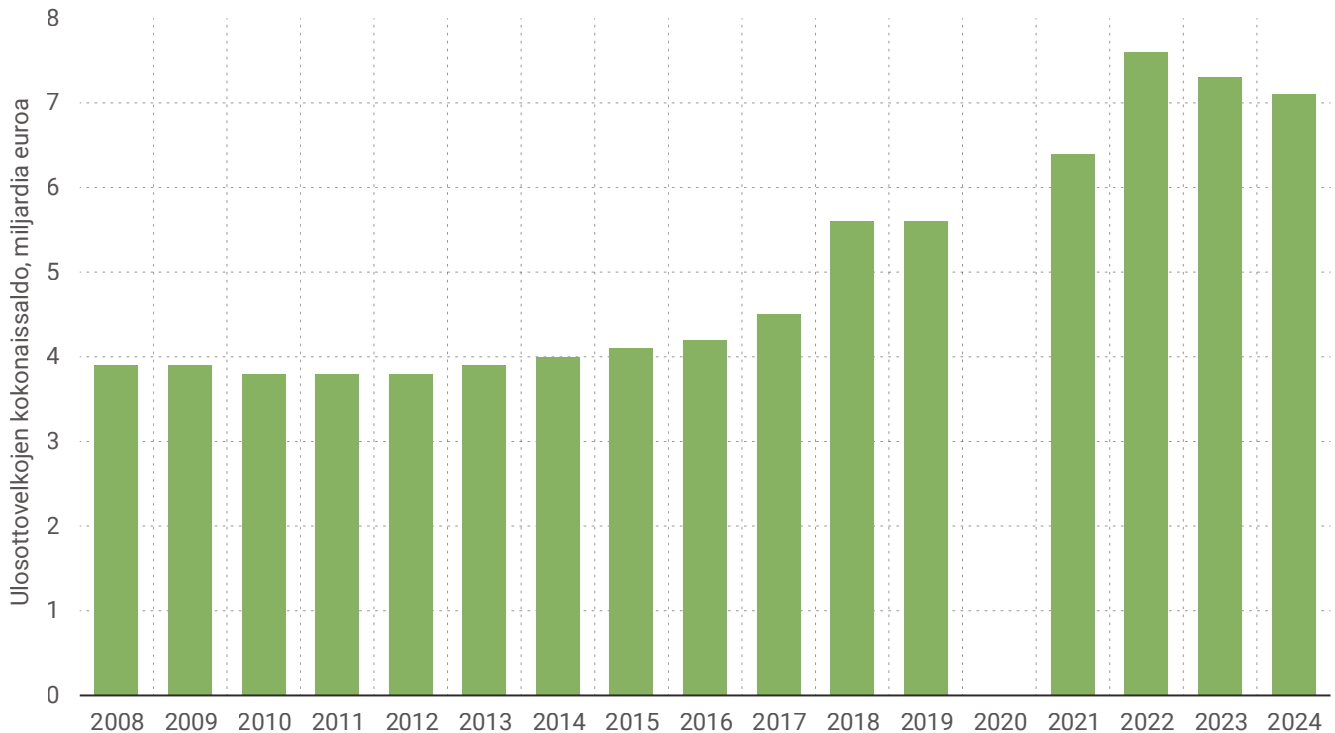
kyvyttömyydestä maksaa velkoja takaisin. Lempeimmillään ulosotto on lyhyt prosessi, jossa pikkuvelka hoidetaan kuntoon, pahimmillaan ulosotto voi kestää vuosikymmeniä. Miksi meillä sitten on oltava tällainen järjestelmä, joka ajaa ihmiset aika ajoin ulosottokierteeseen?

Lempeimmillään ulosotto on lyhyt prosessi, jossa pikkuvelka hoidetaan kuntoon, pahimmillaan ulosotto voi kestää vuosikymmeniä.

Talousjärjestelmämme perustuu keskeisellä tavalla velkaan. Lainasopimus puolestaan syntyy vain, jos lainanottaja kykenee uskottavasti osoittamaan takaisinmaksukykynsä ja -halukkuutensa. Vakuuksien puuttuessa ulosottojärjestelmä tarjoaa velkojalle ainakin osittaisen vakuutuksen takaisinmaksusta. Ulosoton ja siihen liittyvien kustannusten uhka taas ohjaa velallista pysymään maksukykyisenä.

Kokonaisuuden kannalta ulosottojärjestelmää suunniteltaessa on otettava huomioon dynaamiset vaikutukset. Keskeisin näistä on ulosoton ja velkakorkojen välinen yhteys. Jos ulosottoa tiukennetaan nostamalla esimerkiksi palkasta ulosmitattavaa osuutta tai ulosoton maksimi-

KUVIO 2. ULOSOTTOVELKOJEN KOKONAISALDO VUOSINA 2008–2024.

Vuoden 2020 tilastotieto puuttuu. Lähde: Tilastokeskus.

kestoja, tämä teorian valossa alentaa velkojen riskiä, mikä puolestaan alentaa velan korkoja. Kaikki velalliset siis hyötyvät tässä tapauksessa siitä, että ulosottoon joutuvat kärsivät enemmän. Huomautan, että tämä ajatteluketju on tällä hetkellä teoreettinen, sillä emme ole vielä pystyneet testaamaan tätä teoriaa empiirisesti.

MORAALIAKIN ON PUNNITTAVA

Ensimmäisessä ulosottoa koskevassa julkaisussamme (Isotalo ym. 2021) suositelimme velkajärjestelyyn pääsyn helpottamista. Velkajärjestelyssä merkittävä osa veloista annetaan anteeksi, jotta velallinen pääsee muutamassa vuodessa kuiville. Muun muassa Bruze ym. (2024) ovat laadukkaalla kausaaliasetelmalla havainneet, että velkajärjestelyyn pääsy parantaa yksilöiden tuloja, työllisyyttä ja varallisuutta. Velkajärjestely siis parantaa ylivelkaantuneen yksilön tilannetta, mutta paljon käytettynä lisää velkojen riskejä ja nostaa siten

kaikkien velkojen korkoja. Jos otetaan tavoitteeksi rakentaa lainamarkkinoiden kannalta toimiva järjestelmä, joka ei kuitenkaan kohtuuttomasti rankaise maksukyvyttömiä ihmisiä, anteeksiannon ja velkojen saatavien välille on etsittävä tasapaino.

Toinen tuotoksemme (Maczulskij ym. 2025) tutki työpaikan menetyksen vaikutusta ulosottoon. Työpaikan menetykseksi kelpuutettiin tutkimuksessa vain ne tapaukset, jotka johtuivat toimipaikan sulkemisesta. Tulokseksi saimme, että työn menetys nostaa ulosotossa olemisen todennäköisyyttä noin 15 prosenttia, ja vaikutus näkyy kymmenen vuotta myöhemminkin kohonnee-

Velkajärjestely siis parantaa ylivelkaantuneen yksilön tilannetta, mutta paljon käytettynä lisää velkojen riskejä ja nostaa siten kaikkien velkojen korkoja.

na ulosoton todennäköisyytenä. Tutkimus siis osoittaa, että itsestään riippumaton olosuhdemuutos lisää ylivelkaantumista. Velkojen anteeksianto tuntuu moraalisesti oikeutetummalta silloin kun se johtuu huonosta tuurista sen sijaan, että se johtuisi omasta huolimattomuudesta tai välinpitämättömyydestä. Tämä menee moraalipohdintojen kenttään, mikä ei välttämättä ole ekonomistin vahvuuksia, mutta oikeudenmukaisuuskäsitysten mukaan tuominen on välttämätöntä, kun suunnitellaan poliittisia uudistuksia.

Ensimmäisessä julkaisussamme (Isotalo ym. 2021) teimme pienen vertailun muiden maiden velkajärjestelylainsäädäntöön. Havaitimme, että Saksassa ja Yhdysvalloissa velkajärjestely on aktiivisemmin käytössä kuin Suomessa. Itse asiassa Yhdysvalloissa velkajärjestely on merkittävä sosiaalivakuutuksen tai -turvan muoto. Kuuluisinta velkajärjestelymuotoa (*Chapter 7*) kutsutaankin myös nimellä *Fresh start*. Siinä muutaman kuukauden prosessissa nollataan velat. Omaisuutta ulosmitataan vastineeksi, mutta merkittävä osa omaisuudesta, kuten koti, auto, eläkkeet ja henkilökohtainen käyttö-omaisuus on ainakin osittain suojattu ulosmittaukselta.

Velkajärjestely on siis luonteeltaan sosiaalivakuutusten ”jäännöserä”. Kun perinteiset sosiaalivakuutukset ovat pettäneet tai olleet riittämättömiä, yksilöt turvautuvat lainarahaan. Kun lainarahaa on enemmän, ylivelkaantumista tulee enemmän ja siten myös ulosottoja. Velkajärjestelyjärjestelmän vahvistaminen voisi siis toimia osittaisena kompensaationa sosiaalivakuutusten, kuten työttömyysturvan, heikennyksille.

YLIVELKAANTUNEISUUS ON KOKONAISUUS

Yhdistän velkajärjestelyn keskeiseksi jatkoksi ulosottojärjestelmää, mitä se teoreettisesti ja käytännössäkin on. Kuitenkin lainsäädän-

OHTO KANNINEN

Ohto Kanninen on johtava tutkija Laboressa. Hän tutkii ja pohdiskelee julkisten politiikkaohjelmien vaikuttavuutta. Hän on tutkinut mm. eläkkeitä, sosiaaliturvaa, perustuloa, työvoimapolitiikkaa, ylivelkaantumista, maahanmuuttoa, hyvinvointia ja eriarvoisuutta.

Kirjallisuus

Bruze, G., Hilslov, A. K., ja Maibom, J. (2024), ”The long-run effects of individual debt relief”, *Review of Economics and Statistics*, 1–45.

Isotalo, E., Kanninen, O., Karhunen, H., Maczulskij, T. ja Ravaska, T. (2021), ”Ulosottovelka, sosiaaliturva ja työn tarjonta”, *Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja*, 40.

Maczulskij, T., Kanninen, O., Karhunen, H., ja Tahvonen, O. (2025), ”The Debt Burden of Job Loss in a Nordic Welfare State”, IZA DP No. 17940.

nön ja hallinnon näkökulmasta ne on ainakin Suomessa selkeästi eroteltu. Ylivelkaantuneisuuden käsitteleminen kokonaisuutena, joka sisältää sekä ulosoton että velkojen anteeksiannon vaatisi järjestelmässä asennemuutoksen ja mahdollisesti uutta lainsäädäntöä ja reformeja hallintoon.

Jatkamme tutkimusryhmämme kanssa aiheen parissa työskentelemistä. Olemme jatkuvassa keskusteluyhteydessä muun muassa Ulosottoviraston kanssa. Hallinnon puolelta olemme saaneet hyvän vastaanoton työllemme. Suomessa on monella sektorilla laaja halu kehittää järjestelmää parhaaseen tietoon ja ymmärrykseen perustuen, myös ulosoton parissa. «

Laadukasta, analyttistä journalismia, joka elää arjessasi. Kuuntele talouden ja yhteiskunnan tärkeimmät ilmiöt silloin, kun sinulle parhaiten sopii. Ääniversio tuo asiantuntevan sisällön luoksesi ajasta ja paikasta riippumatta.

Päivitämme parhaillaan lehden vanhempia numeroita kuunneltaviksi.

Vähemmän melua, enemmän merkitystä.

T & Y

Talous ja yhteiskunta muuttuvat – ymmärrä miksi.

Parantuuko terveys tulonsiirtoja korottamalla?

Tulot ja terveys kulkevat käsi kädessä. Kaikkialla maailmassa rikkaat ovat keskimäärin terveempiä kuin köyhät. Suomessa 25-vuotiaalla miehellä, joka kuuluu koko elinikänsä ylimpään tuloviidennekseen, on jopa kymmenen vuotta pidempi elinajanodote kuin alimpaan viidennekseen kuuluvalla. Naisilla vastaava ero on viisi vuotta¹. Suomessa tulojen ja terveyden välinen yhteys näkyy myös siinä, että terveyserojen kasvulla vaikuttaisi olevan yhteys tuloerojen kasvuun². Tuoreessa tutkimuksessa selvitettiin vuosien 2017–2018 perustulokokeilun avulla, millaisia terveysvaikutuksia tulonsiirroilla on Suomessa.

Kuvailevasta analyysistä ei voi päätellä, paranisiko pienituloisten terveys tulonsiirtoja korottamalla. Vaikutus voi kulkea yhtä hyvin myös toiseen suuntaan. Suotuisa terveys mahdollistaa kuitenkin paremman työuran ja korkeamman tulotason kuin heikompi terveydentila. Jotta tulotason vaikutus terveyteen voitaisiin erottaa muista tekijöistä, tarvitaan tulojen vaihtelua, joka on riippumaton tulojen ja terveyden välisestä yhteydestä.

Eurooppalaisessa tutkimuksessa tähän tarkoitukseen on hyödynnetty lottovoittoja³. Koska voittajat arvotaan satunnaisesti,

terveyteen liittyvät tekijät jakautuvat tasaisesti voittajien ja muiden osallistujien kesken. Tällöin terveydessä syntyvien erojen ainoaksi selitykseksi jää voittajien tulotasossa tapahtunut muutos. Sosiaaliturvan arviointiin tämä tutkimusasetelma kuitenkin soveltuu huonosti, sillä lottoajat eivät välttämättä ole pienituloisia, eikä lotosta muutoinkaan ole varsinaiseksi politiikkatoimeksi.

Uskottavimmat arviot tulonsiirtojen terveysvaikutuksista perustuvat satunnaistettuihin koeasetelmiin. Kehittyvissä maissa tulonsiirroilla on parannettu merkittävästi itse raportoitua mielenterveyttä, mutta fyysisen terveyden osalta tulokset ovat jääneet ristiriitaisiksi⁴. Yhdysvalloissa satunnaistettuja kokeiluja on hyödynnetty terveysvaikutusten arvioinneissa jo vuosikymmeniä⁵, ja kiinnostus on lisääntynyt entisestään koronapandemian myötä⁶. Kehittyviin maihin verrattuna vaikutukset ovat olleet heikompia. Vastikkeettomat tulonsiirrot tai muut tulon lisäykset

ovat tuottaneet vain vähäisiä tai olemattomia vaikutuksia itse raportoidun mielen-terveyden sekä fyysisen terveyden mittareihin.

Eri maiden vaihtelevat tulokset herättävät kysymyksen, millaisia terveysta-vaikutuksia tulonsiirroilla on pohjoismaisessa hyvinvointivaltiossa. Hiljattain julkaistussa tutkimusartikkelissamme⁷ vastaamme tähän kysymykseen hyödyntämällä perustulokeilua, jossa vuosina 2017–2018 maksettiin perustuloa 2 000:lle satunnaisesti valitulle 25–58-vuotiaalle henkilölle, jotka olivat saaneet Kelan työttömyysetuutta.

PERUSTULOKOKEILU KASVATTI TULOJA

Juha Sipilän hallitus toteutti perustulokeilun selvittääkseen ensisijaisesti vastikkeettoman etuuden työllisyysvaikutuksia. Uraauurtavasti kokeilu toteutettiin satunnaistamalla, mikä jakaa kaikki ryhmäeroja aiheuttavat tekijät tasaisesti koe- ja verrokkiryhmien välillä. Näin varmistettiin, ettei koeryhmään valikoitunut muita motivoituneempia, terveempiä tai muutoin helpommin työllistyviä henkilöitä. Tämän ansiosta kokeilun vaikutusarviot ovat huomattavasti uskottavampia kuin perinteisissä hallinnon pilottihankkeissa.

Perustulo oli 560 euron suuruinen veroton ja vastikkeeton kuukausietuus, joka vastasi verrokkiryhmän verojen jälkeistä työmarkkinatukea tai peruspäivärahaa. Koeryhmän yhteenlasketut perustulomaksut ja työttömyysetuudet nousivat kuitenkin selvästi suuremmiksi kuin verrokkiryhmässä. Kuvio 1 osoittaa, että ryhmien välille muodostui heti kokeilun ensimmäisenä kuukautena 462 euron ero. Tämä johtui siitä, että jokaiselle koeryhmään kuuluneelle maksettiin sekä ensimmäinen perustulomaksu että takautuvasti joulukuussa kertyneet työttömyysetuudet.

Seuraavina kuukausina koeryhmälle

maksetut kuukausietuudet pysyivät 65–323 euroa korkeampina aina kokeilun loppuun saakka. Kokeilun loputtua koeryhmälle maksetut työttömyysetuudet notkahtivat verrokkiryhmän alapuolelle, koska osa etuuksiin oikeutetuista henkilöistä ei hakenut työttömyysturvaa joulukuussa 2018. Toimeentulotuki huomioiden ero kokonaistuloissa jäi kuitenkin pienemmäksi kuin etuusta soista päätellen.

Kokeilulla ei havaittu merkittäviä työllisyysvaikutuksia, ja ansiotulot kehittyivät hyvin samankaltaisesti koe- ja verrokkiryhmässä⁸. Koeryhmän korkeammat etuudet selittyvätkin ensisijaisesti perustulon verottomuudella. Toisin kuin työttömyysturvassa, ansiotulojen kasvu ei alen- tanut perustulomaksuja. Työllistyneille tämä tarkoitti jopa 560 euron palkanlisää. Kaikki tulolähteet huomioiden kokeilu kasvatti koeryhmän kokonaistuloja bruttona keskimäärin 9–11 prosenttia⁹.

USEIMMAT HAKIVAT MYÖS TYÖTTÖMYYSETUUTTA

Vastikkeettomana etuutena perustulo ei asettanut ehtoja etuudensaajalle. Kuvio 2 kuitenkin osoittaa, että valtaosa kokeilun aikana työttömänä olleista perustulon saajista päätti hakea työttömyysetuutta ja täten pysyä työttömyysturvan velvoitteiden piirissä. Vastikkeettomuudesta luopumista selittää ennen kaikkea kokeilun toteutustapa, jossa työttömyysturvan korotusosat puuttuivat perustulomaksuista. Kokeiluun valitut joutuivat hakeamaan korotusosiaan, jolloin heille maksettiin 560 euron perustulo sekä erillinen työttömyysetuuden osuus. Tämä puolestaan palautti heidät samoille työttömyyden jatkumisilmoi-

tuksille, työnhakukeskusteluille ja muille velvoitteille kuin verrokkiryhmä.

Tärkein rahallinen kannustin hakea työttömyysetuutta liittyi lapsikorotuksiin. Korotusosien ja kulukorvausten maksaminen aktiivitoimenpiteeseen osallistumisen ajalta lisäsi myös osaltaan halukkuutta hakea työttömyysetuutta. Poissuljettua ei ole sekään, että verkossa tehtävää työttömyysajan ilmoitusta ei lopulta koettu kovin raskaaksi hallinnolliseksi esteeksi.

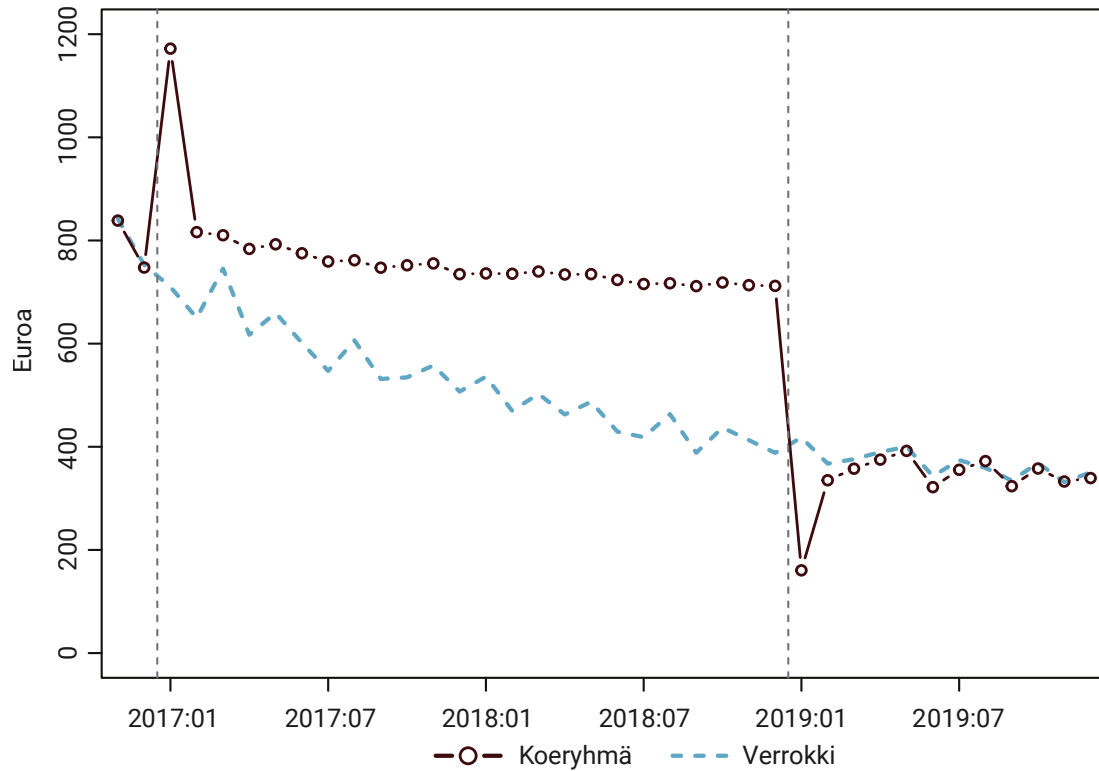
TÄRKEIMPÄNÄ MUUTTUJANA LÄÄKEOSTOT

Tutkimuksen pääasialliset aineistolähteet koostuvat Kelan ja THL:n ylläpitämistä rekisteriaineistoista, joihin on yhdistetty taustatekijöitä väestörekisteristä, Eläketurva-

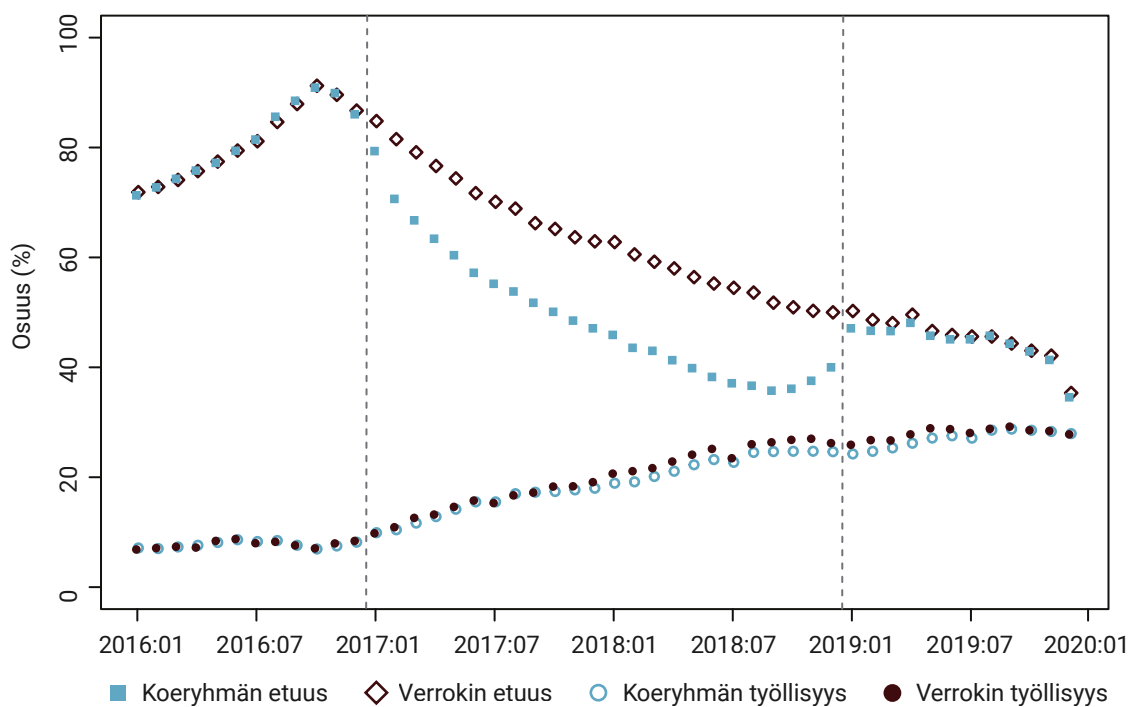
Uraauurtavasti kokeilu toteutettiin satunnaistamalla, mikä jakaa kaikki ryhmäeroja aiheuttavat tekijät tasaisesti koe- ja verrokkiryhmien välillä.

KUVIO 1. PERUSTULO- JA TYÖTTÖMYYSTURVAMAKSUT KUUKAUSITTAIN.

Verottomat perustulomaksut on ilmoitettu bruttomuotoisina.

KUVIO 2. TYÖMARKKINATULEMAT KUUKAUSITTAIN 2016–2019.

Työllistyneiden ja työttömyysetuutta saavien osuudet koe- ja verrokkiryhmissä.

keskuksen ansaintarekisteristä, verohallinnosta sekä työ- ja elinkeinoministeriön rekistereistä. Terveysvaikutuksia arvioimme ensisijaisesti Kelan reseptirekisteristä, joka sisältää tietoja kaikkien reseptilääkeostojen tuotetiedoista, kustannuksista, määristä ja ostoajankohdista. Reseptirekisteri luokittelee lääkkeet WHO:n lääkkeiden käytön tutkimusta varten luoman ATC-luokituksen (anatomis-terapeuttis-kemiallinen) mukaisesti.

Ensisijainen terveysmuuttujamme on lääkeostot mitattuina määriteltynä vuorokausiannoksina (DDD, *defined daly dose*) joko neljännesvuoden tai vuoden ajanjaksolla. DDD on yleisesti lääkkeiden käytötutkimuksissa hyödynnetty, WHO:n määrittelemä lääkkeen pakkauskoosta tai voimakkuudesta riippumaton tekninen annosyksikkö. Vaikka DDD ei teoreettisena suurena aina vastaa terapeuttista käyttöä, se ei vääristä ryhmien välistä vertailua satunnaistetussa koeasetelmassa. Muina lääkkeiden käyttöä mittaavina muuttujina hyödynnämme henkilön itsenä maksamia lääkekustannuksia sekä lääkehoidon kokonaiskustannuksia.

Toinen terveyden arvioimiseen hyödyntämämme rekisteriaineisto on erikoissairaanhoidon koskevat tiedot THL:n ylläpitämästä valtakunnallisesta hoitoilmoitusjärjestelmästä (HILMO). Järjestelmä kokoa tiedot vuodeosastohoidon hoitojaksoista sekä avohoitokäynneistä. HILMON tietosisältö kattaa hoitoon otto- ja pääsyajankohdan, sairauden diagnoositiedon sekä potilaiden saaman hoidon. Diagnoositieto on kansainvälisesti käytössä olevan ICD-10 tautiluokituksen mukainen.

VAIKUTUKSET LÄÄKKEIDEN KÄYTTÖÖN

Aloitamme terveysvaikutusten analyysin tarkastelemalla kymmentä yleisintä ATC-luokituksen päätason lääkeryhmää. Taulukon 1 ensimmäisen sarakkeen mukaan Kelan työttömyysetuutta saavilla selvästi yleisimmät reseptilääkkeet ovat hermostoon vaikuttavia (N) sekä sydän- ja verisuonisai-

NÄIN KOKEILUN KAUSAALIVAIKUTUS LASKETAAN

Perustulokokeilun kausaalivaikutus kuhunkin terveysmuuttuun estimoidaan lineaarisella mallilla

$$Y_i = \alpha + X_i' \beta + \delta Tr_i + \epsilon_i$$

jossa Y_i on vuosien 2017–19 kertymänä mitattu vaste-muuttuja, Tr_i ilmaisee koeryhmään kuulumisen, X_i sisältää taustatekijät ja ϵ_i (*epsilon*) on virhetermi. Kiinnostuksen kohteena on parametri δ (*delta*), joka mittaa koe- ja verrokkiryhmän välille kokeiluaikana syntyneitä eroja.

Taustamuuttujien arvot X_i koskevat kokeilua edeltävää vuotta 2016. Taustatekijöiden terveysmuuttujina toimivat lääkkeiden käyttö, lääkekustannukset, oikeus erityiskorvattaviin lääkkeisiin, sairauspoissaolokorvaukset sekä erikoissairaanhoidokäynnit. Muita taustatekijöitä ovat ikä, sukupuoli, koulutus, kantaväestöön kuuluminen, tulot, työttömyysetuuden tyyppi, työttömyyspäivät, asumistuki, kaupunkiseutu sekä asuinalue (NUTS 2 -aluejako).

Tutkimusaineiston perustuessa satunnaistettuun koeasetelmaan taustatekijöiden vaikutus tuloksiin on vähäinen, mutta selittäessään osan vastemuuttuja vaihtelusta ne saattavat parantaa estimaattien tarkkuutta. «

rauksia hoitavia (C). Kuudenneksi yleisimmän pääluokan (M) jälkeisissä pääluokissa reseptilääkkeiden käyttö on jo melko vähäistä.

Taulukon 1 seuraavat sarakkeet kokoavat kahden eri mallin tuottamat parametriestimaatit kokeilun vaikutuksista määriteltynä vuorokausiannoksiin (DDD). Malli 1 huomioi mahdolliset kokeilua edeltävät tasoerot ryhmien lääkkeiden käytössä ja malli 2 lisää selittäviksi muuttujiksi monia taustatekijöitä. Mallien parametrien vertailu osoittaa satunnaistetun kenttäkokeen vahvuuden, sillä taustatekijöiden huomioiminen ei juuri muuta vaikutusarvioita.

Taulukossa on ensimmäisessä sarakkeessa verrokkien keskimääräiset lääkkeiden ostot vuosina 2017–2019 (335,6 annosta hermostolääkkeitä). Tämän jälkeen on mallien 1 ja 2 tulokset, joista malli 2 on pääspesifikaatio, koska siinä on täydet kontrollimuuttujat. Mallin 2 estimaatti kertoo, paljonko koeryhmän lääkeostot poikkeavat verrokeista (24,55 annosta vähemmän hermostolääkkeitä). Keskivirhe

TAULUKKO 1. KOKEILUN VAIKUTUS RESEPTILÄÄKKEIDEN VUOROKAUSIANNOKSIIN.

ATC-luokittain vuosina 2017–2019.

ATC	Verrokki-ryhmän keskiarvo	Mallin 1 estimaatti	Keski-virhe	p-arvo	Mallin 2 estimaatti	Keski-virhe	p-arvo
Hermosto (N)	335.6	-25.06	9.97	0.01	-24.55	9.87	0.01
Sydän- ja verisuoni (C)	312.5	10.17	12.48	0.42	7.72	12.33	0.53
Ruuansulatus(A)	186.3	2.99	6.91	0.67	1.09	6.72	0.87
Hengityselin (R)	118.0	1.20	5.50	0.83	1.39	5.47	0.80
Tuki- ja liikuntaelin (M)	90.19	-8.44	3.30	0.01	-8.28	3.27	0.01
Hormonit (H)	43.26	-0.42	2.21	0.85	-0.81	2.20	0.71
Sukupuoli ja virtsaelin (G)	27.43	2.17	2.36	0.36	1.89	2.35	0.42
Veritauti (B)	16.02	1.16	1.62	0.47	0.95	1.61	0.56
Infektio (J)	10.86	-0.19	0.51	0.71	-0.20	0.50	0.68
Syöpä- ja immuunivaste (L)	11.75	-0.48	1.29	0.71	-0.47	1.28	0.71
Kontrollimuuttujat							
Vuoden 2016 taso		X			X		
Terveys- ja taustamuuttujat					X		

Taulukossa on ensimmäisessä sarakkeessa verrokkien keskimääräiset lääkkeiden ostot vuosina 2017–2019 (335,6 annosta hermostolääkkeitä). Tämän jälkeen on mallien 1 ja 2 tulokset, joista malli 2 on pääspesifikaatio, koska siinä on täydet kontrollimuuttujat. Mallin 2 estimaatti kertoo, paljonko koeryhmän lääkeostot poikkeavat verrokeista (24,55 annosta vähemmän hermostolääkkeitä). Keskivirhe (S.E.) kuvaa estimaatin tarkkuutta, ja sen avulla arvioidaan tilastollista merkitsevyyttä. Keskivirheet ovat heteroskedastisuus-robusteja. Terveys- ja taustamuuttujat ilmenevät tekstistä ja niiden arvot koskevat vuotta 2016. Tyypillisenä merkitsevyyden raja-arvona käytetään p-arvoa 0,05.

(S.E.) kuvaa estimaatin tarkkuutta, ja sen avulla arvioidaan tilastollista merkitsevyyttä. Tyypillisenä merkitsevyyden raja-arvona käytetään p-arvoa 0,05.

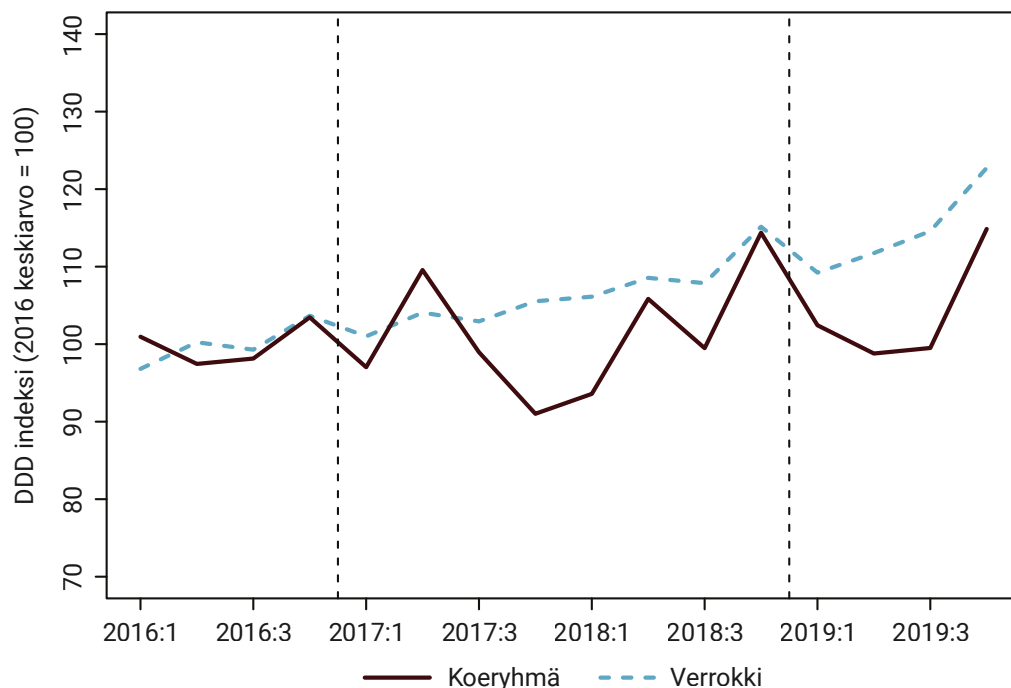
Tulosten perusteella kokeilun vaikutukset ovat tilastollisesti merkityksettömiä ja suhteellisesti tarkasteltuna vähäisiä valtaosassa ATC-luokkia. Havaintoa ei voi pitää kovinkaan yllättävänä, sillä etuusjärjestelmän muutoksella tuskin on vaikutusta kroonisiin sairauksiin ja vaikka olisi-kin, kolmen vuoden tarkastelujakso saattaa olla liian lyhyt niiden havainnoimiseksi.

Taulukosta 1 nousevat esille kuitenkin lääkeluokat N ja M, joissa lääkkeiden käyttö on vähentynyt merkittävästi.

Hermostoon vaikuttavat lääkkeet (N) muodostuvat tässä lähinnä psyykenlääkkeistä, joihin kuuluvat psykoosi- ja neuroosilääkkeet sekä masennuslääkkeet ja keskushermostoa stimuloivat lääkkeet. Tuki- ja liikuntaelinten sairauksien lääkkeet (M) ovat taas valtaosin edullisia kipulääkkeitä, joita voi ostaa ilman reseptiäkin. Siksi niiden käytön lasku voi osin johtua kokeilun aiheuttamasta tulojen kasvusta. Tutkimuskirjallisuuden perusteella kipulääkkeiden käytöllä on myös yhteys mielenterveyden häiriöihin¹⁰. Ilmiö

KUVIO 3. PSYYKENLÄÄKKEIDEN KÄYTTÖ.

Määriteltujen vuorokausiannosten (DDD) indeksi koe- ja verrokkiryhmissä neljännesvuosittain.

on havaittavissa kokeilun aineistossakin, jossa kipulääkkeiden käyttö on psyykenlääkkeiden käyttäjien keskuudessa muita yleisempää (25 % vs. 13 %). Tästä syystä keskitymme seuraavassa kokeilun vaikutukseen mielenterveyteen.

PSYYKENLÄÄKKEIDEN KÄYTTÖ VÄHENI

Tarkastelemme alkuun mielenterveyttä hoitavia lääkkeitä neljännesvuosiaineistolla⁴¹. Kuvio 3 esittää vuoden 2016 tasoon normalisoidun psyykenlääkkeiden käytön. Verrokkiryhmässä psyykenlääkkeiden käyttö kasvaa tasaisesti koko tarkasteluajanjakson ajan, mikä on yleismaailmallinen ilmiö korkean tulotason maissa⁴². Koeryhmän pienempi otoskoko näkyy voimakkaampana ajallisen vaihteluna verrattuna verrokkiryhmään. Psyykenlääkkeiden lisääntyminen on kuitenkin koeryhmässä selvästi maltillisempaa. Kuvaajien välille muodostuu kymmenen prosenttiyksikön ero kuudennessa kokeilukuukaudesta alkaen. Ero säilyy aina kokeilun loppuun ja laajenee jälleen viimeisenä tarkasteluvuotena.

KARI HÄMÄLÄINEN

Kari Hämäläinen on johtava tutkija Valtion taloudellisessa tutkimuskeskuksessa. Tutkimuksissaan hän on tarkastellut muun muassa maahanmuuttoa, sosiaaliturvaa sekä työvoimapolitiikkaa.

JOUKO VERHO

Jouko Verho on johtava tutkija Valtion taloudellisessa tutkimuskeskuksessa. Hänen tutkimuksensa painottuvat työn taloustieteen, sosiaaliturvan ja terveystalouden kysymyksiin.

TAULUKKO 2. KOKEILUN VAIKUTUS RESEPTILÄÄKKEIDEN KÄYTTÖÖN.

Vuorokausiannokset (DDD), kokonaiskustannukset sekä maksetut omavastuut psyykenlääkkeisiin ja muihin reseptilääkkeisiin.

	Verrokki-ryhmän keskiarvo	Mallin 1 estimaatti	Keski-virhe	p-arvo	Mallin 2 estimaatti	Keski-virhe	p-arvo
<i>Psyykenlääkkeet 2017–2019</i>							
DDD	239.3	-19.32	8.21	0.02	-19.84	8.10	0.01
Kustannukset (€)	121.0	-13.29	6.75	0.05	-13.68	6.77	0.04
Omavastuu (€)	54.95	-4.58	2.13	0.03	-4.85	2.12	0.02
<i>Muut reseptilääkkeet</i>							
DDD	991.9	5.71	20.99	0.79	2.59	20.72	0.90
Kustannukset (€)	760.2	4.24	35.36	0.90	2.66	35.07	0.94
Omavastuu (€)	268.4	9.18	5.88	0.12	6.95	5.64	0.22
<i>Kontrollimuuttujat</i>							
Vuoden 2016 taso		X			X		
Terveys- ja taustamuuttujat					X		

Psyykenlääkkeiden käytön tilastollinen analyysi on esitetty taulukossa 2, joka kokoa perustulokokeilun vaikutukset vuosien 2017–2019 yhteenlaskettuihin päiväänoksiin (DDD) sekä lääkekustannuksiin. Taulukon yläosan estimaatit osoittavat johdonmukaisesti kokeilun vähentäneen psyykenlääkkeiden käyttöä. Annoksina mitattuna koeryhmä käytti 19,8 annosta vähemmän kuin verrokki-ryhmä. Psyykenlääkkeiden kokonaiskustannukset alen-
tuivat puolestaan 13,7 euroa ja potilaiden omat kustannukset 4,9 euroa. Suhteellisesti laskettuna kokeilu vähensi psyykenlääkkeiden käyttöä 8–11 prosenttia.

Taulukon 2 alaosan tulokset osoittavat, ettei kokeilulla ollut merkittävää vaikutusta muihin reseptilääkkeisiin. Muiden lääkeryhmien estimaatit jäivät selvästi tilastollisista merkitsevyyksistä, ja suhteelliset muutokset ovat vähäisiä. Lisäksi estimaatit ovat erisuuntaisia kuin psyykenlääkkeillä. Tulosten pitävyyttä testattiin erilaisin herkkyysanalyysin, jotka tuottivat hyvin samanlaisia vaikutusarvioita.

Yhteenvedona tutkimustuloksemme osoittavat, että perustulokokeilu vähensi psyykenlääkkeiden käyttöä ja niistä aiheutuvia kustannuksia Kelan työttömyysetuuksia saaneilla 8–11 prosenttia. Julkaistussa tutkimuksessamme tarkastelimme lisäksi psyykenlääkkeiden käytön todennäköisyyttä sekä erikoissairaanhoidon käyntejä. Näis-

sä analyyseissä havaitsimme merkitsevää vähentymistä ainoastaan mielenterveyden häiriöistä johtuvissa erikoissairaanhoidon avohoitokäynneissä. Terveysshyödyt vaikuttaisivat täten kohdistuneen pääasiassa jo aiemmin lievempiin mielentilan häiriöihin sairastuneisiin.

BYROKRATIA EI SELITÄ TULOKSIA

Tutkimuksemme perusteella perustulokokeilun terveysvaikutukset selittyvät ennen kaikkea kokeilun myötä lisääntyneillä tuloilla. Perustulo oli toki vastikkeeton etuus, mutta työttömyysetuuden hakeminen säilyi hyvin yleisenä koeryhmässä, kuten kuvio 2 kertoi. Huomattava osa perustulon saajista päätti vapaaehtoisesti pysyä työttömyysetuuteen liittyvien velvoitteiden piirissä.

Työttömyysturvan korotusten jääminen perustulon ulkopuolelle merkitsi sitä, että erityisesti lapsiperheillä oli taloudellinen kannustin hakea edelleen työttömyysetuutta. Lapsikorotus maksettiin työttömyysetuutena, mikä puolestaan edellytti työttömyysturvajärjestelmään kuuluvien velvoitteiden

noudattamista.

Lapsettomilta pariskunnilta puuttui vastaava kannustin jatkaa velvoitteiden noudattamista. Mikäli terveysvaikutukset johtuisivat ensisijaisesti byrokratian ja velvoitteiden poistumisesta, mielenterveyden olettaisi kohentuvan etenkin lapsettomilla pariskunnilla. Tulostemme perusteella näin ei kuitenkaan ole. Lapsiperheissä psyykenlääkkeiden käyttö väheni 21,4 yksikköä, kun taas lapsettomilla pariskunnilla muutos oli lievästi positiivinen ja tilastollisesti merkityksellinen.

Muidenkaan lisäanalyysien perusteella emme löytäneet selvää näyttöä vastikkeettomuuden ja mielenterveyden yhteydestä.

**Emme löytäneet
selvää näyttöä
vastikkeettomuuden
ja mielenterveyden
yhteydestä.**

Tutkimuskirjallisuuden perusteella työttömiä ainakin osittain velvoittavat toimet, kuten aktiiviset työvoimatoimenpiteet, saattavat itse asiassa jopa edistää osallistujien mielenterveyttä¹³.

Tuloksemme ovat linjassa viimeaikaisen Yhdysvaltoja koskevan kirjallisuuden kanssa fyysisten terveysvaikutusten osalta, mutta mielenterveyden osalta tuloksemme ovat selvästi myönteisempiä. Lähin vertailukelpoinen satunnaistettu kenttäkoe on Orus-projekti, jossa tuhannelle matalatuloiselle maksettiin 1 000 dollarin vastikkeeton kuukausitulo vuosina 2020–2023. **Miller ym. (2024)** raportoivat tilastollisesti merkittäviä välittömiä parannuksia itseraportoidussa mielenterveydessä, mutta vaikutukset hävisivät vuoden jälkeen. Perustulokekeilussa sen sijaan vaikutukset ilmenivät kuudentena kuukautena ja säilyivät seuranta-ajan loppuun saakka.

Erot vaikutuksen alkamishetkissä voivat selittyä vas-

Viitteet

- 1 Tarkiainen ym. 2017
- 2 Aittomäki ym. 2014
- 3 Lindahl 2005; Cesarini ym. 2016; Lindqvist ym. 2020
- 4 Ridley ym. 2020
- 5 Connor ym. 1999; Courtin ym. 2020
- 6 Miller ym. 2024; Kim ym. 2024; Liebman ym. 2024
- 7 Hämäläinen ym. 2025
- 8 Verho ym. 2022
- 9 Hämäläinen ym. 2025
- 10 Von Korff 1996; Jonassen ym. 2021
- 11 Psyykenlääkkeiksi määrittelemme luokat N05 (psykoosi- ja neuroosilääkkeet) sekä N06 (masennuslääkkeet ja keskushermostoa stimuloivat lääkkeet).
- 12 Brauer ym. 2021
- 13 Caliendo ym. 2023; Bastiaans ym. 2024

Kirjallisuus

- Aittomäki A., Martikainen, P., Rahkonen, O. ja Lahelma, E. (2014), "Households income and health problems during a period of labour-market change and widening income inequalities – A study among the Finnish population between 1987 and 2007", *Social Science & Medicine*, 100, 84–92.
- Bastiaans, M., Dur, R., ja Gielen, A. C. (2024), "Activating the long-term inactive: Labor market and mental health effects", *Labour Economics*, 102593.
- Brauer, R., Alfageh, B., Blais, J. E., Chan, E. W., Chui, C. S., Hayes, J. F., Man, K. K., Lau, W. C., Yan, V. K., Beykloo, M. Y., Wang, Z., Wei, L. ja Wong, I. C. K. (2021), "Psychotropic medicine consumption in 65 countries and regions, 2008–19: A longitudinal study", *The Lancet Psychiatry* 8(12), 1071–1082.
- Caliendo, M., Mahlstedt, R., Van den Berg, G. J. ja Vikström, J., (2023), "Side effects of labor market policies", *The Scandinavian Journal of Economics* 125(2), 339–375.
- Cesarini, D., Lindqvist, E., Östling, R. ja Wallace, B. (2016), "Wealth, health, and child development: Evidence from administrative data on Swedish lottery players", *The Quarterly Journal of Economics* 131(2), 687–738.
- Connor, J., Rodgers, A. ja Priest, P. (1999), "Randomised studies of income supplementation: A lost opportunity to assess health outcomes", *Journal of Epidemiology & Community Health* 53(11), 725–730.
- Courtin, E., Kim, S., Song, S., Yu, W. ja Muennig, P. (2020b), "Can social policies improve health? A systematic review and meta-analysis of 38 randomized trials",

temuuttujien eroavaisuuksilla. Itseraportointiin perustuvat mittarit reagoivat nopeammin tulojen muutoksiin kuin psyykenlääkitys, jota Käypä hoito -suositus ohjaa jatkamaan kuusi kuukautta siitä, kun oireet ovat hävinneet. Vaikutusten pysyvyys Suomessa on hankalampi kysymys. Mahdollinen selitys voi liittyä hyvinvointiyhteiskunnan turvaverkkoon, joka estää äärimmäistä köyhyyttä, velkaantumista ja asunnottomuutta. Tällöin tilapäinen tulonsiirtojen lisäys saattaa helpottaa tehokkaammin raha-asioihin liittyvää stressiä. Lisätutkimusta asian selvittämiseksi toki tarvitaan, sillä erot voivat joutua muistakin kuin institutionaalisista tekijöistä.

TERVEYSVAIKUTUSTEN MITTAKAAVA MALTILLINEN

Tulonsiirtojen kausaalivaikutus työttömien terveyteen on merkittävä havainto sekä sosiaaliturvajärjestelmän että tulojen ja terveyden välistä yhteyttä tarkastelevan kirjallisuuden kannalta. Samalla on kuitenkin huomattava arvioidun vaikutuksen rajallisuus. Kolmen vuoden seuranta-aikana 9–11 prosentin tulojen kasvu vähensi

koeryhmän psyykenlääkkeiden käyttöä keskimäärin 20 päiväannoksella, kun verrokki-ryhmän käyttö oli lähes 300 yksikköä.

On ilmeistä, että löytyy paremmin kohdennettuja toimia, jotka ovat tulonsiirtoja tehokkaampia ja halvempia keinoja mielenterveysongelmien helpottamiseksi. Tästä huolimatta tulos korostaa, että tulonsiirtojen ja terveyden välillä on positiivinen yhteys, joka on tärkeää huomioida kaikissa hyvinvointivaltioissa, joissa kansalaisilla on pääosin julkisesti rahoitettu terveydenhuolto. «

The Milbank Quarterly 98(2), 297–371.

Hämäläinen K., Simanainen, M. ja Verho, J. (2025), "Health effects of cash transfers: Evidence from the Finnish basic income experiment", *Journal of Public Economics*. Hyväksytty julkaistavaksi.

Jonassen, R., Hilland, E., Harmer, C. J., Abebe, D. S., Bergem, A. K. ja Skarstein, S. (2021), "Over-the counter analgesics use is associated with pain and psychological distress among adolescents: A mixed effects approach in cross-sectional survey data from Norway", *BMC Public Health* 21, 1–12.

Kim, B.-K. E., Castro, A., West, S., Tandon, N., Ho, L., Nguyen, V. T. ja Sharif, K. (2024), "The American guaranteed income studies: City of Los Angeles BIG:LEAP", University of Pennsylvania, Center for Guaranteed Income Research.

Liebman, J., Carlsona, K., Novick, E. ja Portocarrero, P. (2022), "The Chelsea Eats program: Experimental impacts", Rappaport Institute for Greater Boston.

Lindahl, M. (2005), "Estimating the effect of income on health and mortality using lottery prizes as an exogenous source of variation in income", *Journal of Human Resources* 40(1), 144–168.

Lindqvist, E., Östling, R. ja Cesarini, D. (2020), "Long-run effects of lottery wealth on psychological well-being", *The Review of Economic Studies* 87(6), 2703–2726.

Miller, S., Rhodes, E., Bartik, A. W., Brookman, D. E., Krause, P. K. ja Vivaldi, E. (2024), "Does income affect health? Evidence from a randomized controlled trial of a guaranteed income", *NBER Working Paper* 32711.

Ridley, M., Rao, G., Schilbach, F. ja Patel, V. (2020), "Poverty, depression, and anxiety: Causal evidence and mechanisms", *Science* 370(6522), eay0214.

Tarkiainen L., Martikainen, P., Peltonen, R., ja Remes, H. (2017), "Sosiaaliryhmien elinajanodote-erojen kasvu on pääosin pysähtynyt", *Suomen Lääkärilehti* 9/2017, 588–593.

Von Korff, M. ja Simon, G. (1996), "The relationship between pain and depression", *The British Journal of Psychiatry* 168(S30), 101–108.

Verho, J., Hämäläinen, K. ja Kanninen, O. (2022), "Removing welfare traps: Employment responses in the Finnish basic income experiment", *American Economic Journal: Economic Policy* 14(1), 501–22.

Onko Laborella tulevaisuutta?

Tässä sitä muina porvareina kirjoittellaan umpiväsymmistolaisen propagandapajan lehteen. Sellaiseksi oman puolueeni kokoomuksen kansanedustaja **Tere Sammal-lahti** **luonnehti** taannoin Laborea internetissä.

Elinkeinoelämän tutkimuslaitos Etla on sekin saanut kuulla kunniansa somessa. "Kaikille lienee selvää, ettei Etlaa voi pitää vakavasti otettavana tutkimuslaitoksena vaan pikemmin elinkeinoelämän lobbaus-toimistona [...]", **tykitteli** nykyinen SAK:n pääekonomisti **Patrizio Lainä**.

Hupaisa somekeskustelu heijastaa aitoa ongelmaa. Laboren taustalla on ammattiyhdistysliike, Etlalla elinkeinoelämän järjestöt. Tutkimuslaitosten asema perustuu siihen, että ne tuottavat ja niiden uskotaan tuottavan taustayhteisöistään riippumattonta tutkimusta. Niiden on kuitenkin entistä vaikeampi ylläpitää uskoa riippumattomuuteensa polarisoituneessa ilmapiirissä. Ajatus siitä, että aatteellisesti sitoutunut taho haluaisi rahoittaa propagandan sijasta riippumattonta tutkimusta on somen pauhaajille vieras.

Osa taustavoimista näyttää myös epäilevän riippumattomuuden hyötyjä. Näyttävin esimerkki tästä oli

liikemies **Björn Wahlroosin** uudhkossa kirjassaan kuvaama tapahtumasarja. Wahlroos kertoo tyytyväiseltä kuulostaen, kuinka Etlan johto **vaihdettiin**, kun yritystutkimuksen tulokset eivät miellyttäneet vuorineuvoksia.

Laborella on ollut samansuuntaisia kokemuksia. Hyvin koulutettujen keskusjärjestö Akava vetäytyi Laboren tai oikeammin sen edeltäjän rahoittamisesta. Silloisen puheenjohtajan **Sture Fjäderin** **puheiden** perusteella on ilmeistä, että vetäytymisen syynä oli tyytymättömyys tutkijoiden Akavan linjasta poikkeaviin näkemyksiin.

Labore ja Etla kokevat siis painetta kahdesta suunnasta. Yleisöä ja päättäjiä on yhä vaikeampi vakuuttaa riippumattomuudesta. Osa rahoittajista haluaisi taas laitosten tukevan suoraan omia edunvalvonnallisia tavoitteitaan.

Kehitys on huolestuttava. Akateemisesti korkeatasoinen Suomen työmarkkinoiden ja elinkeinoelämän tutkimus on keskittynyt Etlaan ja Laboreen. Muualla tätä kansallisen itseyttä kannalta olennaista tutkimusta tehtäisiin ehkä yliopistoissa. Meillä se on paljolti tutkimuslaitosten varassa.

Wahlroos ja Fjäder eivät myös-

**Tutkimuslaitokset
voivat toimia
luotettuina
todenpuhujina
rahoittajilleen.
Ne auttavat
varmistamaan,
etteivät pihat
ja ay-pamput ala
liikaa uskoa omia
juttujaan.**

kään tunnista tutkimuslaitosten taustayhteisöilleen tuottamaa arvoa. Pidemmällä aikavälillä on hyödyllistä, että omia tärkeitä asioita pitää esillä riippumattomaksi tunnettu taho.

Tutkimuslaitokset voivat myös toimia luotettuina todenpuhujina rahoittajilleen. Ne auttavat varmistamaan, etteivät pohatat ja ay-pamput ala liikaa uskoa omia juttujaan.

Nykyinen Laboren johtaja **Mika Maliranta** kuului niihin yritystutkijoihin, joiden näkemyksien vuoksi Etlan johto meni vaihtoon. Hänen *T&Y*:n pääkirjoituksessa esittämänsä analyysi jupakasta oli optimistinen. Malirannan mukaan Wahlroos teki palveluksen nostamalla tutkimuslaitosten aseman keskusteluun. Kohu myös vei "useisiin suuntiin oppia siitä, miten suhteita tutkimuslaitoksiin hoidetaan asiallisesti".

Haluaisin uskoa, että "useat suunnat" ovat tosiaan ottaneet opiksi. En kuitenkaan voi olla huolestumatta Laboren ja Etlan tulevaisuudesta. Yhteiskunnallisen keskustelun muutos on tehnyt niistä aiempaa hauraampia.

Toivon, että *T&Y*-lehden vaikutusvaltaiset lukijat vaalivat kumpakin näistä instituutioista omasta poliittisesta kannastaan riippumatta. «

Mikko Mäntyniemi

MIKKO KÄRKKÄINEN

Syntynyt Kärkölässä 1975, asuu Espoossa. Perheeseen kuuluu vaimo, teini-ikäinen poika ja kaksivuotias labradorinnoutaja.

Diplomi-insinööri (2000) ja tekniikan tohtori (2006), Teknillinen korkeakoulu.

Relax Systemsin perustaja (yksi kolmesta) ja toimitusjohtaja.

Harrastaa lukemista ja monenlaista urheilua.

Minä olen se outo tyyppi

Ohjelmistoyritys Relexin toimitusjohtaja Mikko Kärkkäinen on oppinut, että suomalainen insinööri on maailmalla poikkeustapaus. Se on auttanut kasvuyrityksen perustajaa ymmärtämään muualta tulevia asiakkaita ja yhteistyökumppaneita. Suomalaisena on silti ollut helppo pärjätä maailmalla.

Mikko Kärkkäisen voisi nimetä yhdeksi viime vuosien menestyksekkäimmistä suomalaisista yrittäjäjohtajista, samaan joukkoon kuin Wolfin **Miki Kuusen** tai Supercellin **Ilkka Paanasen**, mutta harva kaduntallaaja taitaisi tietää häntä tai hänen firmaansa Relexiä.

Relexin vuonna 2022 keräämä 500 miljoonan euron rahoitus oli tuohon mennessä Suomen suurin kasvuyhtiön rahoituskierros, ja yrityksellä on mennyt hyvin sen jälkeenkin. Relex ja Kärkkäinen eivät kuitenkaan ole näkyneet julkisuudessa samalla tapaa kuin vaikkapa Iceye, Oura ja Wolt perustajineen. Relexin asiakkaat ovat kuitenkin sitäkin tutumpia: S-ryhmä, Kesko, Tokmanni, R-kioski, Saariainen ja niin edelleen. Valtaosa liikevaihdosta tulee maailmalta, missä Relexin palveluja käyttävät muun muassa Home

Depot, Marks & Spencer, Coles ja Auchan. Relexin järjestelmillä suunnitellaan vähittäiskauppaa yrityksissä, joiden yhteenlaskettu liikevaihto on yli 2 000 miljardia dollaria.

Relexin tuote on ohjelmisto, jonka avulla kauppaketjut ja valmistajat voivat tehostaa toimitusketjujaan. Käytännössä tämä tarkoittaa esimerkiksi sitä, että kauppojen hyllyissä ja varastoissa on oikea määrä tavaraa oikealla hetkellä. Näin voidaan vähentää esimerkiksi ruokahävikkiä.

Relexin perustajat ovat rikastuneet työllään, mutta pitäneet omistuksen ja ohjat koko ajan itsellään. Kymmenen ensimmäistä vuotta firma kasvoi omin voimin ilman pääomasijoittajia, mikä on kasvuyrityksille harvinaista.

”Joku voisi sanoa, että urani on ollut menestys. Mutta koskaan minua ei ole elämässäni vielä ylennetty”, Kärkkäinen kommentoi kysymystä menestyksestä.

”Mutta turha sitä on harmitella. Olen vasta 50 vuotta nuori.”

Työpaikoissa ja työtehtävissä mitattuna Kärkkäisen ansioluettelo on tosiaan lyhyt. Relexin lisäksi Kärkkäisen LinkedIn-cv:ssä on kaksi työpaikkaa. Hän valmistui tuotantotalouden diplomi-insinööriksi Teknillisestä korkeakoulusta vuonna

2000 ja aloitti samana vuonna samalla laitoksella väitöstudiumin. Samassa tutkimusryhmässä työskentelivät myös **Michael Falck** ja **Johanna Småros**, joiden kanssa Kärkkäinen perusti Relexin vuonna 2006.

Hän ajattelee, että yliopisto antoi hyvät eväät yrittäjyydelle.

”Teimme aika paljon konstruktivistista tutkimusta, jossa katsoimme, miten firmojen erilaisia ongelmia pystyisi ratkaisemaan. Siinä mielessä yliopisto oli osittain tuotetuskoulu, että yrität katsoa samaa ongelma-aluetta useammassa keissiyrityksessä ja yrität löytää niistä yleistettäviä asioita.”

Huono puoli akateemisessa maailmassa oli Kärkkäisen mielestä hidas tempo. Yrity maailmassa on oltava paljon nopeampi. Mutta jos tutkimusta tekee korkealla tasolla, toiminta on hänen mielestään ”täysin globaalia”. Oli helppo verrata omaa osaamista maailman huippuihin. Siksi Kärkkäinen, Falck ja Småroskin tajusivat, heidän tiimissään ja TKK:ssa oli ”tosi kovia tyyppisiä globaalilla tasolla”. Ja näin sai alkunsa Relex.

Kärkkäisen tutkijanura jäi lyhyeksi, mutta hänen artikkeleihinsa on viitattu yli 2 000 kertaa. Yliopistoon hän ei ole kaivannut takaisin, mutta hän ajattelee, että yliopistojen ja yritysten välillä pitäisi olla enemmän liikettä, etenkin soveltavan tutkimuksen alalla.

”Itsestäni tuntuu, että tehokkaampi tapa parantaa firmojen prosesseja on rakentaa suoraan niihin ratkaisuja kuin kirjoittaa niistä ratkaisusta.”

Tutkimukselle tekee Kärkkäisen mukaan hyvää, jos yliopistoihin palaa ihmisiä, jotka ovat hakeneet perspektiiviä ja kokemusta yrity maailmasta.

”Meilläkin on sellaiset datamassat käsillä, mitä ei varmaan kellään tutkijalla ole koskaan ollut.”

Suomalaisten korkeakoulujen kasvatteja Kärkkäinen ei osaa verrata muiden maiden korkeakoulujen alumneihin. Hän sanoo, ettei ajattele työntekijöiden kansallisuutta eikä oikeastaan sitäkään, ovatko nämä valmistuneet

tohtoreiksi. Korkeakoulu voi silti olla hyvä ponnahduslauta työelämään, Kärkkäinen sanoo. Siellä oppii ajattelun lisäksi työelämätaitoja, kuten ryhmätyötä. Mutta parantamisen varaakin olisi, hän ajattelee.

Relex on tarttunut tekoälyn mahdollisuuksiin jo varhaisessa vaiheessa, ja Kärkkäinen uskoo sen muuttavan asioita ”todella paljon”. AI:n tehostamassa yrity maailmassa Kärkkäinen näkee tarvetta osaajille, joilla on hyvin laaja-alainen osaaminen, kenties pienen erikoisalueen lisäksi.

”Tällaiset ihmiset voivat tulevaisuudessa olla ihan käsittelemättömän tuottavia, ja tällainen osaaminen on ainakin yritysten perustajille oleellista, koska varsinkin yrityksen alkuvaiheessa pitää tehdä vähän kaikkea”, Kärkkäinen sanoo.

”Siinä mielessä se, että erikoistutaan aikaisin ja yrittää vain saada ihmisiä tosi nopeasti pihalle kouluista, ei välttämättä tuo parasta lopputulosta.”

Relixin arvoja ovat muun muassa ”lopeta typerien asioiden tekeminen” ja ”elämän pitää olla hauskaa”. Joulun alla 2023 Relex julkaisi Youtube-kanavallaan videon, jossa Kärkkäinen summaa vuoden antia yhteen. Videon lopussa hän muuttuu tontuksi, joka huutaa katsojille, että joulupukki tulee Suomesta.

Yrityksen ydinarvot ovat Kärkkäisen mukaan pysyneet koko ajan ennallaan, mutta firman kasvaessa yrityskulttuuri on väistämättä muuttunut. Yritys kasvoi korona-aikana paljon, mikä yhdessä etätyön yleistymisen kanssa on höllentänyt aiemmin tiivistä työyhteisöä. Yrityksellä on nykyään noin 2 300 työntekijää 21 konttorissa eri puolilla maailmaa.

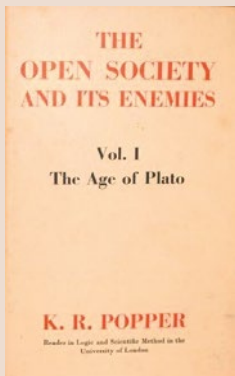
”Sille ei vain mahda mitään, koheesio ei pysy etänä niin tiukkana.”

Itse hän ajattelee kasvattaneensa vuosien mittaan ainakin ”henkistä toleranssiaan”. Kovin pienistä asioista ei enää viitsi stressata.

”Sitä on alkanut ymmärtää, että jos tärkeimmät asiat ovat hyvin kohdallaan, niin yleensä kaikki menee aika hyvin.”

Relix on kansainvälinen yritys, ja sen työkieli on alusta asti ollut englanti. Pohjoismaiden kulttuuri on firmalle silti edelleen tärkeä. Kärkkäinen kokee, että suomalaisilla on keskimäärin erittäin hyvät yhteistyötaidot ja että suomalainen työskentely toimii melkein kaikkien kansalaisuuksien kanssa hyvin yhteen. Tämä näkyy hänen mukaansa Re-

MIKKO KÄRKKÄISEN KIRJAVINKKI

KARL POPPER
Avoin yhteiskunta ja sen
viholliset. Otava 1974, suom.
Paavo Löppönen. Engl.
alkuteos ilmestyi vuonna 1945.

”Karl Popperin *Avoin yhteiskunta ja sen viholliset* on hienosti aikaa kestänyt klassikko. Kun huomioi, että se on kirjoitettu 1930-luvulla

ennen kuin maailma paloi, koen sen äärimmäisen hyväksi ja ajankohtaiseksi teokseksi. Argumentaatio avoimen yhteiskunnan ja sen puolustamisen puolesta – sekä muutoksen hakemisen mekanismeista on jäänyt omaan mieleeni vuosikausiksi – tai oikeastaan jo vuosikymmeniksi. Kirja myös hyvin huomioi yhteiskunnan suuren kompleksisuuden käydessään läpi, miten toimivaa yhteiskuntaa kannattaa uudistaa vähittäin, sillä kokonaissysteemin muutoksen dynamiikkaa kukaan ei pysty arvioimaan.

lexin yrityskulttuurissakin luontaisena yhteistyö- ja konsensushakuisuutena. Julkisuuudessa perustajakolmikko on edustanut uuden sukupolven yrittäjiä, jotka esiintyvät iloisina veronmaksajina.

”Olen diplomi-insinööriksi koulutettu, tippunut elämän arpajaisissa hyväosaiseksi. Uskon siihen, että jos jollain on hyvät mahdollisuudet muuttaa maailmaa ja tehdä sitä paremmaksi, siihen on myös velvollisuus”, Kärkkäinen sanoi *Helsingin Sanomien haastattelussa* vuonna 2023, kun lehti uutisoi perustajien pääomatuloista.

Vuonna 2022 Kärkkäinen, Falck, Småros ja niin ikään Relexillä työskentelevä **Marko Nikula** perustivat Relex-säätiön, jolle lahjoittivat yhteensä sata miljoonaa euroa. Säätiön painopisteinä ovat ympäristönsuojelu ja ilmastonmuutoksen hidastaminen, köyhyyden ja eriarvoisuuden vähentäminen sekä lasten ja nuorten syrjäytymisen estäminen.

Kärkkäinen ajattelee, että koko maailma on nykyään ”tosi oudossa tilanteessa”.

”Varmaan me olemme vähän kuin sammakot keitinvedessä, jota pikkuhiljaa kuumennetaan. On luontokatoa ja

ilmastonmuutosta, jotka linkittyvät toisiinsa, ja on kaiken maailman hulabaloota, ja papatteja paukutellaan joka puolella ympärillä.”

Moni asia nykyajassa kiteytyy Yhdysvaltoihin, joka on Relexillekin tärkeä markkina-alue. Siellä käydessään Kärkkäinen ei kuitenkaan näe hulabaloota muualla kuin hotellien auloissa pyörivissä televisioissa.

”Amerikassa ihmisten kanssa juttellessa maailman tila ei näy mitenkään. Hämmäntävää. Amerikkalaiset ovat mitä mukavinta porukkaa, vaikka tv-ruuduissa pyörii joka paikassa joko CNN tai Fox News. Siellä myös vältetään politiikasta puhumista hyvin tietoisesti, koska keskustelu voisi kärjistyä.”

Kärkkäinen ei osaa vertailla Yhdysvaltoja ja Eurooppaa yrityksen perustajan näkökulmasta. Hän on perustanut yrityksen vain Suomessa.

”Mutta onhan niissä se ero, että Euroopassa pitää olla 20 maayhtiötä. Ei se asioita helpommaksi tee. Jenkkien sisämarkkinoilla on niin paljon massaa, että ne voivat jyrätä toimintamallinsa joka puolella. Mutta totta kai tykkään pohjoismaisesta yhteiskuntarakenteesta enemmän. Sitä vain on vaikea skaalata satakertaiseksi.”

Kärkkäiselle itselleen yrityksen kansainvälistyminen on tuonut mukanaan sen opetuksen, että hän on suomalaisena insinöörinä se outo tyyppi, ei joku ”kummallinen” italialainen, saksalainen tai amerikkalainen. Tämän kun on käsittänyt, muita ihmisiä on ollut paljon helpompi ymmärtää.

Kärkkäinen on kuulemma sanonut jo lapsena, että hänestä tulee isona yrittäjä. Itse hän ei sitä muista, mutta näin tosiaan on päässyt käymään. Relexillä tuli alkuvuodesta täyteen 20 vuotta.

Kärkkäinen ajattelee jatkavansa Relexillä vielä ainakin 10 vuotta.

”Sitten voi tarkastella asiaa uudestaan, 60 vuotta nuorena.” «

Väitöskalenteri

OTM Tellervo Ala-Lahti väitteli 9.1.2026 Helsingin yliopistossa ympäristöoikeuden alalta aiheesta **The Role of Environmental Law in European Industrial Innovation Policy**.

TtM Essi Kalliolahti väitteli 9.1.2026 Itä-Suomen yliopistossa terveystieteen alalta aiheesta **Active commuting for a healthier workforce. Associations of active commute with self-rated health, work ability, and sickness absence**.

KTM Petteri Arinen väitteli 9.1.2026 Hankenilta rahoituksen alalta aiheesta **Studies on Cross-Prediction**.

KTM Joni Heikkinen väitteli 10.1.2026 Jyväskylän yliopistosta taloustieteen alalta aiheesta **Essays on Expectations and Communication in Macroeconomics**.

DI Minna Heikinheimo väitteli 10.1.2026 Itä-Suomen yliopistossa kansainvälisen liiketoiminnan ja myynnin johtamisen alalta aiheesta **Platformization of service sales: transforming value chains and capabilities**.

MA Areen Nassar väitteli 17.1. Jyväskylän yliopistosta sosiaalityön alalta aiheesta **In Pursuit of Well-being: Examining the Ca-**

pability to Live Well in the Lives of Forced Migrants in Finland.

KTM Peter Elmgren väitteli 23.1.2026 Helsingin yliopistossa taloustieteen alalta aiheesta **Essays on Structural Change with Labour Market Frictions**.

YTM Jere Immonen väitteli 23.1.2026 Itä-Suomen yliopistossa yhteiskuntapolitiikan alalta aiheesta **Unveiling Platform Work in the Context of the Nordic Model: Insights from Online Labour Platform Operations and Perceptions of Fairness**.

YTM Erkki Mervaala väitteli 23.1.2026 kello 13 Helsingin yliopistossa viestinnän alalta aiheesta **Decoupled Temporal Tensions - Evolving Articulations of Climate Change and Economic Growth in Finnish Media**.

VTM Jonne Lehtimäki väitteli 23.1.2026 Turun yliopiston kaupakorkeakoulusta taloustieteen alalta aiheesta **Essays on European Economic Integration, Institutions and Fiscal Rules**.

KTL Pauliina Havakka väitteli 23.1.2026 Tampereen yliopistosta vakuutustieteen alalta aiheesta **Työeläkeuudistuksista käyty keskustelu eduskunnassa. Nä-**

kemykset työeläkejärjestelmän sosiaalisesta ja taloudellisesta kestävydestä sekä sosiaalisista riskeistä ja niiden vakuuttamisesta vuosina 1990–2022.

M.Sc. Kennedy Chifundo Adamson väitteli 29.1.2026 Itä-Suomen yliopistossa ympäristöpolitiikan alalta aiheesta **Mining for Resilience: Exploring artisanal and small-scale mining as a pathway for climate change adaptation in rural Malawi**.

YTM Fanni Moilanen väitteli 30.1.2026 Helsingin yliopistossa valtiotieteellisessä tiedekunnassa aiheesta **Workers' knowledge and participation in workplace sustainability transitions**.

M.Sc. Alberto Gonzalez-Cristiano väitteli 30.1.2025 Turun yliopiston kaupakorkeakoulussa kansainvälisen liiketoiminnan alalta aiheesta **The art of customer knowledge transfer in creative work - Customer involvement in freelancer-led projects in creative industries**.

M.Sc. Karin Torpan väitteli 30.1.2026 Turun yliopistossa ihmismaantieteen ja aluesuunnittelun alalta aiheesta **Tenure transitions and residential mobility of migrants: evidence from three welfare states**.

Innovaatio vai varovaisuus?

Mitä tutkit väitöksessäsi?

"Tutkin ympäristöoikeuden roolia EU:n teollisessa innovaatiopolitiikassa. Teollisille hankkeille myönnetään tietyin ehdoin ympäristölupia, mutta samalla pyritään tukemaan innovatiivisuutta. Pohdin näiden yhteensovittamista."

Millaisia nämä reunaehdot ovat?

"Esimerkiksi varovaisuusperiaate sanelee, että teollisen innovaation tulisi olla korkealla valmiusasteella, jotta sitä voidaan tieteellisesti arvioida lupaprosesseissa. Epävarmuus teollisen innovaation ympäristövaikutuksista voi siis estää luvan saannin. Toisaalta esimerkiksi EU:n teollisuuden nettonolla-asetus pyrkii tukemaan hiilipäästöjä vähentävien teknologioiden valmistusta Euroopassa. Sen tavoitteen ja paikallisen ympäristönsuojelun välille voi syntyä ristiriitoja. Esimerkiksi käy vaikka kaksinkertaisesti suojellulle Viiankiaavalle suunniteltu Sakatin kaivos. Koska se on määritelty strategisesti tärkeäksi teollisuushankkeeksi, syn-

tyy kannuste perustaa teollisuushankkeita jopa suojelualueille."

Voiko ristiriitaa ratkaista?

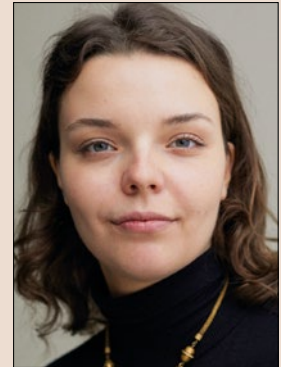
"Jos ympäristölainsäädäntö on liian innovaatiomyönteistä, se joustaa minkä tahansa innovaation edessä. Toisaalta vihreä siirtymä edellyttää uusien, vielä testaamattomien teknologioiden käyttöönottoa. Yksi vaihtoehto uusien teknologioiden testaamiselle olisi *sandbox*-sääntely, jossa ympäristölupa myönnettäisiin määräajaksi, ja teknologia saavuttaisi hallitussa ympäristössä riittävän valmiusasteen. On tärkeätä, että testattavat teknologiat valittaisiin niin, että ne edistäisivät EU:n ympäristö- ja ilmastotavoitteita."

Onko esimerkkejä onnistuneesta sääntelystä?

"Mielestäni uusi teollisuuden päästödirektiivi on hyvin laadittu. Siinä sallitaan joitakin joustoja, mutta innovaatioihin kannustetaan tiukentamalla päästörajoja ja velvoittamalla käyttämään parasta mahdollista teknologiaa. Uskon, että se voi tehokkaasti käytettynä mahdollistaa paikallisen ympäristönsuojelun ja innovaatiotavoitteiden yhteensovittamisen. Pitää olla sopivassa suhteessa porkkanaa ja keppiä."

Minkälainen tilanne on Suomessa?

"Suomalainen hallintotuomioistuin ei ota tulkinnois-

TELLERVO ALA-LAHTI

OTM Tellervo Ala-Lahti väitteli 9.1.2026 Helsingin yliopistossa ympäristöoikeuden alalta aiheesta *The Role of Environmental Law in European Industrial Innovation Policy*.

saan kantaa innovatiivisuuteen, vaan tutkii edellytykset ympäristölainsäädännön nojalla, mitä pidän hyvänä asiana. Ajattelen, että ympäristölain ei tulisi liiaksi joustaa edes vihreän siirtymän mukaisiksi määriteltyjen hankkeiden kohdalla, kuten akkumateriaalitehtaiden."

Jos laki ei ota kantaa, mikä sen rooli on ympäristötavoitteiden saavuttamisessa?

"Vaikka ympäristölaki ei nykyisellään sisällä riittäviä sanktioita, vain lailla on voimaa ohjata suuryrityksiä kohti kestävää liiketoimintaa. On väliä, miten lakeja laaditaan ja tulkitaan. Ympäristönsuojelussa ei kuitenkaan ole kyse taloudellisesta kannattavuudesta vaan välttämättömyydestä."

Jos ympäristölainsäädäntö on liian innovaatiomyönteistä, se joustaa minkä tahansa innovaation edessä.

PEKKA VALTONEN:

Sotienvälinen Suomi –
Repivistä riidoista kansakunnan
rakentamiseen. Gaudeamus 2025,
500 sivua.

Kuinka suomalaiset rakensivat kansakuntaa

Kävin 2010-luvun alussa säännöllisesti leipääni arabimaissa erilaisissa jälleenrakennus- ja uudistushankkeissa. Eräs niissä jatkuvaa kiinnostusta herättäneistä aiheista oli suomalaisen yhteiskunnan rakentaminen ensimmäisen tasavallan (1917–1944) aikana. Suomessahan kehitys on ollut koko lailla erilaista kuin arabimaissa, joissa Osmanien valtakunnan purkautumisen (1922) seuraukset ovat edelleen hallitsemattomia.

Historioitsija **Pekka Valtosen** uuden *Sotienvälinen Suomi* -kirjan tiedoilla olisi ollut käyttöä noissa keskusteluissa. Se on systemaattinen katsaus noiden vuosikymmenien yhteiskunnalliseen kehitykseen kansakunnan rakentamisen näkökulmasta. Se rakentaa synteesinsä ensisijaisesti aikaisemman tutkimuksen varaan mutta hyödyntää lisänä muun muassa sanomalehdistöä. Kirja toimii sekä synteesin tuottavana itsenäisenä teoksena että poikkeuksellisen hyvin lähteistettynä hakuteoksena.

Valtonen lähestyy kansakunnan rakentamista tapaustutkimus kerrollaan. Useimmat niistä kertovat vuosien kipuilusta uuden yhteisymmärryksen rakentamisessa. Siitä huolimatta käytännöllisesti katsoen kaikki tapaustutkimukset saavat yhteiskunnan rakentamisen kannalta arvioituna myönteisen lopun, vaikka välillä veri valui ja tunteet kävivät kuumina ääriryhmissä.

Suomalaisten enemmistöllä ja sen edustajilla oli tuolloin kykyä ja halua valita oikeusvaltio ja tasavalta muiden yhteiskuntamallien sijasta. Viisautta päätöksentekoon toi toki myös vaihtoehtojen mahdottomuus Saksan keisarikunnan romahduksen jälkeen. Samaten kansainvälisissä suhteissa oli pyrkimystä aseman vakauttamiseen. Muun ohella se näkyi suhtautumisessa Suomenlahdella toimineisiin englantilaisiin, saksalaisten asemaan itsenäisyyden alkuvuosina, Tarton rauhassa ja Ahvenanmaan ratkaisussa.

Kirjan alkupuolella Valtosen tarkastelee muun muassa sisällyssodan jälkeistä sosiaalista ja poliittista uudelleenrakennusta. Se ei mennyt kaikin osin tyylipuhtaasti. Esimerkiksi valkoisten tekemistä rikoksista annettiin kattava armahdus, mutta punaisille ei annettu tilaa rakentaa muistomerkkejään ja muistaa kaatuneitaan. Suomen kulttuurisessa kuvastossa talonpoikaisuus ylikorostui ja teollisuuden työväestö jäi varjoon. Myös 1930-luvulla eheyttäminen eteni yleensä porvariston näkemysten mukaan, mutta vuosikymmenen loppua koh-

ti myös työväestö sai näkyvyyttä.

Kaiken kaikkiaan yhteiskunnan rakennus meni 1920-luvun alussa vaihteittain oikeaan suuntaan armahdus ja vallansiirto kerrallaan. Ratkaisevaan rooliin asettui uuden puoluekentän ja edustuksellisen demokratian eteneminen ensin valtakunnallisesti ja sitten kunnallisesti myös kansalaissodan taistelualueilla. Yhteiskuntaa vakautti myös maanomis-

Kansakunnan rakentamisessa oli kaksi jakolinjaa ylitse muiden, ja molemmat liittyivät rajan takana olleeseen Neuvostoliittoon.

tusolojen ja metsänomistuksen vakiinnuttaminen. Sen sijaan sosiaali- ja terveystalitiikka rajautui välttämättömimpään, eli huoltoapuun, sotaorpojen avustamiseen ja hoitoon sekä tehdasyhteisöjen tuottamaan turvaan, kuten työnantajan huoltovelvollisuuteen ja sairauskassoihin.

Kansalaisyhteiskunta ja työmarkkinasuhteet olivat jakautuneita, mutta yritystä yhteistoinninan suuntaan oli myös muun muassa osuustoiminnassa, urheilussa ja työmarkkinasuhteissa. Niissä rajalinja kulki kommunistien ja sosiaalidemokraattien välillä. Kielikysymyksessä ruotsinkielinen vähemmistö laittoi

kampoihin mahdollisuuksiensa mukaan, ja esitti muun muassa liittovaltiotakennetta oman asemansa turvaamiseksi. Se ei kuitenkaan pystynyt estämään suomenkielisen enemmistön toimintaa. Toisaalta vähemmistö sai oman asemansa turvattua.

Kansakunnan rakentamisessa oli kaksi jakolinjaa ylitse muiden, ja molemmat liittyivät rajan takana olleeseen Neuvostoliittoon. Armeijan oikeistossa oli pyrkimystä edetä rajan yli ja oman haasteensa aiheuttivat valtaa ja asemaa harrunnut jääkärien valkoinen enemmistö ja suojelukuntalaitoksen vakiintuminen. Soppaa hämmensi toistuvasti myös **Mannerheim**, josta Valtosen kirjassa piiryy varsin selkeä kuva jatkuvassa rahapulassa olleesta kenraalista, jolle ei oikein tahotonut löytyä luontevaa paikkaa kansalaissodan jälkeisessä Suomessa ennen 1930-luvun loppua.

Poliittisen kentän äärilaidoilla Neuvostoliiton läheisyys antoi käyttövoimaa järjestäytymiselle. Näihin ääriilikkeisiin liittyi kuitenkin vain pieni osa suomalaisista. Suuri enemmistö kannatti maltillisempia puolueita. Vähitellen nämä ääriilikkeet marginalisoituivat, koska ne eivät tarjonneet varteenotettavaa poliittista vaihtoehtoa suomalaisten suuralle enemmistölle. Ne olivat kuitenkin valtakunnanpoliittiselta merkitykseltään kokoaan ja kansatustaan suurempia.

Kansaa jakoivat myös erinäiset muut ratkaisuaan odottaneet tapaukset. Itsenäisyyttä edeltäneeltä ajalta periytnyt kielitolaki oli yritys ohjata yhteiskunnan kehitystä lailla tilanteessa, jossa kansa oli jakautunut. Lopputuloksena oli poikkeuksellinen määrä rikollisuutta ja väkivaltaa. Kansan tahoto palautti tilanteen normaaliksi 1930-luvun alussa. Kielikiistassa oli monta tulokulmaa mutta näistä tärkein liittyi yliopistojen kielipolitiikkaan. Myös tämä riitely rauhoittui vähitellen siedettäväksi kompromissiksi.

Suomalaisen yhteiskunnan myönteistä kehitystä kolhaisi myös 1930-luvun alun suuri globaali lama, jota Suomen epäonnistunut rahapolitiikka vielä vahvisti. Lama vaikeutti muutenkin keikkuvien hallitusten toimintaa ja söi kansalaisten tulevaisuususkkoa. Erityisesti maatalojen konkurssit aiheuttivat myös poliittista liikehdintää. Tästäkin päästiin ylitse, ja lamapuolueet menettivät kannatuksensa.

Kaiken kaikkiaan Valtonen nostaa esiin useimmat eheytyksen kannalta keskeiset tapaus-tutkimukset. Historiantutkijana hän on tykästynyt yksityiskohtiin, jotka eivät kokonaisuuden kannalta ole aivan välttämättömiä: toisaalta joku toinen arvostelija varmaankin moittisi niiden puuttumisesta, jos hän olisi jättänyt ne pois. Makuasioista ei kannata liika kiistellä, kun kokonaisuus on kaikin puolin kiitettävä. «

Kirjoittaja on sosiaali- ja terveystalitiikan professori Tampereen yliopistossa.

Löysäläinen ja hyvin- vointivaltio

Eino Leinon kirjaton, karjaton mies ei vielä tuntenut isänmaallisuutta, mutta pian Suomi muuttui.

EINO LEINO

Löysäläisen laulu. Ilmestyi Shemeikan murhe -runokokoelmassa 1924.

K. J. Gummerus Oy.

Eino Leinon *Löysäläisen laulu* on kiistatta Suomen runouden klassikkoja. **Vesa-Matti Loirin** tulkinta runosta – **Perttu Hietasen** ja **Taisto Wesslinin** säveltämänä – on vuonna 1980 ilmestyneen *Leino 2* -levyn avauskappale.

Runo on pahasti alkoholisoituneen ja voimiaan jo menettäneen runoilijan myöhäiskauden helmiä. Suomen kansakunta oli toipumassa vuoden 1918 poikkeuksellisen verisestä sisällissodasta. Kansakunta oli riekaleina, eivätkä talouskasvun näkymät olleet lupauvat. Oli aika alkaa rakentaa vahvaa valtiovaltaa, joka tukee talouskasvua ja yhteiskunnallista kehitystä.

Kuten vuoden 1993 talousnobelisti **Douglass C. North** (1990) kuuluisassa kirjassaan *Institutions, Institutional Change and Economic Performance* korostaa, talouskasvuun tarvitaan toimivat muodolliset instituutiot, kuten lainsäädäntö, hallinto- ja oikeusjärjestelmä, omistusoikeudet ja sopimusinstituutiot sekä poliittiset instituutiot. Tarvitaan myös markkinoiden toimivuutta edistäviä instituutioita, kuten kilpailuvirasto.

North korostaa myös epämuodollisten instituutioiden merkitystä. Ne ovat kirjoittamattomia sääntöjä, normeja, arvoja ja käyttäytymismalleja, jotka muokkaavat ja ohjaavat toimintaa yhteiskunnassa. Ne eivät perustu lakiin, vaan sosiaaliseen hyväksyntään, moraalisiin, perinteisiin tai kulttuuriin.

*Maantietä matkaa
kirjaton, karjaton mies.
Kruununkin kyyti
liika ois hälle kenties,*

Avaus heti kertoo, että runossa käsitellään köyhyyttä ja osattomuutta. Runon päähenkilö on "kirjaton", joka viittaa niukkaanhinimilliseen pääomaan, ja "karjaton", eli hänellä ei ole myöskään tuotantopääomaa. Hän on irrallinen, yhteiskunnan ulkopuolella elävä ihminen. Hän ei auta valtiota, eikä valtio häntä.

Tämä todetaan lyyrisesti:

*outoja hälle kun on
isänmaa, kotipaikka ja lies,*

*Puolue, perhe ja muu,
verot, verka ja velka ja ies.
Kuntahan, yhteiskuntahan
kuulumaton,
huonoin hän kansalaisista
kaikista on,
ellei hän kuulunekin
elon varmemman valtioon,
jotka lie linnat ja maat
liki taivahan auringon.*

Tällaiselta kansalaiselta on turha odottaa isänmaallisuutta. Kun kansalaisilta puuttuu isänmaallisuutta, valtiovallan mahdollisuudet huolehtia ulkoisesta ja sisäisestä turvallisuudesta ovat heikolla tolalla. Suomalaisessa keskustelussa on usein tuotu esiin näkemys, että valtiovallan sosiaalipoliittiset panostukset sisällissodan jälkeen vahvistivat Suomen puolustuskykyä. Se oli tarpeen kommunistisen Neuvostoliiton hyökätessä 1939.

Bruno Caprettinin ja **Hans-Joachim Vothin** tutkimus presidentti **Franklin D. Rooseveltin** 1930-luvulla toteuttamasta New Deal -reformista antaa tutkimuksellista tukea tälle näkökannalle. Reformilla vauhditettiin Yhdysvaltojen toipumista suuresta lamasta. Tämän lisäksi reformi tutkitusti lisäsi kansalaisten isänmaallisuutta. Niin sanottua luonnollista koeasetelmaa hyödyntämällä voitiin vahvistaa, että kyse oli nimenomaan kausaalisuhteesta: kansalaisen saama tuki valtiolta lisäsi hänen isänmaallisuuttaan, ja vaikutus ulottui vuosikausiksi eteenpäin. Tämä oli tarpeen, kun imperialistinen Japani hyökkäsi Yhdysvaltoihin vuonna 1941. **Aapo Stenhammar** kirjoitti perusteellisemmän kuvauksen kyseisestä tutkimuksesta *T&Y:n* numerossa 4/2025.

*Vei elon viima mun kukkani.
Jäljelle jäi vain työ
päivien päättymätön,
sydäntuskani talvinen yö.
Järjestykää, polot järjet,
tai Taivahan leimaus lyö:
Miekkoinen nainen ja mies,
ens syksynä leipää ken syö.*

Runossa kerrotaan, mitä ihan kenelle tahansa voi elämässään tapahtua: ihmisen kyyti voi olla niin kylmää ja tuskaista, että elämänhallintakin saattaa pettää. Elämä on epävarmaa.

Taloustieteilijä ymmärtää, että riskeihin varautuminen on rationaalista. Ongelmana on, että yksityiset vakuutusmarkkinat ovat monella tapaa epätäydelliset. Ne eivät tarjoa vakuutusta siltä varalta, että sattuu olemaan luonnoltaan maanisdepressiivinen tai että parisuhteen ongelmat johtavat sellaisiin elämänhallintaongelmiin, että tulonhankkimiskyvyt lamaantuvat.

Hyvinvointivaltion sosiaalivakuutusjärjestelmä paikkaa tätä markkinapuutetta. Teoreettisia perusteita tälle löytyy filosofi **John Rawlsin** teoksesta *Theory of Justice* (Oikeudenmukaisuusteoria). Hänen esittämänsä ajatuksen mukaan yhteiskunnan perusrakenteet tulisi suunnitella niin, että ihmiset valitsevat ne tietämättä omaa asemaansa yhteiskunnassa. Ainutkertainen elämä on hauras, ja moni asia voi mennä pieleen ilman ihmisen omaa vaikutusta. Siksi moni varmasti valitsisi syntyä hyvinvointivaltioon – maahan, jossa kaikkein heikoimmistakin pidetään huolta.

Asialla on käytännöllisempikin puoli. Kansalaisten osattomuus ja elämänhallintaongelmat tulevat myös valtiolle kalliiksi. Hulttiot särkevät paikkoja. Omaisuuden suojeleminen ja korjaaminen ei ole halpaa. Osattomat kansalaiset eivät myöskään innovoi, joten talouden kasvumahdollisuuksia jää hyödyntämättä. Taloustieteellisessä huippututkimuksessa on todettu, että Yhdysvalloissa on menetetty kenties miljoonia innovaattoreita viimeisen viiden vuosikymmenen aikana eriarvoisuuden takia. Suomi on pärjaillyt paremmin.

Dynaamisessa taloudessa tarvitaan paitsi innovaatioita myös työntekijöiden riskinottoa ja liikkuvuutta työpaikkojen välillä. **Acemoglu** ja **Shimer** (2000) esittävät tutkimusnäyttöä siitä, että hyvin suunniteltu ansiosidonnainen työttömyysvakuutusjärjestelmä voi tukea tuottavuuskasvua. Kun

työntekijöillä on riittävä ansioturva, he uskaltavat helpommin siirtyä uusilla innovaatioilla luotuihin alussa epävarmoihin työpaikkoihin. Ja kun innovaattorit tietävät, että työvoima uskaltaa liikkua työmarkkinoilla, heillä on suuremmat kannustimet innovoida, koska onnistuessaan he tietävät työvoimaa olevan tarjolla.

Myös yrittäjät ja innovaattorit hyötyvät sosiaaliturvasta. Eräs menestyksekkäs suomalainen startup-yrittäjä totesi kerran, että Suomessa on hienot olot yrittää. Toisin kuin Yhdysvalloissa, Suomessa ei tarvitse miettiä, käyttääkö niukkoja rahavaroja investointiin vai yksityiseen sairausvakuutukseen. Toisin sanoen hyvinvointivaltiossa yrittämisen riski ei sentään tarkoita omalla hengellä leikkimistä. Lisäksi yrittäjä korosti luottamuksen merkitystä. Kun riski tulla petetyksi on pieni, dynaamiselle yrittäjyydelle on hyvät lähtökohdat.

*Vaan mua naurattaa,
mua itkettää iki, ain,
heikkous hetytymätön
sanan, vapauden vainoajain.
Minkä he mahtavat?
Pikkuisen piinata vain,
pitkittää, mikä on
kuitenkin täyttymys lain.*

Eino Leinon laatiessa runoan Suomen kansakunta oli siis rikki. Kapinan kukistanut valtaeliitti oli vahvoilla ja vastapuoli kahleissa. Toisaalta eliitin vastapuolella, eli ”kansalla”, oli vahvuuksia: se oli kansainvälisestikin vertaillen poikkeuksellisen lukutaitoinen. Kyky omaksua uusia ajatuksia kirjoista ja lehdistä kasvat-
taa kansan vapauden kaipuuta.

Suomen sisällissodan jälkeenkin peli oli siis niin sanotusti edelleen kesken. Kyse oli kakun kasvattamisesta ja jakamisesta valtaeliitin ja kansan välillä. Eliitillä oli poliittinen kyky ottaa välittömästi iso pala kakusta. Luovuttamalla valtaa kansalle se sen sijaan menetti osan kakusta. Toisaalta kompromissit vastapuolen kanssa estävät tulevia kapinayrityksiä ja saattavat myös johtaa pitkän aikavälin talouskasvuun, eli isompaan kakkuun. Silloin kumpikin voi lopulta saada enemmän kakkua.

Acemoglu, **Robinson** ja **Torvik** (2020) ovat ana-

Eino Leinon laatiessa runoan Suomen kansakunta oli rikki. Kapinan kukistanut valtaeliitti oli vahvoilla ja vastapuoli kahleissa.

lysoineet tätä peliä taloustieteellisen formaalisti. Vaikka *Löysäläisen laulun* kertojalla on vahva näkemys talouden lakien sanelemasta vääjäämättömästä lopputuloksesta, tutkijoiden analyysin johdopäätös on epäileväisempi. Monessa maassa peli on sujunut paljon huonommin. Kansalaisyhteiskunta ei ole vahvistunut tasapainoisesti valtioval-
lan kanssa.

Vuoden 2024 talousnobelistien Acemoglun ja Robinsonin (2019) kielikuvaa käyttäen: yhteiskunnallinen kehitys ei ole kulkenut despoottisen valtioval-
lan ja anarkian välissä kulkevaa ”kapeaa käytävää” pitkin. Näitä esimerkkejä löytyy niin idästä kuin lännestä.

Myöhemmin runossa todetaan:

*Sentään ma, ah, häpeäisin
häntä, ken leipäänsä syö,
kun isän, äidin ja lapsen
ja kullankin kuolema lyö.*

Hyvinvointivaltion yksi haaste on, että se voi houkuttaa vapaamatkustamiseen, ”löysäläisyyteen”. Epämuodollisilla instituutioilla voi olla tärkeä paikka rooli tässä. Sosiaalinen paine, maine ja tavat saattavat ylläpitää suurta työn tarjontaa korkeista veroasteista huolimatta. Häpeän välttäminen on tärkeä motivaattori.

Kansakunnan homogeenisuus voi olla joissakin tilanteissa vahvuus. **Alesina**, **Glaeser** ja **Sacerdote** (2001) osoittavat, että etninen ja kulttuurinen heterogeenisyys heikentävät kansalaisten halukkuutta tukea tulonsiirtoja ja julkisia palveluja. Tällaisissa oloissa on vaikeampaa rakentaa kattava hyvinvointi-

valtio. Ihmiset eivät luota siihen, että resurssit hyödyttävät "meitä" eivätkä "heitä".

Runon viimeinen säkeistö kutoo runon säikeet hienosti yhteen:

*Maantietä matkaa
kirjaton, karjaton mies.
Maan vai taivahan laps?
Tai helvetin hehkuun on ties!
Outoja sulle kun on
isänmaa, kotipaikka ja lies,
puolue, perhe ja muu:
on sulla sun itsesi ies.*

Taloustieteen oppikirjan mukaan talouskasvun ansio on siinä, että kansalaisilla on yhä enemmän mahdollisuuksia tehdä valintoja, eli todellinen vapaus lisääntyy. Hyvinvointivaltion idea on pyrkiä varmistamaan, että tämä koskee kaikkia kansalaisia. Tätä on korostanut muun muassa vuoden 1998 talousnobelisti **Amartya Sen**.

Neuvostoihminen eli valtiota varten. Hyvinvointivaltion ihminen sen sijaan on vapaa valitsemaan itse elämänsä suunnan, työnsä, arvonsa ja identiteettinsä. Vapaudella on kuitenkin hintansa. Kehitys ei mene kohti taakattomuutta: vaikka kansalaisen vapaus kasvaa, on hänellä yhä painavampi taakkansa – nimittäin hän itse, "on sulla sun itsesi ies".

Kun kommunismi romahti, moni kommunistien maiden kansalainen joutui tuskaisesti kohtaamaan tuon totuuden. Kaikki eivät kestäneet ajatusta selvinpään. Humalainen kansalainen ei piittaa, kuka hallitsee. Se kyllä sopii monelle vallanpitäjälle. Punk-bändi Eppu Normaali *Kaljanlanttauslaulussa* (sanat **Mikko Saarela**) huomautetaan:

*Jos haluatte pitää vallankahvasta
Niin älkää herättäkö rahvasta*

Kommunismissa vallanpitäjällä ei ole intressiä kouluttaa kansaa eikä lantrata olutta.

Vapauden mukanaan tuomia pahoinvoinnin oireita nähdään hyvinvointivaltiossa kaikkialla. Tekisi mieli tokaista, kuten moni on tehnyt, että "valitettava tapaus, sellaista on vapaus". Siihen ei tarvitse antautua. Hyvinvointivaltion kehittäminen on lopulta taistelua hyvinvoinnin puolesta ja pahoinvointia vastaan – vapauden huumassa se saattaa joskus unohtua. «

Kirjallisuutta

- Acemoglu, D. ja Robinson, J. A. (2019), *The Narrow Corridor: States, societies, and the fate of liberty*, Penguin.
- Acemoglu, D., Robinson, J. A. ja Torvik, R. (2020), "The political agenda effect and state centralization", *Journal of Comparative Economics*, 48(4): 749–778.
- Acemoglu, D. ja Shimer, R. (2000), "Productivity Gains from Unemployment Insurance", *European Economic Review*, 44(7): 1195–1224.
- Aghion, P., Akcigit, U., Hyytinen, A. ja Toivanen, O. (2023), "2022 Klein Lecture Parental Education and Invention: The Finnish Enigma", *International Economic Review*, 64(2): 453–490.
- Alesina, A., Glaeser, E. ja Sacerdote, B. (2001), "Why Doesn't the United States Have a European-Style Welfare State?", *Brookings Papers on Economic Activity*, 2001(2): 187–254.
- Becker, G. S. (1962), "Investment in human capital: A theoretical analysis", *Journal of Political Economy*, 70(5, Part 2): 9–49.
- Bell, A., Chetty, R., Jaravel, X., Petkova, N. ja Van Reenen, J. (2019), "Who becomes an inventor in America? The importance of exposure to innovation", *The Quarterly Journal of Economics*, 134(2): 647–713.
- Caprettini, B. ja Voth, H.-J. (2023), "New deal, new patriots: How 1930s government spending boosted patriotism during world war ii", *The Quarterly Journal of Economics*, 138(1): 46–513.
- Kleven, H. J. (2014), "How can Scandinavians tax so much?", *Journal of Economic Perspectives*, 28(4): 77–98.
- North, D. C. (1990). *Institutions, institutional change and economic performance*. Cambridge University Press.
- Rawls, J. (1971), *A Theory of Justice*, Cambridge (Mass.): Belknap Press.
- Sen, A. (1999), *Development as Freedom*, New York: Alfred A. Knopf.
- Suhonen, T. ja Karhunen, H. (2019), "The intergenerational effects of parental higher education: Evidence from changes in university accessibility", *Journal of Public Economics*, 176: 195–217.

Valtio-omisteiset sijoitusrahastot muokkaavat globaalia taloutta

Kansainvälinen tutkimusryhmä, jossa on mukana Laboren **Outi Jurvanen** on koonnut uuden SWIFT-aineiston, joka kattaa 145 valtio-omisteista sijoitusrahastoa 79 maasta lähes sadan vuoden ajalta. Rahastot ovat nousseet merkittäviksi globaalin talouden ja rahoitusmarkkinoiden toimijoiksi, mutta niiden vaikutuksia on ollut vaikea arvioida hajanai-

sen datan vuoksi.

Uusi aineisto yhdistää tiedot rahastojen sijoituksista, hallinnosta ja toimintaympäristöstä ja mahdollistaa aiempaa systemaattisemman tutkimuksen siitä, milloin rahastot tukevat talouden vakautta ja milloin ne voivat lisätä riskejä.

Ahmadov, A.K. ym. (2025): Treasure Troves:

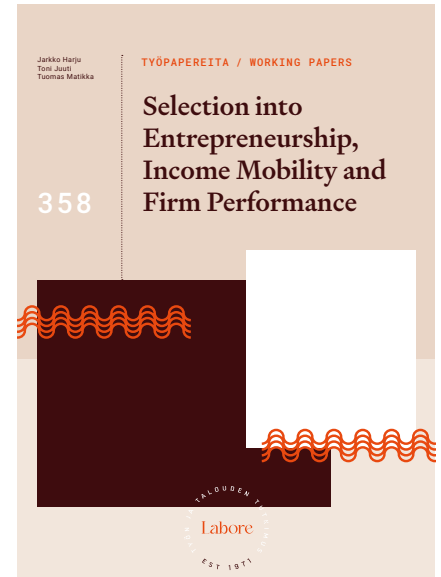
Understanding Sovereign Wealth Funds Using the SWIFT Dataset. *International Studies Quarterly*.

MIKA MALIRANTA JATKAA OECD:N TOIMIALA-ANALYYSIN TYÖRYHMÄN PUHEENJOHTAJANA MYÖS VUONNA 2026

Laboren johtaja **Mika Maliranta** jatkaa OECD:n toimiala-analysityöryhmän WPIA:n hallituksen puheenjohtajana myös vuonna 2026. Tehtävässä hän on keskeisessä roolissa tuottamassa kansainvälisesti ver-

tailukelpoista tutkimustietoa teollisuuspolitiikasta, yritysdynamiikasta ja talouden resilienssistä – tietoa, jolla on suora merkitys Suomen kilpailukyvyyn ja talouskasvun vahvistamiselle.

LABOREN OMIA JULKAISUJA:

YRITTÄJÄPERHEIDEN LAPSET RYHTYVÄT USEAMMIN YRITTÄJIKSI – MUTTA EIVÄT MENESTY MUITA PAREMMIN

Laboren, Tampereen yliopiston ja VATT:n yhteistutkimus osoittaa, että yrittäjäperheiden lapset ryhtyvät Suomessa muita useammin yrittäjiksi, mutta vanhempien yrittäjyydestä ei keskimäärin selitä yritysten parempaa menestystä. Yritysten tuottavuus ja työpaikkojen luominen ovat vahvemmin yhteydessä yrittäjien omiin tuloihin ennen yrittäjäksi ryhtymistä kuin perhetaustaan.

Tutkimus perustuu koko väestön kattaviin rekisteriaineistoihin ja analysoi yrittäjäksi siirtymistä, tulokehitystä sekä yritysten menestystä pitkällä aikavälillä. Tutkimus on julkaistu kansainvälisesti arvostetussa vertaisarvioitussa *Journal of Labor Economics* -tiedejulkaisussa.

Juuti, Toni, Harju, Jarkko & Matikka, Tuomas (2026): Selection into Entrepreneurship, Income Mobility and Firm Performance. Laboren Työpaperi 358.

SUOMEN YRITYSDYNAMIIKKA ON KIIHTYNYT – KASVUYRITYSTEN TYÖLLISYYSOSUUS YHDYSVALTOJA SUUREMPI

Laboren analyysi osoittaa, että yritysrakenteiden uudistuminen on ollut Suomessa 2010-luvulla vilkkaampaa kuin Yhdysvalloissa. Työpaikkoja on syntynyt ja tuhoutunut Suomessa nopeammin, ja erityisesti orgaanisesti kasvaneiden yritysten työllisyysosuus on kasvanut ripeästi samaan aikaan kun vastaava osuus on Yhdysvalloissa pienentynyt.

Tulokset viittaavat siihen, että suomalaisessa yritys kentässä on edelleen merkittävää kasvupotentiaalia, mikäli rahoitus ja markkinarakenteet tukevat yritysten skaalautumista. Työpaikkojen synty johtuu ennen kaikkea nuorista yrityksistä. Analyysi perustuu laajoihin yritys- ja rekisteriaineistoihin ja tarkastelee yritysten syntymistä, kasvua ja poistumaa pitkällä aikavälillä.

Fornaro, Paolo & Maliranta, Mika (2026): Kasvuyritykset ja yritysdynamiikka: Suomi–USA-vertailu. Laboren Analyysi 2026/7

Kasvuharppaus vaatii nyt osaavaa työvoimaa ja osaavaa omistajuutta

Labore ja Elinkeinoelämän tutkimuslaitos Etla ovat julkaisseet yhteisen kirjan *Kansantalouden ja yritysten kasvuharppaus: Innovoinnissa ja rahoituksessa* aiheutta rationaaliseen optimismiin. Kirja kokoaa tuoreen tutkimustiedon Suomen pitkään jatkuneesta heikosta talouskasvusta – ja ennen kaikkea siitä, miksi pysähtyneisyyden taakse kätkeytyy merkittävää kasvupotentiaalia.

Tutkijoiden mukaan Suomi ei ole ajautunut pysyvään matalan kasvun loukkuun. Talouden pinnan alla on jo pitkään tapahtunut innovatiivisten yritysten nousua, ja yritysdynamiikka on monin paikoin vertailukelpois-

ta jopa Yhdysvaltojen kanssa. Kasvun esteet liittyvät ennen kaikkea rahoitusrakenteisiin, osaamiseen ja omistajuuden muotoihin.

Kirja korostaa STEM-osaamisen, aineettomien investointien, kireän kilpailun sekä työmarkkinoiden liikkuvuuden merkitystä. Lisäksi siinä esitetään, että Suomen tulisi siirtyä pankki- ja julkisvetoisesta rahoitusjärjestelmästä kohti pääomarahoitteista mallia, jossa aktiivinen ja osaava omistajuus tukee yritysten kasvua ja uudistumista.

Maliranta, Mika & Rouvinen, Petri (2026): *Kansantalouden ja yritysten kasvuharppaus: Innovoinnissa ja rahoituksessa* aiheutta rationaaliseen optimismiin. Laboren kirjoja 2. Helsinki 2026.

MUUALLA JULKAISTUJA TUTKIMUKSIA:

SAIRAAT ARVOSTAVAT EUROJA ENEMMÄN

Kansainvälisessä *Health Economics* -tutkimusjulkaisussa julkaistu tutkimus osoittaa, että sairastuminen heikentää merkittävästi ihmisten kokemaa hyvinvointia ja muuttaa tulojen merkitystä: jokainen lisäeuro parantaa hyvinvointia sairaana enemmän kuin terveenä. Havainto on erityisen vahva pienituloisilla ja haastaa käsityksiä siitä, millainen optimaalisen sairausvakuutuksen tulisi olla.

Kanninen, O., Böckerman, P. & Suoniemi, I.

(2025): Income–Well-Being Gradient in Sickness and Health. *Health Economics*.

TEOLLISUUSPOLITIikka PALAA – MITÄ SUOMI VALITSEE?

Teollisuuden palkansaajien ja Työeläkevakuttajat Telan tilaama analyysi tarkastelee teollisuuspolitiikan paluuta Suomeen ja Eurooppaan. Tutkimus osoittaa, että Suomen resursseja hajauttava teollisuuspoliittinen linja poikkeaa olennaisesti EU:n resursseja keskittävästä strategiasta. Lisäksi EU pyrkii tekemään työelämästä houkuttelevampaa, mutta Suomen strategia tähtää työttömyyden houkuttelevuuden vähentämiseen.

Kiema, Ilkka & Koistinen, Juho (2025). Uutta kasvua etsimässä. TP ry & Edistys, Analyysi 2/2025.

Johto

MIKA MALIRANTA
johtaja
Puh. +358 50 369 8054
mika.maliranta@labore.fi

TUOMO SUHONEN
tutkimusjohtaja, tutkimusohjaaja
(työmarkkinat)
Puh.+358 40 940 2916
tuomo.suhonen@labore.fi

Työmarkkinat

PETRI BÖCKERMAN
johtava tutkija
Puh.+358 40 091 3189
petri.bockerman@labore.fi

MERJA KAUKANEN
johtava tutkija
Puh. +358 40 940 1946
merja.kauhanen@labore.fi

MILLA NYSSÖLÄ
johtava tutkija
Puh.+358 45 7750 2062
milla.nyyssola@labore.fi

TIINA KUUPPELOMÄKI
erikoistutkija
Puh.+358 40 940 1951
tiina.kuuppelomaki@labore.fi

LAURO CARNICELLI
erikoistutkija
Puh.+358 40 940 2694
lauro.carnicelli@labore.fi

VEIKKO UUSITALO
projektitutkija
Puh. 050 511 1153
veikko.uusitalo@labore.fi

Julkinen talous

HANNU KARHUNEN
tutkimusohjaaja
Puh.+358 40 940 2779
hannu.karhunen@labore.fi

OHTO KANNINEN
johtava tutkija
Puh.+358 41 513 7175
ohto.kanninen@labore.fi

TONI JUUTI
erikoistutkija
Puh.+358 40 940 2853
toni.juuti@labore.fi

SAMI JYSMÄ
erikoistutkija
Puh.+358 40 940 2841
sami.jysma@labore.fi

SALLA KALIN
erikoistutkija
Puh. +358 50 365 4385
salla.kalin@labore.fi

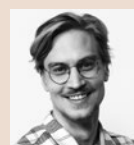
SANNI KIVIHOLMA
erikoistutkija
sanni.kiviholma@labore.fi

JANI KUHAKOSKI
erikoistutkija
Puh.+358 40 940 2697
jani.kuhakoski@labore.fi

JEREMIAS NIEMINEN
erikoistutkija
Puh. +358 50 549 6038
jeremias.nieminen@labore.fi

AAPO STENHAMMAR
erikoistutkija
aapo.stenhammar@labore.fi

Makrotalous, ennusteet ja toimialatalous

ILKKA KIEMA
tutkimusohjaaja
Puh. +358 40 940 2287
ilkka.kiema@labore.fi

JUHO KOISTINEN
ennustepäällikkö
Puh. +358 40 940 2833
juho.koistinen@labore.fi

PAOLO FORNARO
johtava tutkija
Puh. +358 40 965 8449
paolo.fornaro@labore.fi

VEERA NIPPALA
tutkija
Puh. +358-50 407 6258
veera.nippala@labore.fi

JUSSI HUUSKONEN
tutkija
jussi.huuskonen@labore.fi

Tutkijapolku

OUTI JURVANEN
tutkija
Puh. +358 50 511 5466
outi.jurvanen@labore.fi

SAMI JYSMÄ
erikoistutkija
Puh.+358 40 940 2841
sami.jysma@labore.fi

SANNI KIVIHOLMA
erikoistutkija
sanni.kiviholma@labore.fi

Talous ja hallinto

JAANA TOIVAINEN
johdon assistentti
Puh. +358 40 940 1943
jaana.toivainen@labore.fi

MERJA LINDHOLM
talouspäällikkö
Puh. +358 40 940 1947
merja.lindholm@labore.fi

Viestintä

ESSI LINDBERG
viestintäpäällikkö
Puh. +358 40 940 2835
essi.lindberg@labore.fi

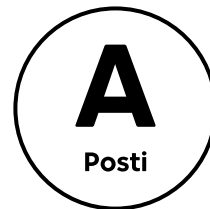
AILA MUSTONEN
järjestelmäpäällikkö
Puh. +358 40 940 1941
aila.mustonen@labore.fi

TUOMO TAMMINEN
T&Y-lehden tuottaja
Puh. +358 40 351 1196
tuomo.tamminen@labore.fi

EMMI NYKÄNEN
viestinnän asiantuntija
emmi.nykanen@labore.fi

Työn ja talouden tutkimus LABORE on vuonna 1971 perustettu taloudellinen tutkimuslaitos, jossa tehdään riippumatonta ja tieteen kansainväliset laatukriteerit täyttävää soveltavaa taloustieteellistä tutkimusta. Tutkimuksen painopistealueet ovat työn ja koulutuksen taloustiede, julkistaloustiede sekä makrotaloustiede.

Työn ja talouden tutkimus LABORE

Arkadiankatu 7 (Economicum)

00100 Helsinki

Puh. +358 40 940 1940

labore.fi

Vuosikerta 40,00 €

Irtonumero 15,00 €

ISSN-L 1236-7206

ISSN 1236-7206 (painettu)

ISSN 1795-181X (pdf)